HRVATI

PREMA

NEPOGRJEŠIVOSTI PAPINOJ

PRIGODOM VATIKANSKOG SABORA 1869./70.

NAPISAO

Dr. JANKO OBERŠKI,

VJEROUČITELJ U KRIŽEVCIMA.

Cijena 8 Din.

ODOBRIO BOGOSLOVNI FAKULTET ZAGREBAČKOGA SVEUČILIŠTA KAO DISERTACIJU ZA DOKTORAT.

KRIŽEVCI 1921.

TISAK JOSIPA GOLDBERGERA, KRIŽECI,

HRVATI

PREMA

NEPOGRJEŠIVOSTI PAPINOJ

PRIGODOM VATIKANSKOG SABORA 1869./70.

NAPISAO

Dr. JANKO OBERŠKI,

VJEROUČITELJ U KRIŽEVCIMA.

ODOBRIO BOGOSLOVNI FAKULTET ZAGREBAČKOGA SVEUČILIŠTA KAO DISERTACIJU ZA DOKTORAT.

KRIŽEVCI 1921.

ORDINARIATUS ARCHIDIOECESIS ZAGRABIENSIS.

Nr. 4602.

NIHIL OBSTAT.

Dr. JOSEPHUS PAZMAN, m. pr.
CENSOR.

IMPRIMATUR.

DATUM ZAGRABIAE, DIE 21. MAII 1921.

Dr. DOMINICUS PREMUŠ, m. pr.
EPISCOPUS CONSECRATUS, VICARIUS GENERALIS.

Predgovor.

Prošlo je već pol vijeka od onoga doba, kad je pitanje dogme o nepogrješivosti papinoj izazvalo diljem kršćankog svijeta silnu buru, t. j. kad je to pitanje uzeo na pretresivanje vatikanski sabor, i napokon ga definirao kao dogmat. I kod južnih Slavena, napose pak kod Hrvata odjeknula je ova bura među svim obrazovanim slojevima takó, da se javno mnijenje podijelilo poglavito u dva tabora, od kojih je svaki imao svoje najistaknutije predstavnike, što su svom žeštinom pobijali mnijenje svojih protivnika.

Napose je u našoj liberalnoj lajičkoj javnosti ostalo još do danas mnogo neispravnih predrasuda, koje smetaju pravom razumijevanju i nepristranom prosuđivanju ovoga pitanja, osobito što se tiče osobe Strossmayerove, kojega naša liberalna javnost svom silom hoće da prikaže kao najistaknutijeg preteču pokreta za emancipaciju od Rima.

Budući da se danas nakon pol vijeka, kad je već to pitanje iza minulih strastvenih bura pristupačno prosuđivanju hladnoga razbora, može s većom nepristranošću posmatrati, pregnuo sam da na temelju onih podataka, što su dosada javnosti pristupačni i objelodanjeni, kritički osvijetlim povjesni razvitak pitanja, što sam ga uzeo u pretres. Držao sam naime, da ne će biti na odmet, ako saberem u jedno kojekuda razasuta mnijenja, i podam barem donekle cjelovitu sliku, kako se sudilo o tom historijsko-crkvenom događaju kod nas, e bi tako doprinio i najmanji prilog za obradbu djelomične naše crkvene povijesti.

S tom nakanom šaljem ovo svoje prvo djelce u svijet u nadi da će ga cijenjeni čitaoci shvatiti, kao plod nepristranoga i istinoljubivog prosuđivanja stvari.

Slobodan sam, da se na ovom mjestu najučtivije zahvalim na dobrim savjetima i aputstvima sveučilišnih profesora bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu, velem. g. dra. Frana Barca i g. dra Josipa Mariča, što su mi davali poticaja i direktivu, dok sam radio na ovoj radnji.

Zahvaljujem također svima, koji će imati dobrotu, da me upozore na eventualne nedostatke, da tako s vremenom dobijemo što vjerniju i potpuniju sliku o predmetu, o kojem se radi.

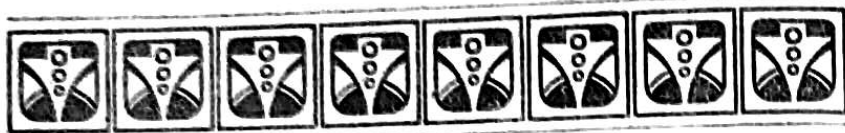
U Križevcima, na Duhove dne 15. svibnja 1921.

Pisac.

Literatura.

1. Acta et decreta concilii vaticani. Collectio lacensis, tom. VII. (Freib. in Br. 1890.) Kratko cit. „C. V."
2. Acton Lord: Zur Geschichte des vatikanischen Concils. (München 1871.)
3. Aquinas S. Thomas: Summa theologica (Vivés Parisiis 1895.)
4. Brück: Lehrbuch der Kirchengeschichte[9]. (Münster i. W. 1906.)
5. Cepelić-Pavić: Biskup Josip Juraj Strossmayer 1850.-1900. (Zagreb 1900.—1904.)
6. J. Friedrich: Geschihte des vatikanischen Conzils III. Bde (Neusser, Bonn 1877 —87.)
7. Glasnik biskupije djakovačke 1873.
8. Granderath Theodor, S.J.: Constitutiones dogmaticae concilii vaticani. (Herder Freiburg i. Br. 1892.)
9. Granderath Theodor, S. J.: Geschichte des vatikanischen Conzils 3 Bde. (Fr. i. Br. Herder 1906.)
10. Katolički list, Zagreb 1869.—72.
11. Dr. Karl Mirbt: Geschichte der kathol. Kirche von der Mitte des 18. Jahrhund. bis zum vatik. Conzil. (Göschen-Sammlung Nro. 700.—1913.
12. Dr. J. Marx: Lehrbuch der Kirchengeschichte[6]. (Trier 1913.)
13. Narodne novine, Zagreb 1869.—70.
14. Palmieri A. S. J.: De Romano Pontifice. (Romae 1877.)
15. Smičiklas Tade: Nacrt za život Strossmayerov. (Zagreb 1906.)
16. Tanquerey A. S. J.: Synopsis theologiae dogmaticae fundamentalis[15]. (Parisiis. 1914.) Synopsis theologiae dogmaticae specialis[14]. (Parisiis 1914.)
17. Wetzer-Weltes: Kirchenlexikon XII. Band (Freib. i. Br. Herder 1901.)
18. Zatočnik, Sisak 1869.—70.
19. Dr. Juraj Žerjavić: Nepogrešljivost papina (Zagreb 1870.)

Hrvati i nepogrješivost papina prigodom vatikanskog sabora.

1. Znamenitost dogodjaja vatikanskog sabora.

Na blagdan prvaka apostolskih sv. Petra i Pavla, dne 29. lipnja 1868. navijestio je otac svekolikoga kršćanstva bulom „Aeterni Patris“ saziv 20. općenitog crkvenog sabora vatikanskog za dan 8. prosinca 1869. Glas velikoga pape Pija IX. o skorom sazivu općenitoga sabora u Vatikanu odjeknuo je po svoj zemlji među svim kršćanskim svijetom kao gromorni zvuk trublje i svratio na sebe pozornost malo ne čitavog svijeta. Pitanje je saziva crkvenog sabora postalo aktuelno ne samo za sav kršćanski katolički svijet,[1] nego i za pripadnike istočne crkve[2] kao i za protestante[3]; štoviše, i kod najljućih neprijatelja katoličke crkve, u krugovima pristaša različitih protuvjerskih filozofskih sistema.[4]. Pogotovo pak, kad je otac svega kršćanstva ljubeznim riječima upravio poziv na svekoliko kršćanstvo, kao na katolike, tako i na istočnjake,[5] protestante[6] i sve ostale zabludjele ovce, kojima je širom otvorio velikodušno svoje srce, puno ljubavi prema svima, neka bi se vratili u krilo prave katoličke crkve, da se sve stado napokon nađe u velikoj ovčarnici Kristovoj, koja je jedina prava čuvarica istinitoga poklada nauke Kristove, opet je življe zakucalo od radosti srce sviju vjernih sinova sv. majke crkve. Kao da je električna struja potekla svim udovima crkve,

[1] Granderath: Geschichte des vatik. Conzils, I. 143.—302. (Herder, Freib, in Br. 1903.)
[2] Granderath: I. c. I. 303—327.
[3] Ib. I. 328—350.
[4] Ib. I. 350—354.
[5] Apost. pismo sv. oca 8. IX. 1868. biskupima istočnog obreda, što nijesu u zajednici sa sv. stolicom »Arcano divinae Providentiae consilio.«
[6] Apost. pismo 13. IX. 1868. svim protestantima i akatolicima »Jam vos omnes noveritis«.

tako se sve stalo živo zanimati za taj velebni čin. Budući je sabor bio dogodaj, što je zaokupio sve mišljenje tadanjega katoličkog svijeta, i gotovo jedini predmet, o kojem je raspravljala svakolika štampa. S velikom su ga napetošću očekivali katolici, a još većom protivnici katolicizma. Prvi se radovali, što će opet jasnije zasjati luč nepomućene istine, a protivnički se tabor sav uskomešao bojeći se osude, koja bi imala biti smrtonosni udarac njihovim zabludama. Nije stoga čudo, što su ovom prilikom protivnici katoličke crkve uprli sve sile, da osujete ovaj veliki pothvat.[7]

Već je bilo prošlo preko 300 godina, otkako se posljednji puta sastali oci na sveopći crkveni sabor u Tridentu. Otkad postoji crkva Kristova, nije prošlo toliko godina, a da se ne bi crkva sastala u ekumenski sabor, kao ovaj puta. Nije se s toga čuditi, što je već nastala velika potreba, da se upotrijebi ovo najizvrsnije sredstvo, pomoću kojega se najuspješnije liječe rane na mističkom tijelu sv. katoličke crkve. Nije doduše ovaj puta bilo u crkvi očitih hereza, radi kojih bi se u prijašnja vremena obično sastajali općeniti crkveni sabori, ali se zato pojavio daleko opasniji neprijatelj kat. crkve, što istina nije izravno ustao protiv koje vjerske nauke, nego što je još gore, zaprijetio istim temeljima kat. vjere.[8] Bili su to različiti slobodoumni filozovski sistemi, što su htjeli da se prekine s tobožnjim ultramontanskim bajkama, da zbace sa sebe jaram papinstva, što po njihovom mišljenju svojim dogmatizmom skučuje slobodu znanosti, a postave sebi na oltar stvoreni idol, ljudski razum. Svuda se isticalo kao osnovno načelo apsolutna autonomija razuma. Sve dublje i dublje puštale su korijenje protuvjerske filozofske i racionalističke zasade. Pa i same katoličke krugove okužio je mjestimice duh racionalističke atmosfere. Svuda se osjećalo neko nepovjerenje i bojazan prema nadprirodnom, dok je s druge strane naprotiv sve većma rasla samosvijest i pouzdanje u moć vlastitog razuma.[9] Razum ljudski postavljao se vrhovnom normom ljudske spoznaje, njemu se davala neograničena autonomija. Bilo je stoga već skrajne vrijeme, da kat. crkva svečano i odlučno ustane

[7] Granderath: Ibidem I. 351.—354.
[8] Ibidem str. 13.; Wetzer-Weltes: Kirchenlexicon (Herder, Freib. in Br. 1901.) XII. B. Vatik. Konzil.
[9] Granderath, o. c. III. s. 263.

na obranu temeljnih istina svoje božanske nauke, te tako odbije neprijateljske napadaje na svoje svetinje i iznova ih učvrsti.

Napose je pak jedno pitanje, o kojem je na tom saboru trebalo raspravljati, svratilo u vrijeme saborovanja na sebe najveću pozornost, a to je pitanje o papinoj nepogrješivosti. U njemu je bilo takoreći usredotočeno cjelokupno djelovanje raspravljanje vatikanskog sabora. Ono je tako općenito zaokupilo duh vaskolikoga kulturnog svijeta, te se među svim slojevima o njemu raspravljalo. Čim se više približavalo vrijeme saboru, rasla je sveopća uzbuđenost sve jače i jače. Katolici, protestanti, istočna crkva, kler i lajikat, crkva i državne vlasti, učenjaci, filozofi, bogoslovi i katolički i protestantski, svi isključivo živo raspravljaju i međusobno polemiziraju o pitanju nepogrješivosti.[10] Bura, što je uzvitlala tu silnu prašinu među svim krugovima, postigla je svoj vrhunac, kad je sabor na svojim sijelima napose stao raspravljati o tom pitanju. Munjevitom se brzinom širile iz Rima po čitavom svijetu najrazličitije i najprotuslovnije vijesti o tom predmetu.[11]

Jasno je, da je u toj općoj uzbuđenosti i metežu, u tom moru najraznoličnijih mišljenja bilo vrlo teško razabrati čistu i nepokvarenu istinu.[12] Psihološki je razumljivo, da su protivnici kao i branitelji prečesto u afektu prekoračili granice zdrave logike, te se upuštali u žestoke i strastvene polemike, gdje nema već mjesta trijeznim i razumnim razlozima.

Nije mi svrha, da promatram sva ta mišljenja čitavoga svijeta o tom predmetu. Želio bih tek da se osvrnem na mišljenja i stanovište hrvatskog episkopata, te uže i šire naše javnosti prema ovome pitanju. Budući pak da i mi stojimo znatno pod utjecajem strane ponajviše zapadne kulture, razumljivo je, da su se i kod nas u glavnom grupirala mišljenja, kao i kod drugih naroda. Glasovi svjetske štampe odjekuju kod nas, te mi razabiremo, kako se i u nas en miniature odrazuje slika ove borbe između pristaša nepogrješivosti i protivnika njezinih. Svakako da je kod nas najviše uplivisalo na mišljenje naših duhova držanje našega neumrlog Strossmayera. Ta kako i ne

[10] Granderath: ibid. I. 160. C. V. 1311.—1610.
[11] Granderath: ibid. II. 274. s; III. 146., 180., 280., 373., 390., s.
[12] Granderath: Gesch. III. 14. ss.

bi nakon onoga impozantnog njegovog istupa na vatikanskom saboru, gdje je najedamput onako nečuveno svratio na sebe pozornost cijelog učenog zbora saborskih otaca, te sve zadivio svojom učenošću i govorničkom vještinom. Bez sumnje, da je držanje Strossmayerovo najznatniji uzrok, što je većina našega klera ćuteći za sobom ovako moćno zaleđe, ne samo pristala uz takozvanu antioportunističku stranku, nego još više, našlo se i takovih, koji su se izravno protivili ovoj nauci. Valja doduše priznati, da je ipak uza sve to bilo kod nas ozbiljnih muževa na jednoj kao i na drugoj strani, koji su iznosili dokaze, bilo u obranu ove nauke ili protiv nje, kaošto je opet bilo silnih poteškoća, što ih je valjalo prebroditi i kod jednih i kod drugih, navlastito kod pristaša nepogrješivosti. Uvijek je zgodniji položaj napadača, negoli onoga, koji se brani. Da uzmognemo lakše pratiti događaje na vat. saboru, držim, da ne će biti na odmet, ako čitateljima u kratko ocrtam povijest toga sabora.

2. Pregled djelovanja vatik. sabora.[13]

8. prosinca 1869. na blagdan Bezgrj. Začeća B. D. Marije otvoren bi napokon s tolikom napetošću iščekivani vatikanski sabor. U prvoj svečanoj sjednici toga dana proglašen je uz prisutnost 698 saborskih otaca poslovnik saborskoga djelovanja, što ga je ustanovio sam sv. Otac Pijo IX. bulom „Multiplices inter“ dd. 27. XI. 1869.[14] Ovaj poslovnik određuje, kakva treba da je na saboru stega i red u raspravljanju.

1. Stavlja biskupima na srce, da se vladaju onako, kako dolikuje njihovom dostojanstvu. Neka što više nastoje oko molitve, duhovnog štiva i razmatranja o nebeskim stvarima, navlastito pak neka se klone nesloge, zavisti i svađe, već neka sve veže najuzvišenija krepost, ljubav.

2. Premda pravo predlaganja, o čemu će sabor raspravljati, pripada samo Apost. Stolici, ipak Papa ne samo da dopušta, već i želi, da i biskupi slobodno predlažu, što drže, te bi moglo biti na općenitu korist crkve. Ali budući da se lako

[13] Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum, coll. Lacensis VII. Fr. Br. 1890. pag. 694.—767. (Radi kratkoće citirat ćemo ovako: C. V. pag. . . .)
[14] C. V. 17. sq.

može predvidjeti, e bi to moglo sprečavati rad sabora, ako se ne bi činilo u zgodno vrijeme ili zgodnim načinom, određuje Papa: a) da se ovakvi prijedlozi imadu pismeno slati posebnom odboru kardinala i saborskih otaca od pape za to ovlaštenih; b) prijedlozi se moraju doista ticati općenitog dobra crkve, a ne tek pojedih biskupija; c) treba da su navedeni razlozi, radi kojih se prijedlog čini zgodnim; d) neka ne bude ništa, što se ne bi slagalo s mišljenjem crkve ili s njezinom nepovredivom predajom. Posebni će odbor pomno ispitati stvar i reći, da li dopušta, da se prijedlog iznese ili ne, te napokon pustiti papi na volju, da on dobro razmislivši odredi, hoće li se prijedlog iznijeti pred sabor ili ne.

3. Oci se upozoruju, da pomno čuvaju saborsku tajnu, jer to iziskuje razboritost, da se tako zlobnom svijetu ne dade prilika škoditi crkvi. Oni što su zaposleni u saboru, a nemaju biskupske časti, moraju se zakletvom zavjeriti, da će čuvati saborsku tajnu.

4. Red sjedala, kako će se porazmjestiti oci u saborskoj auli, jest ovaj: kardinali, biskupi kard. presbyteri, kard. diakoni, primasi, nadbiskupi, biskupi, opati nullius, generalni opati i generali redova.

5. Sabor imade tajnim glasovanjem izabrati petoricu sudaca koji će ispitivati razloge, što ispričavaju oce, te ne moraju prisustvovati saboru, i drugu petoricu, koji će primati i rješavati tužbe i sporove među biskupima.

6. Imenuje saborske činovnike: tajnike, bilježnike, skrutatore i druge, što su bili potrebni. Među ovima nalazimo i Nikolu Voršaka, kanonika kaptola svetojeronimskoga u Rimu svećenika iz đakovačke biskupije, kao asignatora locorum.

7. Imenuje petoricu kardinala, što će predsjedati u generalnim skupštinama, i to: Kard. Reisach, de Luca, Bizarri, Bilio i Capalti. Ovi će predsjedati generalnim skupštinama i paziti, da rasprava ne zastrani od predmeta. Generalne su skupštine redoviti sastanci saborskih otaca, gdje su svi zajednički raspravljali o schematima saborskih dekreta ili kanona. Ova bi se schemata porazdijelila saborskim ocima nekoliko dana prije, nego li će započeti rasprava o njima, da ih oci mogu proučiti, ispitati i podvrći svome sudu. Tko želi govoriti o kojem predmetu

schemata u generalnoj skupštini, treba da dan prije najavi svoj govor predsjedništvu sabora. Tko bi pak na čiji govor u generalnoj skupštini imao štogod primijetiti, tražit će riječ od predsjednika.

Sabor će tajnim glasovanjem izabrati posebna 4 odbora, svaki od 24 lica. Prvi će odbor rješavati pitanja, što se tiču vjere, drugi pitanja crkvene discipline, treći pitanja što se tiču religioznih redova, a četvrti stvari, što se tiču istočnih obreda. Svakomu od tih odbora bit će na čelu po 1 kardinal, imenovan od pape. Ovi će svakomu odboru dodijeliti po nekoliko učenih teologa i kanonista, koji će im biti na pomoć. Ovi će odbori ispitivati prijedloge biskupa, što bi ih oni željeli iznijeti pred sabor; nadalje ispitivati primjedbe otaca o pojedinim schematima, o kojima se raspravljalo na generalnim skupštinama, te prema tim primjedbama prerađivati schemata. O onim pak primjedbama, što ih odbor nije uvažio, izvješćivat će po jedan član odbora generalnu skupštinu, zašto ih odbor nije uvažio. Po odboru ispravljena schemata porazdijelit će se opet tiskana ocima sabora, da ih prouče i reknu o njima svoj sud. Kad se napokon oci slože o kojem schematu, glasuju o njemu usmeno, da li ga prihvaćaju ili ne, dodavši eventualno pismenu primjedbu, kako žele da se schema ispravi.

8. Kad je formula schemata sasvim gotova, proglašuje se u svečanoj sjednici, gdje oci konačno o njoj glasuju pozitivno ili negativno bez ikakve primjedbe. Uvodna formula ovakovih svečano proglašenih saborskih dekreta ima da glasi: „Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, sacro approbante Concilio, in perpetuam rei memorim."

9. Biskupima je pod prijetnjom kanonskih kazni zabranjeno, da se za trajanja sabora bez dovoljnih razloga udaljuju sa sabora.

10. Napokon određuje poslovnik da biskupi imadu pravo, da uživaju dohotke svojih biskupija, dok pribivaju saboru, te nijesu prisutni u svojim biskupijama, jer su u službi svekolike crkve. Jedino nemaju pravo na t. zv. dohotke „inter praesentes."

Ovaj je poslovnik bio mnogim biskupima prvim povodom nesuglasica. Neki su biskupi već od kuće došli na sabor s tvrdim uvjerenjem u duši, da im se valja pod svaku cijenu

boriti protiv proglašenja dogme papinske nepogrješivosti,[15] koju navodno hoće da na svaki način protura u saboru takozvana ultramontanska jezuitska stranka,[16] e da se tako skuči negraničena sloboda, što je u svijetu preotela mah. Kad su ovakvim duhom zadojeni mnogi biskupi opazili, da se poslovnikom, što ga je papa ustanovio, ne daje baš prevelika sloboda biskupima glede stavljanja saborskih prijedloga, odmah je to dalo povoda sumnji, ne teži li doista navodno tkzv. jezuitska stranka za tim, da posvema skuči slobodu raspravljanja na saboru. Držali su naime, da se 2. točkom poslovnika previše ograničuje pravo biskupa tim, što moraju svoje prijedloge najprije obrazložene pismeno predati određenom za to odboru, da ih ispita i eventualno podastre papi, koji će onda konačno odlučiti, da li će se iznijeti pred sabor ili ne.

Promotrimo li nepristrano samu stvar, vidjet ćemo, da je ovakvo mišljenje bilo neispravno. Papa je naime sam izričito naglasio kako možemo iz konteksta bule „Multiplices inter" razabrati, da želi, e bi i biskupi predlagali, što drže te bi moglo koristiti cijeloj crkvi. Svatko će opet pametan dopustiti, da je nužno, da se nad ovakvim prijedlozima vodi neka kontrola. Nipošto ne bi bilo uputno, da svatko po svojoj volji dodijava čitavom zboru otaca kojekakvim tricama, što se možda tiču tek djelomično koje biskupije, te tako oteže djelovanje sabora. Ipak su ovi biskupi držali, e bi bilo potrebno, da se biskupima dade veća sloboda na saboru, jer da bi inače protivnici mogli sa sviju strana podići na sabor graju i klevete, da na njem vlada tiranski apsolutizam, da je sloboda raspravljanja sasvim skučena, a sabor

[15] Dupanloup, bisk. orleanski, muž veoma uplivan i agilan u čitavoj Francuskoj, još je prije početka sabora žestoko polemizirao protiv nepogrješivosti papine s nadb. Dechamps-om u Mechelnu. Vid. Granderath: Gesch d. vat. Konz. I. 277—280. 295 s. II. 67. s.; 272; C. V. 1282 d; ibid. 1286 a ss. Tako se i većina biskupa na provincijalnom saboru u Fuldi izjavila u svom pismu papi od 4. XI. 1869., da ne smatra shodnim proglašenje definicije pap. nepogrj. Među ovima nalazimo i novoizabranog biskupa rottenburškoga Hefelea. Vid. C. V. 914 b.; ibid. 1196 a ss. Opoziciji je Austro-ug. biskupa bio isprva na čelu kard. nadb. praški Schwarzenberg, a kasnije kard. nadb. bečki Rauscher.

[16] Friedrich: Geschichte des Vat. Concils, I. B. 732 ss; II. B. 147 ss. 376 s; Acton: Zur Geschichte des vat. Concils 1871. München str 7–18.—

da mora zaključiti ono, što mu tobože nalaže fanatična većina, koja da stoji sasvim pod uplivom jezuitske stranke.[17] Da se tomu doskoči, ustaje, kako ćemo kasnije čuti, odmah na početku sabora Strossmayer na čelu drugih 19 biskupa, te svi zajedno upravljaju na Papu pismo,[18] gdje ga mole, da se biskupima previše ne skučuju prava, a što se tiče čuvanja saborske tajne, da se i u tom pogledu nerazborito ne pretjeruje, jer bi to moglo samo još većma protivnicima dati povoda, da se klevetama nabacuju na sabor.[19]

Kasnije (2. I. 1870.)[20] stižu još dva pisma, jedno sa 27, a drugo sa 83 potpisa sličnog sadržaja.

Osim toga nije bilo po volji mnogim biskupima, što je većina otaca prihvatila predloženu listinu kandidata za odbor o stvarima vjere (deputatio pro rebus fidei). Želje ovih nijesu bile uvažene, a to je bilo uzrokom, što se stvorila odmah na početku sabora sve nezadovoljnija opozicija, saborska manjina, koja se protivi nauci nepogrješivosti ili uopće, ili smatra, da nije podesno vrijeme za definiciju.

10. prosinca započe redoviti rad sabora u generalnim skupštinama. Ponajprije bi uređeno pitanje izbora pape za slučaj njegove smrti, dok sabor traje. Po tom započe rasprava o schemi „De doctrina catholica", koja je trajala sve do 11. I. 1870. U II. svečanoj sjednici 6. I. 1870. položiše oci svečano vjeroispovjest. Poslije rasprave o schemi „De doctrina catholica" prešlo se na raspravu o schemi „Circa disciplinam Ecclesiasticam", koja je trajala sve do 22. II. 1870. Poslije toga prekinuto je redovito saborsko zasjedanje, što poradi toga, jer su mnogi oci bili nezadovoljni glede saborske dvorane, koja se pokazala vrlo nezgodnom za raspravljanje, te su željeli, da se tomu doskoči i ova tehnička poteškoća odstrani,[21] što opet poradi saborskog poslovnika, jer se činilo, da se dosadašnjim načinom raspravljanja djelovanje sabora previše oteže. Dekretom

[17] Friedrich: Geschichte des vatikanischen Konzils, Bonn 1877. I. B. s. 732 ss. III. s. 269., 744., 756., 794.

[18] „Sacrosancta Vaticana Synodus" dd. 12. Dec. 1869. — Vd. C. V. 915. c. ss.

[19] C. V. 915. s.

[20] C. V. 917 b ss. 918. a ss.

[21] C. V. 729 a.

„Apostolicis Litteris" dd. 20. II. 1870.[22] što je po nalogu pape Pija. IX. proglašen u 20. generalnoj škupštini 22. II. 1870. promijenjen bi i popunjen dosadašnji saborski poslovnik. Tijekom saborskog zasjedanja opazili se nedostaci poslovnika ustanovljenog bulom „Multiplices inter", budući da je rad sabora, bio veoma razvučen. Da se dakle pospješi rad sabora, predložilo je predsjedništvo papi, da se 7. točka dosadašnjeg poslovnika, koja govori o poslovanju generalnih skupština, ovako preudesi.

1. Kad se ocima porazdijele schemata, o kojima će se na saboru raspravljati, imade predsjedništvo sabora odrediti rok, dokle treba da svaki biskup schemata pregleda i eventualno stavi svoje opaske, što ih mora pismeno predati.

2. Opaske treba napisati ovim redom: najprije one, što se tiču čitavog schemata općenito, zatim one što se tiču pojedinih dijelova schemata, i to onim redom, kojim slijede pojedini odlomci schemata.

3. Ako bi tko želio, da se u schematu promijeni koja riječ ili čitavi paragraf, neka tu promjenu umetne na dotično mjesto.

4. Ove opaske treba da oci sa svojim potpisima uruče saborskom tajniku, koji će ih predati dotičnom odboru, da ih pregleda.

5. Kada te opaske ispita za to određeni odbor, porazdijeli se tekst ispravljenag schemata među oce zajedno s kratkim izvještajem o pojedinim opaskama otaca, a predsjedništvo sabora ureče dan, kad će započeti rasprava o tom schematu u generalnoj skupštini.

6. Raspravljat će se najprije o čitavom schematu uopće, a kad se to svrši, redom o pojedinim točkama schemata napose Govornici će poslije svoga govora pismeno predati konačni rezultat formule predsjedništvu.

7. Hoće li tkogod od otaca da govori o ispravljenom schematu, treba da predsjedničtvu kaže, da li će govoriti o čitavom schematu, ili o njegovim dijelovima napose; u ovom slučaju treba da još označi, o kojem će dijelu schemata govoriti.

8. Biskupi, koji su članovi dotičnog odbora, što je preradio schemat, mogu odmah zatraživši riječ od predsjednika sabora odgovarati na poteškoće govornikove, ili ako više govornika iznosi poteškoće o istoj stvari, mogu odbornici odgovarati na njih i nakon toga, kad se svi govornici obredaju, bilo to isti dan ili drugi.

[22] C. V. 67—69 c.

9. Govornici treba da se drže predmeta, o kojem su najavili svoj govor. Ako se koji udalji od predmeta, treba da ga predsjednik opomene, da se vrati na stvar.

10. Ako se rasprava o nekoj stvari preko mjere otegne, premda se sama stvar već dovoljno pretresla, može predsjedništvo sabora na zahtjev najmanje 10 otaca upitati sabor, da li želi, da se dalje o tom raspravlja. Na zahtjev se većine prisutnih otaca može rasprava prekinuti.

11. Kad se svrši rasprava o jednom dijelu schemata, treba da predsjedništvo dade saboru da glasuje najprije o ispravcima što su nastali tijekom raspravljanja, a zatim o čitavom tekstu onoga dijela schemata, o kojem se raspravljalo.

12. Glasuje se ovako: predsjedništvo pozove najprije one oce, koji stvar prihvaćaju, da ustanu zatim one, koji stvar ne, prihvaćaju. Prima se ono, što je primljeno apsolutnom većinom glasova.

13. Kad se ovako odglasalo o svakom dijelu schemata napose, glasuje se još konačno o čitavom schematu. Ovo se pak čini tako, da svaki biskup daje usmeno svoj glas sa „placet" ili „non placet"; ako pak glasuje uvjetno, „placet iuxta modum", treba da svoj glas pismeno preda označivši svoj uvjet.[23]

Kako se odatle vidi, ovom je dopunom saborskog poslovnika precizno određeno, kako se imade voditi rasprava u generalnim skupštinama. Tim se izbjeglo nedostatku, što se po prijašnjem poslovniku govornici nijesu držali u svojim govorima stalnog reda, kojim slijede schemata, te je tako mogao govornik često zastraniti od predmeta. Prema novom se poslovniku tomu dalo lako doskočiti jer je bilo točno određeno, kojega se reda imadu govornici držati i o čemu smiju govoriti.

Za to vrijeme, dok je bilo prekinuto redovito saborsko zasjedanje do 18. III. 1870. bila je popravljena saborska aula, a biskupima razdijeljen schema „De Ecclesia Christi", o kojem

[23] C. V. 67—69 c.

su trebali oci da u roku od 10 dana pismeno pošalju tajniku sabora svoje opaske.[24]

U to 28. II. 1870. upravi preko 400 biskupa na prijedlog armenskoga partijarhe Hassuna i poljskog primasa Ledochowskoga na sv. oca pismeno želju, neka bi dopustio, da se iznese na saborsku raspravu pitanje papinske nepogrješivosti.[25] Po glavlje o toj nauci ima se umetnuti poslije 11. pogl. scheme „De Ecclesia Christi".

18. III. 1870. nastavi sabor opet svoje redovito zasjedanje, te uze da raspravlja o prerađenom schematu „De doctrina catholica". Rasprava o tom schematu svršila se napokon 19. IV. 1870., te bi jednoglasno primljena u III. svečanoj sjednici 24 IV. 1870.[26]

Po tom se nastavila rasprava o „Malom katekizmu", koja je konačno svršena u 50.[27] generalnoj skupštini 13. V., dok je međutim započela generalna rasprava o schematu „De Ecclesia Christi". Na vruće molbe većine, koja je živo nastojala oko toga, da u saboru dođe svakako što prije na red rasprava o poglavlju nepogrješivosti papine, popustilo je predsjedništvo sabora u sporazumu s papom, da bude preinačen poslovni red, tako te je poglavlje o nepogrješivosti papinoj došlo na red u 4. poglavlju schemata „De Ecclesia Christi", premda je manjina proti tome burno prosvjedovala. Generalna debata o tom schematu trajala je sve do 3. VII., a tada, budući da je predmet već bio iscrpljen, prekinuta bi gener debata na zahtjev 150 otaca, te se prešlo na specijalnu debatu o pojedinim poglavjima schemata. Manjina je i proti tomu postupku opet burno prosvjedovala, zato se odlučilo, da se u specijalnoj debati dade prilika svima govornicima, da dođu do riječi. Intenzivnost je postala upravo grozničava. Napokon je ipak i taj schema dovršen, od velike većine otaca primljen i svečano proglašen u 4. svečanoj saborskoj sjednici 18. VII. 1870. uz prisutnost 535 otaca, od kojih glasovaše samo 2 negativno. Poslije toga se biskupi razišli, a u Vatikanu je ostalo nešto preko 100 biskupa, koji održaše

[24] C. V. 923 b ss. — 932 c.
[25] C. V. 729 ab.
[26] C. V. 730 ss. — 740.
[27] C. V. 743 n.

još 3 gener. skupštine, gdje su raspravljali o disciplinarnim pitanjima apost. misija i biskupskoj sedisvakanciji. Burni politički događaji spriječili su, te se nije sabor više mogao sastati, a papa je Pio IX. 20. IX. 1870. odgodio sabor apostolskim pismom „Postquam Dei munere" na neizvjesno vrijeme.[28] To je otprilike okosnica povijesti vatik. sabora, dok ćemo o pojedinim epizodama, što zasijecaju više ili manje u naš predmet, prigodice štogod više reći tijekom raspravljanja.

3. U kojem se stadiju nalazila nauka o nepogrj. papinoj u doba vatikanskog sabora?

Nauku o nepogrješivosti papinoj, što je na vatik. saboru najviše zaokupila mišljenje biskupa i uopće svekolike javnosti, definirao je taj sabor ovako:

„. . . definimus, Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, nom autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles esse.

Si quis autem huic Nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat, praesumpserit; a. s.[29]"

Rimski je dakle biskup nepogrješiv, kad govori ex cathedra, t. j. kad kao pastir i učitelj sviju kršćana najvišim apostolskim ugledom proglašuje vjersku ili ćudorednu nauku, koju treba da drži svakolika crkva. Ta je nepogrješivost ona božanska pomoć, što je papi obećana u sv. Petru i što po volji božanskog Spasitelja pripada njegovoj crkvi, kada definira koju vjersku ili ćudorednu nauku. Zato su takve definicije rimskoga biskupa nepromjenljive, i to same po sebi, a ne istom po suglasju crkve.

[28] C. V. 497 d. ss.
[29] C. V. 487 b; Denzinger-Bannwart (Herder 1913.); n. 1839.

Nauku o nepogrješivosti papinoj obilno potvrđuju sva vrela božanske objave: Sv. Pismo[30], usmena predaja sv. otaca, crkvenih sabora, rimskih biskupa[31] i svekolike crkve kroz sva vremena.[32] Nije nam zadaća, da iznosimo dokaze za tu nauku, već ćemo samo ogledati, što je o toj nauci sudila spekulativna teologija i u kojem se stadiju nalazila u vrijeme vatik. sabora neposredno prije, nego je definirana. Čujmo prije svega, što drži o tom najveći bogoslovski auktoritet, sv. Toma Akvinski:

„Ad illius (sc. R. Pont.) auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quam maiores et difficiliores Ecclesiae quaestiones referuntur. Unde et Dominus Petro dicit . . . „Ego pro te rogavi . . ." Et huius ratio est, quia una fides debet esse Ecclesiae . . ., quod servari non posset nisi quaestio fidei exorta determinaretur per eum, qui toti Ecclesiae praeest, ut sic eius sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur".[33]

Ovo mišljenje svoga učitelja usvojili su kasnije za sva vremena njegovi učenici, skolastička škola, i svi njezini pristaše. Najznatnija sveučilišta, kao luvensko, pariška Sorbonna i španjolska sveučilišta vazda su izlagala i branila ovu nauku. Isusovci, nasljednici skolastika, vazda su bili vjerni pobornici ove nauke i čuvali je kao baštinu svojih velikih bogoslova: Belarmina, Suareza, Vasqueza, de Lugo, Pallavicini i drugih učenih muževa, te je stoga razumljivo, što su baš i u doba vatik. sabora bili tako neustrašivi branitelji ove nauke. I franjevci na čelu sa svojim prvakom Duns Scotom pristaše su ove nauke.[34]

---

[30] Matth. 16, 18.; Mark. 16, 16.; Luc. 22. 31. 32.

[31] Taquerey: Synopsis theol. dogm. fund.[15] (Desclée & Socii, Romae, Tornaci Parisiis 1914.) str. 476—481.; Žerjavić: Nepogrešljivost papina (Zagreb 1870.) str. 10—167.; D. Palmieri S. I. Tractatus de Rom. Pontifice[3] (Prati Giachetti 1902.) str. 600—629.; Denzinger-Bannwart: Enchiridion[12] (Fr. in Br. 1913. Herder) nn. 100, 109, 110, 160, 161, 171, 172, 273, 288 n[3], 351, 466, 694, 730, 1000, 1319, 1839.

[32] Žerjavić: ibidem.

[33] Thomae Aquinatis: Summa theologica, 2—2. qu. 1, 10. n. 3. cf. etiam Palmieri A. S. J.: De Romano Pontifice pag. 560. et Granderath; Gesch. d. vat. Konz. III. 53 ss.

[34] Granderath: o. c. III. 177. s.

Najglasovitiji njemački bogoslovi i sveučilišta bili su također gorljivi branitelji pap. nepogrješivosti. Tako Albert Veliki, učitelj sv. Tome Akvinskog, što je učio na sveučilištima u Kölnu, Hildesheimu, Augsburgu, Freiburgu i Regensburgu. Kasnije brane ovu nauku bl. Kanisije, glasoviti kanonisti: Schmalzgrüber S. I., Reiffenstuel O. M., Schmier O. S. B. i Laymann S. I. što su slovili kao najznatniji učitelji njemačkih sveučilišta.[35]

Melchior Canus dapače pozivajući se na svjedočanstva sv. otaca, velikih crkvenih učitelja (Jeronim, Ciprijan, Ambrozije, pape Grgur Vel. i Nikola I.) otvoreno žigoše protivnu nauku kao herezu, od koje opravdava samo ignorantia invincibilis.[36] Suarez († 1617.) veli: „Katolička je istina, da je papa, kad govori e x c a t h e d r a, pravilo vjere, što ne može zabluditi, kada štogod predlaže čitavoj crkvi da vjeruje. Tako danas uče svi katolički učitelji, te držim, da je stvar de fide certa."[37] Karakteristično je, kako vidimo, što već on poznaje izraz „ex cathedra". Taj dakle izraz nije u doba vatik. sabora bio posve nov.

Nadalje su od bogoslova, što su učili i branili nauku nepogrješivosti papine, znatni i ovi: kard. Orozije. Fran nadb. rouenski, Gavro Abbaspinej b. orleanski, kard. Gotti, Milante b. stabiumski, Fenelon nadb. u Chambrayu, Jakob serryjski, Petar Camus b. u Bellyu, sv. Franjo Saleški. Nadalje Antun Carleski, Celestin Sfrondati, Chartier, Bosevin, Troila, Pet. Matthaeus, Duval, Cabassucije, Thyrsus Gonzales, Sotus, Nikola Lyranski, Spondan, Thomasin, Buteau, Charmes, Dominik Banez, Berti, Mansi, Roncaglia i drugi bogoslovi posredne prošlosti, tako te je Sardagna rekao, da se nauka o nepogrješivosti papinoj može s pravom zvati „c o m m u n i s d o c t r i n a s c h o l a r u m."[38] I sam Turnely inače galikanac, ali ovdje nepristrani svjedok, zagovara ovu nauku.[39]

---

[35] Granderath op. cit. III. 207.

[36] C. V. 1478 b.

[37] C. V. 1378 d. Veritas catholica est Pontificem definientem ex cathedra esse regulam fidei quae errare non potest, quando aliquid proponit universae Ecclesiae, tanquam de fide credendum. Ita docent hoc tempore omnes catholici doctores, et censeo esse rem de fide certam.

[38] Žerjavić: o. c. 152 s.

[39] Žerjavić op. cit. 156., Granderath: o. c. III. 86.

U neposrednoj prošlosti stajali su na braniku ove nauke bogoslovi: Mamachi, Zacharia, Ballerini, sv. Alphonso Liguori, Devoti nadb. kartaški (1824.), Maistre, Mazzarelli, Perrone, Capellari, Murray, Vard, Schrader, Ries, Schneemann, Gury,[40] Klee;[41] za vrijeme pak samog vatik. sabora: Cardoni, Reali, Bianchi Ghilardi, Azarian, Freppel, Zinelli, Stecanella,[42] Wilmers[43] i drugi. Da ipak ovo jednodušno teoretsko uvjerenje bogoslova o nauci nepogrješivosti nije nipošto bez temelja, vidi se najbolje odatle što svi pokrajinski crkveni sabori u neposrednim decenijima prije vatikanskog sabora praktički potvrđuju i svjedoče, kako je vjera u nepogrješivost papinu svuda raširena. To nam svjedoče pokrajinski sabori:[44] u Toursu, Avignonu (1849.); u Bordeauxu i Irskoj (1850.); u Westmünsteru (1852.), Amienu (1853.), Kölnu, Pragu, Kalocsi (1860.); Ütrechtu (1865.) i Baltimoru (1866.). Na posljetku priznaje ovu nauku oko 500 biskupa sabranih prigodom centenarijskog slavlja sv. Apostola u Rimu 1867.[45]

Ovako jednodušnu predaju crkvenu nijesu kadri da pomute pojedinački i osamljeni protivni nazori, što se pojavljuju tu i tamo u crkvenoj povijesti. Do konca 14. stoljeća nema uopće traga, e bi tko zanijekao ovu nauku. Kobni zapadni raskol bio je povodom, te su neki bogoslovi[46] stali iznositi teoriju, da je koncil nad papom. Praktički dolazi do izražaja ova teorija po prvi puta na kosničkom saboru, a zatim na baselskom. Najjače se ova zabluda ukorijenila na francuskom tlu, gdje jasnije izbija pod imenom galikanizma,[47] a od njega je usvajaju jozefinizam, febronianizam i pistojska sinoda (1786.).[48] Bez obzira dakle na ove pojedinačke nazore, što ih vazda nalazimo osamljenima, s pravom veli Dechamps, da je nauka o najvećem ugledu namjesnika Hristovog (t. j. o nepogrj.) doctrina certa, proxima fidei, nadalje zajednička ili općenita nauka svih katoličkih škola, tako te se protivno mnijenje doista ne može zvati vjerojatnim, dosljedno niti slobodnim.[49] Tako je nauku o nepogrj. papinoj, premda još nije bila izričito proglašena, de facto već sva crkva od davnine barem implicite, t. j. virtualnim i ekvipolentnim načinom proglašenu u formulama ekum. crkv. sabora, vjerovala.[50] Ovu je nauku, kako smo vidjeli, učila i branila velika većina bogoslova, tako te je u vrijeme vatik. sabora to bila communis doctrina theologorum. Trebalo je samo, da još bude od crkve svečanim načinom jasno proglašena. Nije dakle vatik. sabor počinio nikakav neprirodni skok, kad se odlučio za definiciju ove nauke, što je već bila sasvim dozrela za taj proces. Naprotiv bio je taj korak sasvim opravdan i promišljen. Crkva naime može, što više i mora da definira takvu vjersku nauku, što je još nije svečanim načinom proglasila, ako se o toj nauci počinje sumnjati ili je otvoreno nijekati, premda je sadržana u objavi, a implicite i u svjedočanstvima crkvene predaje.[51] I doista u liberalnim se krugovima u najnovije doba stala javljati zabluda, da dostaje prema odredbama papinim u stvarima vjere i ćudoređa „silentium obsequiosum", t. j. samo izvanjska pokornost, dok ne rekne o tom crkva svečano svoj sud.[52] Napose je pak racionalizam sasvim zanijekao svaki auktoritet i proglasio jedini razum najvišim auktoritetom. Bilo je dakle sasvim opravdano i na svom mjestu, da crkva u takvom času ustane na obranu svoje nauke, te svečano proglasi ovu vjersku istinu, i tako utvrdi svoje vjernike u pravoj istini.

Pita se jošte sada, da li se prije definicije smjelo braniti protivno stanovište, a da branitelj ne bude kriv hereze. Na to je lako odgovoriti. Znamo naime, da je hereza poricanje izričito

40 Žerjavić o. c. 157.
41 Granderath: o. c. II. 261.
42 ibidem III. 14 ss. bilj.
43 ibidem III. 44.
44 Žerjavić: o. c. 156 s.
45 C. V. 932 d 933 a—d.
46 Tako pariški prof. Konrad Gelnhausen, Heinrich Langenstein, Petar Ailly, njegov učenik Gerson, te kanonista i kasnije kardinal Zabarella († 1417.) cf. Marx: Lehrbuch der Kirchengesch.[6] (Trier 1913.) str. 494 s.
47 Francuski kler pristao je na sinodi u Bourgesu (1438.) na t. zv. pragmatičku sankciju, gdje medju ostalim člancima proglašuje ovu zabludu državnim zakonom. Za Ljud. XIV. izdaje franc. kler u Parizu 1681.—82. 4 galikanska članka, koji su temelj galikalizma. Cf. Marx: Lehrbuch der Kirchengesch. 722 ss.

48 Ibidem 725.
49 C. V. 1343 c. d. 1344 a. Slično i b. Pie iz Poitiersa vd. C. V. 1259.
50 C. V. 284 c.
51 C. V. 284 c.
52 C. V. 931 d.

objavljene i od crkve jasno proglašene nauke. Nauka pak papine nepogrješivosti, kako smo već spomenuli, bila je i u sv. Pismu i usmenom predajom samo implicite i virtuelno objavljena i proglašena.[53] U toliko je dakle pitanje nepogrješivosti papine prije vatik. sabora bilo još otvoreno, te se s toga moglo teoretski raspravljati za nj i protiv njega, a da se tim ne prekine zajednica s kat. crkvom, dosljedno nije se moglo upisati nikomu u herezu, ako bi zauzeo protivno stanovište. Svatko je u tom pogledu mogao mirne duše braniti svoje uvjerenje, te iznositi svoje razloge ili teškoće. Bila bi stoga najveća nepravda osuđivati nekoga, koji prije dogmatske definicije prema svome savjesnom i ozbiljnom uvjerenju brani svoje protivno mišljenje, navlastito ako se uza to još osniva na ozbiljnim razlozima. Nitko od ljudi nije tako savršen, da se ni u čemu ne bi mogao prevariti. Različitost pak mišljenja pogotovo u zamršenijim pitanjima ni malo ne škodi. Što više mnogo pridonosi, da se stvar dublje pronikne i napokon razbistri. Tako je bilo i s ovim pitanjem u doba zasjedanja vatik. sabora. Prema tomu ne trebamo se ni malo čuditi, ako se tkogod i od katolika našao, te je poricao ovu nauku. Stoga se nijekanje papine nepogrješivosti prije definicije ne može zvati herezom, jer nije jošte bila izričito definirana, već samo da naginje herezi (haeresi proxima), budući da je protivna proxima fidei divino-catholicae.[54]

U ovomu svom prikazu želim da podam čitaocima približnu sliku, kako su se Hrvati držali prema nauci papine nepogrješivosti. Da nam slika bude preglednija, promatrat ćemo ponajprije, kako su se prema toj nauci držali na saboru biskupi hrvatskih zemalja. Zatim ćemo promotriti, kako se držalo prema tomu pitanju hrvatsko svećenstvo, i napokon hrvatski lajikat, bilo inteligentniji slojevi, bilo ostala šira javnost hrvatska.

[53] C. V. 284 c.
[54] C. V. 1478 b.

A. Hrvatski episkopat prema nauci papine nepogrješivosti na vatik. saboru.

Na ovom su saboru bili biskupi svih hrvatskih zemalja sviju biskupija osim jedinoga metropolite zagrebačkoga, gdje je upravo usljed smrti kard. Haulika 1869. postala nadb. stolica ispražnjenom.

Iz hrvatskih su biskupija bili na vat. saboru slavni biskup djakovački Strossmayer, unijatski biskup križevački, Juraj Smičiklas, i senjski biskup Soić. Iz nadbiskupije goričke biskup Legat iz Trsta, Dobrila biskup porečki i Vitezić, biskup krčki. Potom zadarski nadbiskup Maupas, Calogerà, biskup spljetski Zaffron biskup šibenički, Markić, biskup kotorski, Zubranić, biskup dubrovački i ostali sufragani. Bosnu i Hercegovinu zastupali su. Paskal Vuičić, posv. biskup i apost. vikar bosanski, i Angjelo Kraljević, posv. biskup i apost. vikar hercegovački, obojica franjevci. Biskupi su hrv. zemalja iz banovine i hrv. primorja pristajali svi uz opoziciju.

Od dalmatinskih se biskupa priključio opoziciji Zubranić dubrovački, te ispočetka Markić, biskup kotorski, dok ostali pristaju uz saborsku većinu Prvo mjesto hrv. opozicije ide svakako Strosmayera, kojega su i na samom saboru opozicionalci vrstali među svoje prvake.

Budući da je Strossmayer na ovom saboru svojom osebujnom pojavom svratio na sebe osobitu pozornost čitavog sabora, promotrit ćemo, koliko je to moguće iz naših manjkavih vrela, individualno njegovo držanje prema nauci nepogrješivosti, te veliki njegov upliv na ostalu hrv. javnost. Radi pregleda razdijelit ćemo poglavlje o Strossmayeru na tri dijela:

1. Držanje Strossmayerovo prema nauci pap. nepogrješivosti prije njezine definicije.

2 Njegovo držanje za same definicije i poslije nje, dok se nije pokorio.

3. Poslije, kako je izjavio pokornost.

I. Strossmayer prema nauci nepogrješivosti papine prije definicije.

Danas je jasno dokazana činjenica, da je Strossmayer na vatikanskom saboru bio ne samo proti oportuniteta definicije o nepogrješivosti papinoj, već i protiv same nauke. Da je doista tako, svjedoči nam danas zajamčena i nepristrana povijest vatikanskog sabora. Svratit ćemo pozornost tijekom raspravljanja na sve one činjenice, iz kojih se može jasno vidjeti, kakvo je bilo Strossmayerovo držanje prema ovoj nauci.

Već sama pojava Strossmayerova odavala je na vatik. saboru neku markantnu ličnost. Svojom je odvažnošću u nastupanju i krasnom govorničkom elegancijom zadivio čitav sabor. Ali što se tiče dokaza i teškoća, što ih on iznosi protiv nauke nepogrješivosti, ili protiv shodnosti, da se definira, valja priznati, da u tom nije originalan, već je gotovo sve usvojio od glavnih vođa manjine, navlastito Hefele-a, Dupanloupa i Rauschera. Jedan je osobito bio razlog, što je nanj mogao najviše djelovati da pristane uz opoziciju, a to je bila teškoća, ne će li se definicijom papine nepogrješivosti povećati jaz, što dijeli raskolnike istočne crkve od zapadne, te otešćati mogućnost sjedinjenja. Tko znade, kako je baš Strossmayera živo zaokupljala misao, e da se već jednom uzmogne ukloniti kobni raskol, što dijeli istočnu crkvu od zapadne rimo-katoličke, lako će razumjeti, zašto je baš ova teškoća bila upravo kod njega od velikog zamašaja.

Kod manjine, t. j. one skupine otaca na vatik. saboru, što su bili protiv definicije papinske nepogrješivosti, valja razlikovati dva smjera. Jedan radikalni dio oporbe naprosto poriče nauku nepogrješivosti papine te tvrdi, da joj se neke povijesne činjenice izričito protive i obaraju je. Drugi, umjereniji dio oporbe ne poriče samu nauku nepogrješivosti papine, nego ističe, da nije nužno da se definira, jer ne samo da drži, te vrijeme za definiciju nije nimalo podesno, već bi definicija mogla biti u crkvi uzrokom veoma štetnih posljedica. Za biskupe opozionalce iz hrv. zemalja nema pozitivnih dokaza, da su pripadali radikalnijemu dijelu. Jedino znamo pozitivno za Strossmayera, da je bio protiv same nauke nepogrješivosti. Teškoće, što ih Strossmayer iznosi

protiv shodnosti, da se definira nauka o papinskoj nepogrješivosti, jesu:

a) definicijom se papine nepogrješivosti povrjeđuju i krnje prava i vlast bikupâ;

b) ova nauka nema jošte nužnih preduvjeta za definiciju, napose joj nedostaje kriterij sv. Vinka Lerinskog, t. j. da se samo ona nauka može definirati, koju su uvijek, svagdje i svi vjerovali;

c) definicija će veoma otešćati, a možda i sasvim osujetiti mogućnost prijelaza na uniju.

Protiv same pak nauke o nepogrješivosti papinoj usvaja Strossmayer od opozicije historijske teškoće, i to onu o papi Honoriju i vladanju sv. Ciprijana prema papi, tvrdeći, da ove činjenice obaraju tu nauku.

Prvi, koji na samom vatik. saboru ustaje na obranu biskupskih prava, jest baš Strossmayer. Borba za biskupska prava, što su ih osobito naglašivali prvaci oporbe, kao Hefele,[55] Dupanloup Schwarzenberg, Rauscher i drugi,[56] imala je u osobi Strossmayerovoj najsmjelijeg pobornika. Prvaci opozicije, a napose Strossmayer bojali se, da proglašenje dogme o nepogrješivosti papinoj ne bude na uštrb biskupske vlasti, koja je također božanskog podrijetla; Uzdizanjem papinog ugleda i njegovih prava da će pasti ugled biskupâ i da će njihova zakonita prava biti prikraćena. Zato i vidimo, da Strossmayer svakom zgodom neustrašivo ustaje na obranu biskupskih prava. Vidi se to već u prvom njegovom istupu odmah u početku sabora, kad vlastitom svojom inicijativom upravlja 12./XII. 1896. papi pismo „Sacrosancta Vaticana Synodus,"[57] supotpisano od 19 drugi biskupa sa sviju strana svijeta, među ostalima najznatniji su sjeverno-američki nadb. Kenrick iz St. Louis-a, a od francuskih biskupa: Dupanloup orleanski, Place marsiljski i Ginoulhiac iz Grenobla. U tom pismu mole potpisani papu, neka bi promijenio poslovnik, što ga je ustanovio bulom „Multiplices". Neka bi se dopustilo biskupima, ako im odbor odbije prijedlog, da ga smiju

---

55 C. V. 1089. b ss.

56 Ib. 915 b ss.; Granderath o. c. II. 46 ss. 208.

57 C. V. 915 b ss.

pred njim obrazložiti, da jasnije očituju svoje mišljenje. To da iziskuje i valjano upravljanje sabora i veoma utječe na umirenje duhova. To će se još uspješnije postići, ako se ovom odboru priklope i neki oci iz koncila.[58] Bilo bi vrlo zgodno, da se u ona 4 odbora, što će rješavati pojedinačka pitanja, o kojima se oci ne mogu složiti u generalnim skupštinama, biraju biskupi iz različitih narodnosti prema vrsnoći i sposobnostima, a ne da se taj izbor obavi samo naprečac i u neku ruku prepusti slijepom slučaju.[59] Neka bude svakomu biskupu slobodan pristup k ovim odborima, da se tako nikomu ne ograniči utjecaj na saboru.[60] Što se tiče odredbe, da se imade strogo čuvati saborska tajna, neka se to ne bi moralo shvatiti neograničeno, nego prema prilikama, kako već bude od potrebe, da se mogu odbiti obijede protivničke, kojima bi to moglo dati povoda kojekakvim su-

[58] C. V. 915. d ss. Quamobrem declarat Ss. Vestra unicuique licitum fore, ut quae christianae rei publicae interesse visa fuerint, iuxta maiorum perpetuum morem. Synodo proponantur. Verum cum omnia secundum ordinem fieri debeant, illae propositiones primum speciali Congregationi seu deputationi deferendae erunt; quae si non opportunas et convenientes eas existimet, repellet, salvo semper Stis Vestrae iudicio, cuius certe mens est ut et huius repulsae rationes proponentibus exhibeantur, et ipsis in illo coetu audiri liceat, ut mentem suam melius aperire valeant. Illud enim ad suave Concilii regimen et animorum quietem valde conducet. Quod etiam melius consequi dabitur, si aliqui patres a Concilio electi huic deputationi adiungantur.

[59] Neki su biskupi isticali, da nije uputno žuriti se s izborima u odbore, dok se biskupi još medjusobno ne upoznadu. Strossmayer je sam iznio taj prijedlog u I. gener. skupštini, na što mu je predsjednik odvratio, da je bilo dosta zgode, da se upoznadu. Strossmayer je primijetio, da će se sustegnuti od glasovanja. vd Grandr. Gesch. III. s. 64[1]. Neispravno je, što Friedrich tvrdi, da su Dupanloup i Strossmayer u 2. gener. skupštini 14./XII. 1869. tražili riječ na poslovnik, te da su bili odbijeni. Tajnik Koncila Fessler ne zna ništa o tom. Vidi Grandr. o. c. 41[1].

[60] Ibid. 916. ab. — Optandum est et valde necessarium ut aliquis adhibeatur modus, quo doctiores viri et ad rem aptiores, in tanta Patrum e diversis nationibus multitudine, per se liquido possint internosci, et scienter, non autem fortuito et quasi caeco casu eligi videantur, et ut identidem pro rerum gravitate, et pro peculiari quaestionum specie eorum augeri queat numerus, et ipsarum deputationum iteratae fiant partitiones; ad quas Patribus omnibus sit liber aditus, et ita nemo ab opere conciliari sit alienus . . . Idque videtur esse e maiestate tanti Concilii, cui ipse praesidet Summus Pontifer, ut totius operis exordium ab ipso sacro conventu promanare videatur, sicut totum ab ipso perficiendum est et consummandum.

mnjama, kad bi cijelo saborsko zasjedanje bilo zavijeno nekim velom tajanstvenosti.[61] Biskupi se bojali ne bi li to moglo dati povoda protivnicima, da dignu hajku protiv sabora, što se kasnije doista i dogodilo. Pogotovo pak, da protivnici ne mogu usljed toga prebaciti crkvi, da je jedino tako uspjelo saboru proturati dogmu nepogrješivosti, što je na njem bila skučena sva sloboda biskupa.

Papa je na to odgovorio, da želi, neka bi proglašeni poslovnik nepromijenjen ostao u krjeposti, ali se ipak izjavio spremnim prihvatiti svaki prijedlog, koji bi bio shodan, da unaprijedi i olakša saborsko raspravljanje.[62]

Međutim se već prvih dana sabora stali biskupi grupirati u dvije stranke. Razlog razdoru bile su osim poslovnika i listine četiriju saborskih odbora, koji su imali rješavati zamršena saborska pitanja. Prvaci većine: Dechamps. Carcasone, Maning i Konrad Martin paderbornski zaključiše u svojim privatnim konferencijama, da ne će nijednoga opozicionalca predložiti u listinu za izbor pomenutih odbora. Nasuprot je opozicija bila tim vrlo nezadovoljna te tražila, da i njezini članovi budu birani u te odbore. U listini manjine za odbor vjerskih stvari bio je također Strossmayer. Konačno je prodrla listina većine. Jedini je Simor, nadbiskup

[61] C. V. 916 b. c. Secreti legem Stas Vestra praescripsit, ne laici ii praesertim, qui in diariis seipsos rerum ecclesiasticarum arbitros et iudices constituunt, falsa veris miscendo noxios rumores spargendo. Sed certe non est ea mens Stis Vestrae, ut illa secreti lex nulla attemperatione accomodetur conditioni temporum, in quibus duae res sunt, quae movere possunt, nempe pravae hominum suspiciones adversus Ecclesiam, eo peiores, quo secretiora videbuntur nostra consilia, et aliunde nunc iam ubique vivens consuetudo gravissima negotia publice pertractandi. Nec praetereundum, quacumque praemuniantur cautione Patrum deliberationes, fieri non posse, ut omnino lateant Ecclae hostes, nec eorum pateant malignis interpretationibus et iniquis agressionibus. Quis autem neget, expedire, ut non desit Ecclae pastoribus defensionis valde admodum necessaria facultas?

[62] Ibidem 917 a. — Il Santo Padre ha ricevuto e letto con attenzione la lettera direttagli dai 20 Prelati. Ha ordinato quindi di rispondere ai medesimi essere sua intenzione che il regolamento da esso sancito e di gia publicato, rimanga fermo e inalterabile. Cio non pertanto se nell' avvenire si offrisse pei casi particolari una qualche misura tendente a rendere piu facile e piu spedita la discussione degli affari proposti all' Assemblea Consiliare, Sua Santita à sempre disposta ad adottarla nel modo e forma che ravvisra piu conveniente.

ostrogonski i primas Ugarske, od opozicije bio izabran u taj odbor.[63] Historik Granderath pripominje ovdje, 'e je dobro, što nijesu u odbor za stvari vjerske izabrani pristaše manjine, kao npr. nadb. Haynald i Strossmayer i mnogi francuski opozicionalci. To su bili radikalni duhovi, koji su se na saboru isticali posebnim duhom. Zacijelo bi to znatno utjecalo na djelovanje sabora i možda uzrokovalo različitih trvenja. To ne bi bili zastupnici pretežnoga mišljenja saborskih otaca.

Pošto ovo prvo pismo nije polučilo uspjeha, upravilo je ponovno 2./I. 1870. 26 otaca molbu „Ardentissimum votum" sv. ocu glede pomenute 2. točke poslovnika „Multiplices", naglašujući opet, kako mnogi neispravno tumače tu 2. točku poslovnog reda, koja govori o pravu predlaganja, te vele, da se biskupima dopušta pravo predlaganja tek kao milost.[64] Upozoruju papu, kako istina treba budno paziti na prava primata, ali ne valja zaboravljati, da i drugi udovi mističkog tijela Hristovog, napose zbor biskupa imade svoja prava, koja su božanskog podrijetla i pripadaju im vazda. Papa je odgovorio slično, kao i na predašnju adresu. Ovo pismo potpisuju osim najznatnijih austro-ugarskih biskupa i hrvatski, kao Strossmayer, Smičiklas i Dobrila. Međutim, da li je bio opravdan zahtjev o čuvanju saborske tajne, vidjeli smo već gore, govoreći o poslovniku. Prema tome nema pravo manjina, kada traži da se opozove ova točka poslovnika. Na istom

---

[63] Granderath: Gesch. d. Vat. konz. II. 5. Kap.

[64] C. V. 917. b. ss. Gravissimi momenti illud est, quod Stitas Vestra puncto II. de norma et ordine interiori decrevit de iure videlicet et munere proponendi negotia, quae in sancta Oecumenica Synodo tractari debebunt. Non desunt, qui haec ita interpretantur, quasi iis non agnosceretur ius Patrum libere ea in Concilio proponendi, quae quis ad publicam utilitatem conferre posse existimaverit, verum nonnisi exceptionis et gratiae instar concedatur. Sme Pater! firmissima omnium nostrum animis insidet persuasio a Capitis vigore et firmitate totius Ecclae corporis vigorem et firmitatem ut plurimum dependere, et divina Primatus iura ante omnia sarta tectaque esse oportere, ut omnia recto ac debito ordine in sancta synodo procedant. Ast si haec sunt verissima, non mimus quoque verum est, reliquis etiam mystici corporis Christi membris suam debere constare virtutem et Episcoporum collegio ea quae eidem vi muneris et characteris sui perpetuo immanent iura, quo virtutem suam caput retinere activitatemque suam imperturbate exercere valeat. Divino sane consilio duo haec intime iuncta atque inseparabiliter unita sunt.

smo mjestu vidjeli, da nije bila ni sloboda biskupa nipošto skučena.

Svakako nitko nije poricao papi pravo, da naredi sam poslovnik, kojega se ima držati sabor, jer je papa vrhovna glava ekum. sabora i bez njegove privole nema govora o ekum. saboru, ali manjina je htjela, da predusretne svim eventualnim prigovorima sa strane protivnika, stoga se ne može ni njezin postupak sasvim osuđivati.

Drugom zgodom ustaje Strossmayer na obranu biskupskih prava, kad je u prvom svom saborskom govoru 30. XII. 1869. prigovorio uvodnoj formuli[65] schemata „De doctrina catholica," kojom su počimali saborski dekreti: „Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, sacro approbante concilio".[66] Strossmayera je smetalo, zašto da se saborski dekreti ne izriču u ime čitavog sabora, kao što je to bio običaj kod dekreta tridentinskog sabora štoviše, i kod prvog apost. sabora u Jerusalemu. Budući da ga je tom prilikom predsjednik prekinuo i opomenuo, neka se ne udaljuje od predmeta, pogotovo pak da je suvišno raspravljati o onom, što je već sama apostolska stolica definitivno ustalila, jer to da znači dirati u ugled sv. stolice, što se u tako dostojanstvenom zboru i u neposrednoj blizini sv. pepela apost. prvaka nipošto ne može trpjeti. Što Strossmayer veli, da je tridentinski sabor drukčije formulirao svoje dekrete, to da imade svoj razlog, jer u tom saboru nije papa osobno predsjedao. Tako su postupali i drugi sabori, u kojima nije papa glavom predsjedao. U onim pak saborima, kojima predsjeda on sam, proglašuju se i dekreti u njegovo ime. Strossmayer najodlučnije odbija od sebe objedu da je svojim riječima namjeravao štogod izustiti protiv sv. stolice. On je sebi svjestan. da nije a ma nijedne riječi rekao, što nebi bila u skladu s duhom sv. crkve.[67]

---

[65] Program je vatik. sabora s obzirom na shemata, o kojima se imalo raspravljati, bio ovaj: 1. Schema de doctrina catholica, u kojoj se pobijale moderne zablude, što se protive objavljenim kršć. istinama i ćudoredju. 2. Schema de disciplina Ecclesiae. 3. De parvo cathechismo. 4. Ecclesia Christi.

[66] Granderath: Geschichte des vatik. Kanzils II. B. s. 92. Ibid. str. 94.

[67] Ibid. 94. i dalje: Emus Praeses mihi veniam dedit loquendi, cum necesse sit, aliquid animadvertere de sermone ad vos habito a Rmo patre Episcopo Bosnensi et Sirmiensi. In hoc augusto Petri templo, coram eius cineribus dedecet verba loqui qnae Apostolicae Sedis juribus derogare vide-

Istu ovu misao o naslovu saborskih dekreta istaknuo je Strossmayer još jednom u svom govoru na gener. skupštini 22. III. 1870. Kad je svojim govorom bio uzrokom najburnijih scena u saboru.

Ponovno ustaje protiv naslova schemata, gdje se kaže: „. . . sedentibus nobiscum et iudicantibus universi orbis episcopis," predbacivši odboru, što je ipak preradio schema i promijenio naslov, za koji mu se prigodom njegovoga 1. govora (30. XII. 1869.) u generalnoj skupštini reklo, da se ne može promijeniti. Ali Strossmayera ne zadovoljava ni sadašnja uvodna

antur. Quapropter necesse omnino est, ut Patres, qui locum hic habent, debeant de iis loqui, quae iis proposita sunt a Rno Pontifice, nec divagari ad alias quaestiones omnino diversas. Hic agitur de titulo constitutionis, quem Rmus Pater Ep. Bosn. et Sirm. immutare vellet, adeo ut loco constitutionum deberent fieri canones et decreta communi nomine totius concilii. Duo in haec animadverto: primum est, quae sancita iam fuerunt litteris Apostolicis Smi Dni Nostri, non posse in quaestionem adduci. Jamvero in iisdem litteris Apostolicis sancitum iam est, omnes Constitutiones, quae edendae sint ab hac sacrosancta synodo oecumenica, inscribi debere nomine Smi Pontificis sacro approbante Concilio: in qua forma Summus Pontifex demonstrat suum primatum in universam Ecclesiam, uno eodemque tempore admittit, nihil ex se facere, sed sacro approbante concilio, adeo ut nomine etiam sacros. Concilii loquatur. Animadverto secundo: in iis quae Ecclesia catholica in usualias habuit, non licere nobis recedere a vestigiis Sanctorum Patrum. Jamvero in omnibus oecumenicis, conciliis quibus praefuerunt Rni Pontifices, semper constitutiones editae sunt nomine eiusdem Pontificis; qui praefuit, sacro approbante Concilio. Ea propter nihil video, cur hic in quaestionem adducatur titulus constitutionis.

Strossmayer odgovara: Iis quae Emus Card. Praeses dixit, adiungere ud debes, me nihil dixisse, et spero, quod hoc testinomium mihi omnes patres, cuiuscumque demum sint opinionis et sententiae, mihi, inquam, hoc testimonium denegaturi non sint, quod vel minimum dixerim, quod cum pietate, reverentia, devotione S. Sedi Apostolicae debita non possint coniungi. . . . Usus sum ea libertate, quam ego in disenssionibus nostris apsolute necessariam esse duco, et quidem adeo necessariam, ut ego omni cum humilitate dicam hac in re, non tantum ea, quae forsan possent aggeri, non tantum illud quod fundatum sit, sed hac de re dicam, quidquid probabiliter fingi hoc respectu potest, ut ne fingatur, evitetur. Nam sciendum nobis est, quod ea, quae hic dicturi sumus, in publicam postea venient, et excipientur non tantum a piis et oboedientibus filiis, aut a viris amicis nobis, sed etiam inimicis, et hi inde occasionem sument calumniandi et ea, quae diximus in suspicionem inducendi, populos ab oboedientia avocandi, immo vero infidelitatis virus inspirandi cordibus fidelium.

formula schemata, jer drži, da se premalo kaže za biskupe „iudicantibus," te predlaže, da se još doda „et definientibus," da se tim još točnije označe biskupska prava. Svoj prijedlog potkrjepljuje opet pozivajući se na postupak ekumenskih, napose tridentinskog sabora, gdje su biskupi potpisivali saborske dekrete uz opasku „iudicans et definiens subscripsi." Nadalje kaže, da se i stoga razloga ne može zadovoljiti samo s riječju „iudicantibus" jer je u posljednje doba značenje riječi „iudicare" s obzirom na biskupe u ekumenskom saboru tako oslabljeno, te nema nikakvoga juridičkog znamenovanja ni moći, već da mu je preostalo tek značenje odobravanja. Da se dakle prava biskupa, koja su božanskog podrijetla, sačuvaju nepovrijeđena, drži Strossmayer, da je upravo nužno dodati još „definientibus" Stoga premda sav episkopat priznaje i pripravan je krvlju svojom potpisati primat i od Boga postavljeni najviši auktoritet u crkvi, ipak su isto tako i biskupska prava božanskog podrijetla. Biskupi su ih primili iz ruku Božjih, da se njima služe na saborima u korist i čast sv. crkve i naroda svoga. Zato ih se nijedan biskup ne može odreći. Prije se može odreći svog života, nego li biskupskih prava, jer će na dan suda Bog tražiti obračun o njima.[68]

„Katolički list" donosi tom zgodom opširan dopis o Strossmayerovom istupu na saboru, te s ponosom ističe i odobrava njegovu odvažnost, što je ustao na obranu biskupskih prava.[69] Isto tako odobrava, što je Strossmayer u istom svom govoru uzeo u obranu protestante; nadalje, što je predbacio odborima, zašto se nijesu osvrnuli na proteste i peticije glede promjene poslovnika. Budući da je Strossmayer ovim dvjema posljednim primjedbama izazvao protiv sebe čitavu buru, tako te je zaglušen bukom i povicima[70] morao prekinuti svoj govor, raširila se časom po svoj štampi senzacionalna vijest o tom njegovom govoru, te bi svuda u krugovima pristaša opozicije, pa tako i kod nas, primljena s burnim odobravanjem.[71] Ali Strossmayerovo je

[68] Granderath o. c. II. 392.

[69] Kat. list: br. 16. g. 1870.

[70] »Et isti nolunt infallibilitatem papae, iste ne est infallibilis ? Descende! Lucifer est iste! Anathema! Alter Lutherus est iste etc. Granderath o. c. II. 393.—399.

[71] Kat. list: 1870. br. 16.

mišljenje ovaj puta bilo svakako neispravno, da se riječju „iudicantibus" preslabo naglašuju biskupska prava, jer ne stoji, da riječ „iudicans" znači manje, nego „definiens." Naprotiv, baš riječ „iudicans" označuje u ovom slučaju bitni način sudjelovanja biskupa kod stvaranja saborskih dekreta, kako se to najbolje vidi iz konteksta papinske alokucije prigodom otvorenja vatik. sabora 8. XII. 1869., gdje kaže: „Vos autem nunc, Venerabiles Fratres, in nomine Christi congregati estis, ut nobiscum t e s t i m o n i u m perhibeatis verbo Dei et t e s t i m o n i u m Jesu Christi, viamque Dei in veritate omnes homines Nobiscum d o c e a t i s, et de oppositionibus falsi nominis scientiae Nobiscum Spiritu Sancto duce i u d i c e t i s."[72]

Nijesu dakle biskupi na općenitom saboru tek savjetnici papini, nego pravi suci, i to sam papa izričito naglašuje. Prema tome nije nužno, da se uvodni tekst dekreta mijenja.[73]

Na obranu biskupskih prava ustaje Strossmayer energično i u 2. svom koncilskom govoru 24. I. 1870., gdje povodeći se za svojim predgovornikom, praškim kard. nadb. Schwarzenbergom, prigovara, što se u schematu govori na prvom mjestu o dužnostima biskupa, a iza toga tek o njihovim pravima, veleći, da se tim ne baca baš najpovoljnije svijetlo na ugled biskupa.[74]

Dosadašnji neuspjesi manjine, pošto se sabor nije osvrnuo na njezine peticije,[75] uperene protiv nekih stavaka poslovnika, bili su povodom, te se manjina sve izrazitije stala isticati.

Doskora se jasno opazilo, koji je bio pravi uzrok, što je saborske oce podijelio u dvije strane. Manjina je stala živo agitirati protiv toga, da dođe pred sabor rasprava o nepogrješivosti.[76]

Od 12. do 18. siječnja upravi do 136 biskupa manjine pet adresa na papu, gdje mole, da ne dopusti, da sabor uzme na pretresivanje pitanje nepogrješivosti. Biskupi upozoruju papu

---

[72] Granderath Gesch. II. 406.; C. V. 30a.

[73] Granderath o. c. Ibidem.

[74] Granderath o. c. II. 166.; Cepelić-Pavić: Strossmayer (1850.—1900.) str. 288.

[75] Prva ovakova peticija, kako smo vidjeli, upravljena bi papi inicijativom Strossmayerovom 12./XII. 1869., a zatim druge 2./I. 1870. na poticaj kard. Schwarzenberga. cf, C. V. 915.c—920.c

[76] Granderath: Gesch. d. V. K. II. 166. Cepelić-Pavić: Strossmayer 1850.—1900. str. 288.

kako bi ta definicija sada došla u vrlo nezgodno vrijeme i uzrokovala mnogo smutnje u svijetu.[77] Ove je adrese predao papi kardinal bečki nadb. Rauscher. Prvu od ovih adresa (12. I. 1870.) potpisuju također 4 hrvatska kiskupa, i to: Strossmayer, Smičiklas, Dobrila, biskup porečko-puljski i Legat iz Trsta.[78]

U to se doba razmahala u Francuskoj žestoka polemika između dvaju biskupa: Dechampsa nadbiskupa mechelnskoga, najznatnijega branitelja nauke o papinoj nepogrješivosti, a s druge strane jednoga od najžešćih protivnika ove nauke, Dupanloupa, biskupa orleanskoga. U tu se polemiku umiješao bivši oratorijanac svećenik Gratry, član francuske akademije. On je odlučno stao na stranu Dupanloupovu, te u nekoliko žestokih listova napao strastveno Dechampsa, dokazajući mu nesmisao i neistinitost nauke papinske nepogrješivosti. Sva sila njegovog protudokaza leži u Honorijevom pitanju. Prvi je takav list objelodanio Gratry 19./I. 1870. u časopisu „L' Univers".[79] Čim je Strossmayer pročitao taj list, odmah u listu 25./I. 1870. što ga je sam Gratryu pisao, odobrava Gratryev postupak i hvali mu na usluzi, što ju je iskazao biskupima manjine.[80]

---

[77] C. V. 944 ss. — 950.

[78] C. V. 945 c.

[79] C. V. 1376 c. ss.

[80] C. V. 1383 ab.

Revérend Pére et Frére en Notre Seigneur.

Je viens de lire avec une joie profonde la lettre par laquelle vous prenez la défense du glorieux Eveque d'Orléans contre les injustes attaques de deux autres Eveques. Vous faites en cela l' oeuvre la meilleure, la plus utile et la mieux adaptée aux besoins du moment présent. En ce moment beaucoup d' hommes emportés par un zéle indiscret jusqu' aux dernières extrémités, font courir a l' Eglise des dangers nouveaux et jusqu'à ce jour inouis, si l'on ne sait leur opposer la plus sérieuse et la plus énergique resistance.

Aussi nous nous félicitons grandement de recontrer en vous frère très aime; un aussi vaillant auxiliaire de nos efforts.

Vous avez, me dit-on l'intention de publier un seconde lettre. Courage et hatez-vous; il n'ya pas de temps à perdre, car l'affaire est urgente.

Si je vous écris en latin, ce n'est pas que je ne comprenne le français, et que je ne le parle au besoin; mais je ne l'écris pas assez bien.

Que Dieu vous protége et vous assiste puissamment dans vos nobles efforts! Adieu! Et soyex convaincu de mon estime et de ma plus tendre affection.

Strossmayer, Evéque de Bosnie et de Syrmium,

Rome, 25. janvier 1870.

U novinstvu se bio pronio glas, da je Strossmayer usljed ovoga svog lista Gratryu izgubio na saboru znatno od svog ugleda; što više, da se radilo o tom, da ga ne puste u sabor, dok ne opozove ovaj svoj čin.[81] Taj nam čin Strossmayerov, gdje on odobrava postupak i dokazivanje Gratryevo protiv nauke nepogrješivosti, jasno dokazuje, da je i Strossmayer sam bio barem neko vrijeme protiv dogme.

S druge strane se međutim vidjelo, kako daleko pretežnija većina traži, da sabor uzme na pretresanje nauku o nepogrješivosti papinoj. U 13 adresa, što ih je potpisalo 500 otaca, podastrla je saborska većina papi vruću želju, da dopusti, neka bi sabor raspravio tu nauku i definirao je, obrazlažući, kako je sada upravo nužno da se definira ta nauka, gdje se sa svih strana udara na najviši ugled crkveni.

Među potpisima ovih adresa nalazimo i imena hrvatskih biskupa iz Dalmacije te apostolskih vikara Bosne i Hercegovine.

Prvu adresu 28. I. 1870. koja je brojila 374 potpisa i koju predadoše papi patriarha Hassun i primas poljski Ledochowski, potpisaše i dalmatinski biskupi, i to: Maupas nadb. zadarski, Markić, biskup kotorski, Zaffron, b. šibenički,[82] Calogerà, b. spljetsko-makarski.[83] Apost. vikari Bosne[84] Paskal Vuičić i Hercegovine[85] Angjelo Kraljević potpisaše zajedno s biskupima reda minoritskog posebnu adresu.[86]

---

[81] Nar. novine 1870. 30./III.
[82] C. V. 926 d.
[83] Ibid. 927 c.
[84] C. V. 1750 a.
[85] Ibid. 940 d.
[86] 940 b. ss. Na ovu adresu zahvalio se papa Pio IX. napose Kraljeviću posebnim pismom 23./III. 1870. što ga publicirala „L'unita cattolica" 1870. str. 570. Vicario Apostolico in Herzegovina. — Quod in literis tuis te sperare scripsisti, id revera contingit, ut acceptissima haberemus ea obsequii testimonia, quae nomine Cleri et populi catholici Vicariatus tui Nobis obtulisti, cum ad oecumenicam Synodum celebrandam Urbem advenisses. Reputavimus enim rerum locorumque difficultates, in quibus fideles illi versantur, atque exinde aestimavimus, quanta vis fuerit caritatis, quae pias oblationes inter eos collectas expressit. Maius tamen aliquid ab ipsis expectamus, optantes scilicet, eos vires suas conferre, ut, qui a catholica unitate procul aberrant, ad eam reducantur; quod sane praestare poterunt et precibus assiduis coram Deo effusis, et vitae sanctimonia bonisque operibus, quibus mira vis inest, ut qui a religione nostra alieni sunt, ad eam adamandam et amplectendam alliciantur. Interim cura, ut sensus paternae benevolentiae Nostrae et haec desideria, quae significavimus, praedictis dil. filiis innotescant, et divini favoris auspicem habeto apostolicam benedictionem.

Saborski predsjednici videći ovu izrazitu razliku u mišljenju otaca glede pitanja nepogrješivosti papine našli se u ne maloj neprilici.

Premda su svi bili za to, da sabor uzme ovu nauku na pretresanje, ipak su zadavale briga različite poteskoće. Što više, prvi predsj. kard. de Angelis bio je već za to, da se stvar odgodi. Ipak je odbor za primanje prijedloga 9. II. odlučio, da će se ova nauka iznijeti pred sabor, te preporučio najtoplije papi, da prihvati tu osnovu. Najviše se toj osnovi protivio kard. Rauscher, dokazujući, kako je nemoguće riješiti poteškoće i prigovore na koje nailazi ova nauka, pogotovo, ako bude sabor htio da je definira. Međutim su danomice stizale sv. ocu adrese većine, koja je sve žarče tražila papu, da se pospješi s raspravom te nauke. Jednu od tih,[87] koja broji najviše potpisa (90), potpisaše 10. III. i 3 dalmatinska biskupa: nadb. zadarski Maupas, te biskupi spljetski i kotorski, Calogerà i Markić. Članovi odbora sklonuše papu, te je 6. III. odobrio schema „De Ecclesia Christi," što ga je izradio kard. Bilio, te odredio, da se tiskan razdijeli ocima. Poglavje pak o papinoj nepogrješivosti, da se imade dodati iza 11. točke scheme „De Ecclesia Christi."

Manjina je opažala, kako joj osnove sve slabije uspijevaju, te zlovoljna s toga daje oduška svome nezadovoljstvu, prosvjedujući ponajprije proti novom poslovniku od 20. II. 1870. „Apostolicis Litteris"[88] i prebacujući, zašto taj novi poslovnik ni riječi ne govori o tom, da li za saborski dekret dostaje jednostavna numerička većina ili se traži moralno suglasje sviju otaca. Prema tomu da se sasvim zaboravilo na starodrevno pravilo, što vrijedi u predaji kat. crkve, da se za članak vjere iziskuje uvjet, da tu istinu svuda, vazda i svi vjeruju. Među drugim članovima manjine pristaju i hrv. opozicionalci uz ovo mišljenje, kao Strossmayer, Smičiklas, Legat i Dobrila.[89] Opoziciji je tako reći izmicalo tlo ispod nogu, zato se stala hvatati grozničavo teškoća,

---

[87] C. V. 970 b.
[88] C. V. 67 ss.
[89] C V. 966 d.

pomoću kojih se nadala osujetiti definiciju. Jedna od najznatnijih poteškoća, što ju je isticala manjina, bila je ova gore spomenuta. Na ovu se teškoću, osvrnuo i Strossmayer u svom govoru 22. III., no pošto je bio zaglušen bukom, što je u sabornici nastala, morade prekinuti svoj govor, te tako nije dospio da razvije svoju misao. Što se tiče objektivne vrijednosti ove formule, treba imati na umu, da ona označuje tek negativni kriterij katoličke istine: t. j. bez sumnje da je istina, što svuda, svagda i svi vjeruju, čista katolička nauka, ali odatle još ne slijedi, da je jedino takva nauka, za koju isključivo vrijedi ovaj kriterij, prava katolička istina. Ta čemu nam onda ostala vrela objave, kao Sv. Pismo, predaja sv. otaca i druga? Zato je neispravno držati, da saborske vjerske definicije nemaju svoje vrijednosti, ako im ne dostaje moralno suglasje svih otaca.

Saborska većina nije bila zadovoljna samo tim, što joj je uspjelo, te se dopustilo da će sabor moći raspravljati o nepogrješivosti papinoj, već je bojeći se, da taj predmet ne dođe prekasno na red u raspravljanju, zatražila, da se čim prije započne rasprava o tom.[90] Dakako, da je manjina sve poduzimala, da to spriječi, te najodlučnije prosvjedovala proti svakoj promjeni reda raspravljanja i naglašivala, neka se ne pravi nikakovih skokova kod rasprave o schematu „De Ecclesia," jer se bojala, da se ne bi kraj toga u raspravi samo mimogred i površno prošlo preko veoma znatnog 11. poglavja o prvenstvu rimskoga biskupa.[91] Zato je manjina živo nastojala za sebe predobiti kard. Bilio, predsj. odbora za vjerska pitanja, dok ga s druge strane navlačila na svoju stranu većina, iznoseći svaki svoje teškoće i razloge. Manjina se nadala, da će svojim postupkom zategnuti raspravu, tako te će sabor usljed ljetne vrućine biti odgođen prije, negoli uzmogne raspraviti poglavje o nepogrješivosti.

Pod dojmom različitih burnih vanjskih događaja i glasova protivničke štampe malo te nije već popustio molbama manjine, i predložio, da se schema „De Ecclesia Christi" dade nepromijenjen na pretresanje u saboru, te da se onim redom raspra-

[90] C. V. 977 b. Postulatum, ut schema de infallibilitate Rni Ptficis sine ulla mora Concilio proponatur (22/IV. 1870.) subscribserunt circa 80 patres.

[91] C. V. 974 c. Card. Morichini sa 12 drugih biskupa šalje postulat predsjedništvu sabora.

vlja o poglavjima toga schemata, kojim jedan za drugim u schematu slijede. Tako su se nadali, da će se rasprava veoma otegnuti, te ne će poglavje o nepogrj. papinoj, što se imade umetnuti tek iza 11. poglavja schemata „De Ecclesia Christi," uopće moći da dođe na raspravu prije, nego li svrši ljetna sezona saborskog zasjedanja. Ali većina doskočila je toj namjeri tako te je dala po teolozima čitav schema „De Ecclesia Christi" preraditi. U novom schematu metnuta bi „Constitutio de Romano Pontifice," razdijeljena u 4 poglavja, na prvo mjesto. 4. poglavje ove konstitucije govori o nepogrješivosti papinoj. Tim je bilo zajamčeno, da će u saborskoj raspravi svakako ovo poglavje doći na red.

Većina je isposlovala, te bi ova nova osnova odobrena,[92] ali manjina je protiv toga s negodovanjem prosvjedovala,[93] prigovarajući, što je poglavje o primatu i nepogrješivosti papinoj stavljeno pred ostala poglavja. Manjina ističe, da je ovaj izvrnuti red sasvim neprirodan. Trebalo bi najprije proučiti instituciju i prava crkve, a onda, proučiti snošaj mističkog tijela crkve te njezine glave i ostalih udova, a iza toga bi se tek moglo s razumijevanjem govoriti o povlasticama njezinih udova. Strossmayer napose kaže, da ne valja raspravljati o nauci primata odjelito od nauke o konstituciji crkve, jer su te dvije nauke u najtješnjoj unutarnjoj svezi.[94] Osobito pak ističu pogibao, ne će li taj postupak izazvati u svijetu još veće smutnje, jer je već dosada pitanje nepogrješivosti papine izazvalo u svjetskoj štampi silnu buru. Ovaj protest potpisuju uz prvake opozicije i hrvatski opozicionalci: Strossmayer, Dobrila i Smičiklas.[95]

Što se tiče prvog prigovora Strossmayerovog, da naime narav stvari traži, te se prije raspravi o konstituciji same crkve, a zatim tek o njenim sastavnim dijelovima, kao o njezinoj glavi, rimskom biskupu, ne može da u ovom slučaju vrijedi, jer saboru nije dužnost, da po skolastičkoj metodi raščinja i razvija pojedine dogmatske nauke, već da naprosto jasno izloži i definira onu nauku, koju protivnici crkve niječu.

[92] C. V, 1697 d. ss.

[93] C. V. 980 ss. (dd. 8./V. 1870.)

[94] Granderath: o. c. III. 159.

[95] Granderath: o. c. III. 158.

Osim toga ne radi se na saboru o tom, da definirana nauka bude produkt samoga ljudskog razuma, već je glavno, da je nauka, koju crkva kani definirati, sadržana u vrelima božanske objave. S toga je dakle stanovišta sasvim indiferentno, koju će istinu crkva prije definirati, jer se svaka temelji na neprevarljivom ugledu Božjem.

Koliko je pak bio opravdan ovaj drugi prigovor, vidi se najbolje iz činjenice, da se sav kršćanski svijet rado pokorio definiciji, kad je bio smisao njezin jasno izložen.

Ovaj prosvjed nije ipak polučio ništa.[96] U 50. gener. skupštini 13. V. započela je napokon općenita rasprava o 1. konstituciji schemata „De Ecclesia Christi," koja je sastojala od 4 poglavja, što rade o rimskom biskupu. 4. poglavje pak radi o samoj nepogrješivosti papinoj.

Prije nego li prijeđemo na samu saborsku raspravu o pomenutim poglavjima (primatu i nepogrj.), valja da se osvrnemo na glasove svjetske štampe, navlastito protivničke, što su kolali širom svijeta o Strossmayeru. Najveću su senzaciju pobudili Strossmayerovi govori na koncilu. Istina, da su Strossmayerovi govori zadivili i svratili na sebe pozornost sviju saborskih otaca, ali nije istina, što su protivnici vatik. sabora htjeli da podmetnu Strossmayerovim govorima. Različiti liberalni elementi, kojima je vatik. koncil bio trn u oku, rasturili su svijetom lažne vijesti, što su ih stavljali u usta Strossmayeru. Njegove su govore sasvim iskrivili tedencijoznim izmišljotinama, te ih širili svijetom. Na čelu ove protusaborske propagande bili su poglavito zastupnici njemačke škole, kao Döllinger,[97] Schulte,[98] Friedrich[99] i Lord Acton.[100]

[96] C. V. 983 c. ss. potpisao 71 biskup.

[97] Döllinger, profesor crkv. povijesti na münschenskom sveučilištu; u ono doba slovio kao prvak na polju crkvene povijesti. Povrijedjen u svom ponosu, što nije bio pozvan kao bogoslov na vatik. sabor, postade največim protivnikom sabora i vodjom raskolničke sekte starokatolika. Otkad se rastao s kat. crkvom, nije se više do konca svoga života povratio u krilo njezino (†1890.) On je okupio oko sebe prvake starokatolika. (cf. Marx: Lehrb. der Kirchengesch. (Trier 1913.) pag. 823.)

[98] Schulte (Dr. Joh. Friedr.) profesor kanonskog njemačkog prava na praškom sveučilištu. Za vatik. sabora pristao uz Döllingera i starokatolike. (cf. Grandr. Gesch. III. 645.; Marx: o. c. ibidem).

[99] Friedrich, svećenik i profesor u Münchenu bio tobože teolog kard. *Hohenlohe-a* u Rimu (Grandr. c. II. 609). Napisao je tendencijoznu, pristranu, skroz u protucrkvenom duhu povijest vatik. sabora, gdje donosi sasvim iskrivljene podatke o tom dogodjaju (cf. Grandr. o. c. I 7. Izdao i svoj dnevnik i dokumente vatik. sabora. Bio je prisni prijatelj Döllingerov i njegov pouzdanik na vatik. saboru. On je auktor tkzv. lažnih „rimskih listova". (Granderath o. c. III. 654.)

Pod imenom „Rimskih listova," kojih je glavni začetnik i redaktor bio Döllinger, a građu mu je slao Friedrich, koji je u to doba boravio u Rimu, širili su ovi svijetom različite laži, kao npr. da je Strossmayer u svom prvom govoru 30. XII. 1869. žestoko napao isusovački red, da je na Strossmayera bio počinjen atentat, da je glavni inspirator „Rimskih listova" i td. Za sve ove obijede, što su ih htjeli ovi elementi prišiti Strossmayeru, kaže objektivni historik Granderath, da su neistinite, tendencijozno izmišljene.[101] U ostalom ovakvo je štogod uopće nemoguće povjerovati, jer su biskupi bili obvezani najstrože šutjeti o onom, što se na saboru raspravljalo. S druge strane opet jedva je moguće i pomisliti, e bi se ovakovi visoki crkveni dostojanstvenici mogli dati u službu ovakvih fanatičkih protivnika sv. stolice, koji se nijesu žacali najsramotnijim načinom blatiti njezin ugled; pogotovo pak ne možemo to pomisliti za Strossmayera, koji je vazda naglašivao svoju odanost i ljubav prema sv. stolici. I Nikolu Voršaka, koji je na vat. saboru fungirao kao činovnik (assignator locorum), te bio pratilac i teolog Strossmayerov na saboru, obijediše, da odaje saborske tajne, te ih šalje u Augsb. Allg. Zeitung. Tako da je objelodanio oba postulata protiv nepogrješivosti zatim poslovnik i 22 kanona.[102] Stoga je Voršak bio na savjet bečkog muncija otpušten iz službe. Voršak je proti postupku najodlučnije prosvjedovao, te izjavio preko Strossmayera, da je nevin, a za zadovoljštinu traži, da bude opet uspostavljen u službu asignatora.[103]

Kako su neistiniti i iskrivljeni podaci Actonovi i Friedrichovi o događajima vatik. sabora, svjedoči nam Granderath, koji se

[100] Lord Acton, učenik Döllingerov, takodjer njegov pouzdanik u Rimu za vatik. sabora. I on je suradnik kod „Rimskih listova". Dopisivao je sa Strossmayerom, pače jednom ga i pohodio u Đakovu. (Smičiklas: Nacrt za živ. i djela Stros. Zagreb 1905. str. 120.)

[101] Granderath: Gesch. d. vat. K. II. s. 601 ss. 644 ss. i 655.

[102] C. V. 973 d. ss.

[103] Granderath: o. c. II. 688.

pišući svoju „Povijest vatik. sabora" služio stenografskim aktima saborskim, te je baš upozorio čitatelje na govor Strossmayerov 30./XI. 1869. i 22./III 1870. donoseći izvorne odlomke iz stenografskog zapisnika i poređujući ih s odlomcima ove dvojice.[104] Kakve je izvještaje dobivala o Strossmayeru hrvatska javnost, vidjet ćemo niže, kad bude o njoj napose riječ.

Vratimo se opet na tok generalne rasprave o I. konstituciji schemata „De Ecclesia Christi", što radi o pravima rimskog biskupa i njegovoj nepogrješivosti. U ovoj je raspravi istupio i Strossmayer prekrasnim svojim govorom 2./VI.,[105] da kaže svoju o toj konstituciji.

Granderath kaže, da je to bio vrlo elegantan i krasan govor. Ali, kaže dalje, što se često događa kod retorski pisanih djela, to isto biva i ovdje. Diviš se krasnom prikazivanju, ali kad stvar pomnije ispitaš, opažaš, da ne dostaje temeljitost u dokazivanju. Uvjerljivost, s kojom nešto tvrdi, često mora da nadomjesti dokaz za istinitost tvrdnje.[106] Nemam doduše pri ruci izvorni tekst toga govora, ali sudeći po izvacima, što ih taj historik, inače vjerodostojan svjedok donosi, njegova je primjedba opravdana.[107] Zanimivo je, kako je i u ovom svom govoru uzeo Strossmayer u obranu biskupsku čast i njezina prava. Stossmayer usvaja u glavnom mišljenje Schwarzenbergovo, koji je tvrdio, da se biskupska vlast proteže i preko granica njihovih biskupija, i u tom smislu da su biskupi u potpunom znamenovanju riječi nasljednici apostola. Ipak se Strossmayer razlikuje svojim mišljenjem od Schwarzenberga u toliko, što donekle ublažuje Schwarzenbergovo mišljenje, tvrdeći,[108] da biskupi imadu neko virtualno pravo u čitavoj crkvi (virtuale quoddam in reliquam Ecclesiam ius), dok je Schwarzenberg učio, da su biskupi adekvatni nasljednici apostola u njihovoj svlasti, stoga da biskupska vlast nije stegnuta (vezana) na teritorij, već da siže i izvan granica biskupije, što je dakako neispravno. Što je Strossmayer

[104] Ibidem II 99. i 394

[105] Granderath: o. c. III. 189.

[106] Ibidem 190 u 63. gener. skupšt.

[107] U izvadak toga govora, što ga donosi djelo: Cepelić-Pavić: Strossmayer 18.0—19.0. str. 293. ne možemo se pouzdati, jer ne citira vrela.

[108] Granderath: o. c. III. 157 i 158.

razumijevao pod tim virtualnim pravom biskupa, teško je shvatiti. Ne zna se prema tome, da li je Strossmayer time mislio na moć biskupskoga sv. reda, što se ne da odijeliti od biskupa, te po kojem je kadar svagdje primiti upravu biskupije, ili je tim htio označiti djelovanje i brigu biskupa, kojim oni utječu na sudbinu svekolike crkve, ili bi to imala biti ona revnost i djelotvorna kršćanska ljubav, što se ne smije dati stegnuti na granice biskupijske.[109] Svakako razabiremo odatle, kako je Strossmayeru bilo mnogo stalo do toga, da se biskupska vlast ne skuči, jer je ta vlast Božanskog porijekla. Strossmayer se bojao, da ne iščeznu biskupska prava, ako se previše uzdigne papinska moć. Ističe, kako i biskupi imadu pravu, od samoga im Hrista podijeljenu učiteljsku moć u crkvi Njegovoj. Strossmayer naglašuje tim, kako se biskupima nipošto ne smije poreći pravo, da tu svoju vlast smiju vršiti: s toga, kad se toliko uzdiže vlast i prvenstvo rimskoga biskupa, ne smije se to shvatiti tako, te bi ova papinska vlast bila na uštrb biskupskoj.

Razlog dakle, zašto Strossmayer ustaje protiv izravne jurisdikcije papinske nad svim kršćanima u crkvi, jest, što on smatra, da se to ne može složiti s redovitom vlašću biskupa u njihovim biskupijama.

Najznatnije se poteškoće protiv nepogrješivosti papine, što ju je manjina iznosila, t. j. Honorijevog pitanja, Strossmayer taknuo samo mimogred, kad je u ovom svom govoru uzeo u zaštitu b. Rottemburškoga, Hefelea. Na ovoga je naime navalila većina prebacujući mu da on zastupa drukčije mišljenje glede Honorija u svojoj povijesti, a drukčije opet u svojoj brošurici „De causa Honorii", što ju je izdao za vrijeme vatik. sabora u Napulju, te da je sam sebi nedosljedan. Strossmayer veli za Hefelea, da on nije sebi nigdje nedosljedan, već da pristaše većine nijesu Hefele-ove povijesti u francuskom prijevodu dobro shvatili.[110] Međutim ovo, što Strossmayer veli za Hefele-a, tvrdi Hefele za sebe u svojoj brošurici „Defensio Episcopi Rottenburgensis", da se izvuče iz škripca, jer u svojoj povijesti sabora doista zastupa mišljenje, da Honorije nije bio heretik, i to na mjestu, gdje ex professo izriče svoj sud o Honoriju.[111]

[109] Granderath. Gesch. d. vat Konzils III. 158

[110] Granderath o. c. III 177 nota

[111] Granderath o. c. III. 176 s. n 1

Odatle vidimo, da je i Strossmayer u Honorijevom pitanju nailazio poteškoću protiv nepogrješivosti papine.

Glavni dokaz, što ga Strossmayer usvaja od opozicije (Rauscher,[112] Vérot[113] b. St. Augustine) jest neposlušnost Ciprijanova prema papi povodom prepirke o krstu podijeljenu od heretika.[114] Ova historijsha činjenica da dokazuje očito, kako nauka o nepogrješivosti papinoj barem u 3. vijeku još nije bila poznata u crkvenoj predaji. Nadbiskupi Mac Hale i Leahy dokazali su doduše, da se ta stvar ništa ne tiče papine nepogrješivosti, jer niti je papa ovom prigodom izdao protiv Ciprijana kakvu dogmatsku konstituciju, niti se Ciprijan usprotivio kakvoj papinskoj odluci, što bi je on smatrao vjerskom definicijom, već je Ciprijan to držao skroz disciplinarnom stvari, kako je dokazao nadb. Spalding.[115] Ali Strossmayer je ipak ostao kod svoje tvrdnje, da se tu radilo o vjerskom pitanju, a da nije toga dokazivao.[116] Istina, da je odluka pape Stjepana II. ovom zgodom, ako je promatramo u objektivnom njezinom svjetlu, u koliko je virtualno sadržavala u sebi dogmatsku odluku (naime da valjanost sakramenta ne ovisi o samom djelitelju), vjerska definicija. Zacijelo je to sklonulo Strossmayera, te je ostao kod svoga mišljenja. Promatramo li pak sam razvitak ove historijske činjenice suvremeno shvaćanje toga pitanja, vidimo, da se to u ono doba smatralo disciplinarnom stvari,[117] što treba ovdje kao odlučnu okolnost osobito držati na umu.

Nadalje usvojio je Strossmayer od Hefele-a dokaze protiv nepogrješivosti papine, što ih Hefele izvodi iz postupka kalcedonskog sabora s poslanicima pape Leona I. Vel.[118] zatim na temelju pravila sv. Vinka Lerinskog. Strossmayer ponavlja prigovor Las Casessa[119], naime da se izravna (direktna) jurisdikcija papina nad svim kršćanima kosi sa redovitom vlašću (iurisdi-

112 Granderath o. c. III 21.
113 Ibidem 187.
114 Ibidem III. 190.
115 Ibidem 190 - 191.
116 Ibidem 191.
117 Granderath o. c. III. 190 sqq.
118 Granderath o. c. III. 163 sqq. 191.
119 Las Cases b. Constantine govorio u 61. gener. skupšt. 30. V. o c III. 188

kcijom) biskupa. Nadalje izvodi Strossmayer, ako je papa nepogrješiv, suvišni su i beskorisni crkveni sabori, kojima ipak ne može nitko poreći njihov veliki ugled, što su ga imali u svoj starini. Ta čemu da onda biskupi ostavljaju svoja stada i skupljaju se u središtu kršćanstva, kad postoji osobni apsolutni auktoritet, što je vazda kadar i dostaje da odluči u vjerskim i ćudorednim prepirkama, te uspostavi poremećeni red?

Hefele-ovu objekciju o poslanici Leona I. Vel. kalcedonskom saboru, da naime ne bi istom saborskim ocima bilo naloženo, da ispituju istinitost nauke, što je izlaže Leo u svoj poslanici, kad bi se znalo, da je i onako papina odluka nepogrješiva,[120] oprovrgao je već prije Strossmayerovog govora biskup Garcia Gil.[121] Dosljedno je sasvim bez temelja Strossmayerov izvod o suvišnosti općenitih sabora. Kad su naime oci kalc. sabora ispitivali i proučavali nauku, što je bila izražena u Leonovoj poslanici, nipošto se ne može reći, da su to činili zato jer su posumnjali o istinitosti te nauke, već su se dali na ispitivanje i proučavanje nauke zato, da je objasne i prouče razloge na kojima se temelji, te da je ovako jasno istavljenu i potkrijepljenu proglase kao vjersku istinu.[122]

S druge strane uvelike koriste općeniti crkveni sabori, kad se radi o tom, da se istinitost nauke zasvjedoči što svečanijim vanjskim ugledom, što se bez sumnje postizava najuspješnije, kada ovako impozantni zbor biskupa čitavoga katoličkog svijeta na čelu s papom posvjedoči njezinu istinitost ili osuđuje kakvu zabludu. Zato će i poslije proglašenja dogme nepogrješivosti ostati vrijednost i nužda ekumenskih sabora ista, kao i prije. Ali budući da su vremena takova, te se usljed povoljnih kulturnih prilika zablude mogu vrlo brzo širiti, tako te bi bilo nemoguće jedino pomoću ekumenskog sabora stati zabludama na kraj, budući da je sastanak ekum. sabora vrlo ovisan o vanjskim prilikama, a bilo bi i teško tako često sazivati ekumenski sabor, te bi se dotle, dok bi se sabor sastao, zabluda mogla već daleko raširiti, nužno je, da ima još jedan vrhovni auktoritet, koji će u

120 Granderath o. o. III. 164 ss.
121 Ibidem str. 168 ss. 58 gen. skupšt 24./V. 1870
122 Ibidem 169 ss.

času moći zabludi stati na put, a to je autoritet papin.[123] Tako dakle otpadaju sasvim prigovori Strossmayerovi, jer niti su u buduće općeniti sabori suvišni, niti je pored ugleda općenitih sabora suvišan nepogrješiv auktoritet papin, već oba u najljepšem skladu služe, da čuvaju poklad sv. vjere.

Prigovor, da se s pojmom direktne papine jurisdikcije nad svom crkvom kosi pojam direktne biskupske jurisdikcije u njihovim biskupijama, također je neosnovan. Kosile bi se međusobno jurisdikcijonalne vlasti, kad bi dvojica imala sasvim jednaku vlast i po položaju i po časti nad istim narodom, ali ako je jedan od te dvojice po položaju i časti viši, predpostavljeni drugoga, te je obojici povjerena vlast nad istim narodom, to nije ništa protuslovno. Prema tomu, kao što je biskupska jurisdikcija neposredna i izravna u svakoj župi njegove biskupije, premda je i vlast pojedinih župnika neposredna i izravna, tako je papinska jurisdikcijonalna vlast izravna i neposredna i u svim biskupijama čitavog svijeta i u svim župama. Svatko pak od ovih može dio svoje jurisdikcije povjeriti drugomu.[124]

Sve je ove poteškoće sabor opširno raspravio i riješio. Trebalo je jošte pozitivnih dokaza, kojima se može utvrditi nauka papine nepogrješivosti. I tu je zadaću saborska većina uspješno riješila. Napose je spomena vrijedan dokaz jeruzalemskog patrijarhe Valerge, koji izvodi nauku papine nepogrješivosti iz definicija lionskog i florentinskog sabora. Ovi su sabori definirali nauku, da papa imade svu puninu učiteljske vlasti u crkvi. Ali za puninu je učiteljske vlasti papi potrebita osobna nepogrješivost. Dakle mora, da je papa nepogrješiv.[125]

Za ovaj je dokaz Valergin Strossmayer priznao, da je na nj učinin znatan utisak, ali da ga ipak potpuno ne zadovoljava. Ne radi se tu, reče on, o općenitim i neodređenim pojmovima (izrazima), što im može svatko prema svojoj, sad većoj, sad manjoj dialektičkoj vještini podmetati svoj smisao, već se ovdje radi o pozitivnoj stvari, t. j. o pozitivno danoj Božanskoj uredbi crkve, kako je proizašla iz ruku svoga vječnog zaručnika,

[123] Ibidem 191 ss.

[124] Tanquerey: Synopsis theol. dogm. fundam. Deslèe & Co. Romae-Tornaci-Parisiis 1914. pag. 564.

[125] Granderath Gesch. d. V K. III. 209 ss.

našega G. I. Hrista. Tu pak vrijede isključivo dokazi, što se nalaze u pokladu crkvene predaje. Samo nas ovi mogu uvjeriti i njihovo svjedočanstvo rado prihvaćamo.[126]

Tim je Strossmayer i neopazice priznao dokaz Valergin, jer što su drugo izjave općenitih sabora, nego crkvena predaja?

Sasvim nam je lako razumjeti razlog, što ga Strossmayer navodi s ugarskim biskupima, Bónnazom i Simorom, protiv shodnosti definicije nepogrješivosti papine, a taj je strah, da će time djelo istočne unije, ne samo znatno otešćati, već će se i postojanost sjedinjenih izložiti velikoj pogibli, da otpadne.[127] Znamo naime, kako je Strossmayer mnogo nastojao i živo želio, da uskori uniju raskolničke slavenske braće s rimskom majkom crkvom. Nema sumnje, da su u tom pogledu znatno uplivali na Strossmayera i politički razlozi, navlastito veličajna panslavistička ideja da nestane već jednom jaza, što sudbonosno dijeli po prirodi tako srodnu slavensku braću, te da sve jednoć združi i sveže Božanska ljubav Hristova.

Analognu su poteškoću isticali za protestante njemački i švicarski opozicionalci,[128] a praški je kard. nad. Schwarzenberg nagoviještao, da će definicija papine nepogrješivosti u Češkoj biti povodom otpada od katolicizma, a narod da će prigrliti husovačku sektu.[129] Uopće se opozicionalci bojali, ne će li definicija dati povoda mnogim narodima, što su od prirode skloni slobodi, da stvore sebi nacionalnu crkvu.

Međutim to su tek subjektivni razlozi, koji nipošto ne mogu da se održe pred objektivnima. Evo, kako ih sabor rješava. Grčko-istočnjaci nemaju razloga da se protive definiciji papine nepogrješivosti, jer je ova nužna posljedica primata, koji Grci veći onako otprije ne priznaju. Oni drže, i to punim pravom, da je nepogrješivot papina nerazdjeliva od primata, po naravi stvari nužno skopčana s primatom. Ako ćemo dakle stajati na stanovištu da će definicija nepogrješivosti papine smetati uniji, to bismo se konsekventno morali odreći primata, te opozvati definiciju florentinskog sabora, što je očiti nesmisao.[130] Nema takve nužde

[126] Granderath o. c. III. 210 s. u 62. gen. skupšt. 2./VI. 1870.

[127] Granderath g. d. V. K. III. 253.

[128] Granderath o. c. III. 233.

[129] Ibidem 243.

[130] Tako biskup Salas iz Conceptión u Chile 58. gen. skupšt. 24./V. 1870. vd. Granderath o. c. III. 853.

koja bi crkvu mogla prisiliti, da pogazi svoje dogme.

Ne će dakle definicija nepogriješivosti papine biti zaprekom uniji, već kobno neznanje i predrasude istočnoga klera, u kojima već kroz vjekove čami, kao i tužno stanje istočnih crkava uopće, budući da su nacionaliziranjem postale robinjom vremenitih državnih interesa.[131]

Još je jednu stvar Strossmayer prebacio u istom govoru Valergi, što je naime ovaj usporedio sadašnje stanje vatikanskog sabora s monoteletskom prepirkom. Sadašnja manjina na vatik. saboru da je slična onoj opoziciji monoteletskoj. U oba slučaja igra znatnu ulogu svjetovna vlada, što pogoduje širenju krive nauke; kler se isprva protivi, a zatim pomalo popušta, opire se definiciji istinite nauke, kao tobože novoj nauci, čija definicija pada u nezgodno vrijeme. Kao što je u definiciji kalcedonskog sabora govor o dvjema naravima u Hristu, tako je i u definiciji primata na florentinskom saboru nužno sadržana i nauka o nepogriješivosti papinoj. Tamo su prilike vremena iziskivale definiciju, a tako je i ovdje došlo vrijeme, da se proglasi nauka o nepogriješivosti papinoj.[132]

Premda nije Valerga ni izdaleka imao na umu, da ikoga ovom poredbom uvrijedi, ipak je to Strossmayera veoma upeklo, te je u svom govoru 2./VI.[133] na to reagirao, protestirajući proti tome i smatrajući to uvredom za manjinu. Biskupima opozicije da je iskreno na srcu dobrobit crkve i apost. stolice, zato ne dopuštaju, da ih tkogod uspoređuje s hereticima Sergijeva kova i njegovih drugova. Takva je poredba uvreda za slavnu francusku crkvu, što je netom u preteškim progonima uz milost Božju i postojanost u kreposti pobijedila, te dala svijetu najsvetijih mučenika, priznavalaca i apostola. To vrijeđa veoma učene i za crkvu Božju uvelike zaslužne biskupe, kao što je Bossuet i drugi. Kad bi oni slučajno prekjučer ustali iz groba i stali među saborske oce, da im se za sve njihove zasluge za

---

[131] Tako otprilike Maddalena, nadb. krfski u 55. gen. skupšt. 20./V. 1870. cf. Granderath o. c. 254 ss.

[132] Tako otprilike Valerga, patr. jerurs. lat. obreda na 62. gen. skupšt. 31./V. 1870. cf. Granderath o. c. III. 278.

[133] prigodom kad je uzeo riječ u generalnoj debati o shematu „Constitutio de Rom. Pontifice," cf. Granderath o. c. III. 278 i 279.

crkvu uzvraća tim, što ih uspoređuju s hereticima, kao što je bio Sergije, Pirrho i drugi. Nažalost pak najveća se nepravda čini ovom poredbom svetoj svrsi i namjeri saborskih otaca, da među njima vlada blagoslovni mir i sloga, što se ovakovim poredbama barem po njegovom mišljenju nikad ne će postići.[134]

Narednoga dana 3./VI. prekinuta bi na pismeni zahtjev 137 otaca generalna debata o I. konstituciji schemata „de Ecclesai Christi."[135] Trajala je kroz 14 generalnih skupština, a obredalo se 64 govornika iz sviju krajeva svijeta. Budući da je debata već bila znatno iscrpena, te su se mnoge stvari već često ponavljale, prihvatila je većina s odobravanjem prijedog, da se već zaključi s generalnom diskusijom, što se prema poslovniku od 20. veljače 1870. moglo učiniti. Ali pošto je tim još 40 govornika preostalo, a da nijesu mogli da dođu do riječi u ovoj raspravi, upraviše opozicionalci predsjedništvu sabora pismeni protest radi toga postupka, ističući kako sama narav sabora iziskuje da se tu ne odlučuje tek numeričkom većinom i samovoljom, što je sebi prisvaja nekolicina biskupa, već treba da se ovdje pazi na prava, što su svima biskupima zajednička, te da im se dopušta, da se svojim pravima mogu služiti, pogotovo kad se radi o tako znatnoj stvari, kao što je ova, o kojoj se jur raspravljalo. Taj protest potpisa 81 otac, među njima i četvorica hrvatskih biskupa: Strossmayer, Smičiklas, Dobrila i Legat.[136]

---

[134] Ibidem.

[135] C. V. 984 ss. Patres infrascripti persuasum habentes discussionem super schemate consititutionis „de Primatu Romani Pontificis" generatim speciato, de quo Patres ex omnibus regionibus jam locuti sunt, esse omni ex parte exhaustam ac protrahi jam non posse, quin inutilibus aeque ac fastidiosis repetitionibus tempus teratur, ab emmis et illmis Praesidibus humiliter et enixe postulant, iuxta decreti 20. februarii tenorem, ut de fine prefatne discussioni imponendo congregationem generalem quamprimum consulere dignentur.

Subscripserunt 137 patres.

[136] C. V. 986 d ss. Ex ipsa Conciliorum natura sequitur facultatem voto rationum momenta, quibus innitatur, reservatum, sed ius cunctis commune, et es sanctius servetur opportet: quo gravior est causa in quaestione versans, ommnium autem gravissima est definitio, quae doctrinam aliquam populo Christiano ut a Deo revelatam proponat. Ius istud secundum tractandorum ordinem nobis praescriptum in congregationibus generalibus exercetur: Idcirco salvo Patrum, qui sententiam dicturi sunt, iure suffragiorum maioritate

Ovaj protest manjine nije polučio drugog uspjeha, nego što bi zajamčeno ocima, da će se u specijalnoj raspravi dati svima prilika za riječ.

Međutim je započela specijalna rasprava o pojedinim poglavjima I. konstitucije „De Ecclesia Christi." U toj su raspravi došla i dvojica hrvatskih biskupa do riječi. U 76. kongregaciji (23./VI.) govorio je zadarski nadb. Maupas, pristaša definicije.[137] Lijepo je i temeljito iznio predaju dalmatinske crkve, što ju je osnovao Tito, učenik sv. apostola Pavla. Svećenici i vjernici Dalmacije da pristaju uz tu nauku. Iznio je i dokaze dalmatinskih bogoslovaca za tu nauku, te otkrio svoje uvjerenje, da je nužna definicija ove nauke. „Karakter današnjega vremena", reče on i pogibao, što sveudilj prijeti vjernicima, da padnu u zabludu, očito iziskuju, da postoji neprestano najviši auktoritet, što će vazda moći osuditi zablude, što nisu sa svih strana pod lažnom krinkom znanosti. Što više, definicija je upravo nužna, jer bi inače dogma samo u teoriji postojao, a u realnosti ga zapravo ne bi bilo, jer bilo bi nemoguće uvijek sve crkvene pastire sakupiti, te svakoga pojedinca pitati i saznati za mišljenje i svjedočanstvo njegove crkve.[138]

Bartol Legat, biskup iz Trsta,[139] također pristaša manjine predloži nakon svoga govora ovu formulu za definiciju: „Docemus Ecclesiam Christi omni veritate esse instructam per Spitum Sanctum, qui continuo cum ea manet: ideoque . . . definimus Romanum Pontificem, qui supremus est doctor in magisterio Apostolico, quum doctrinam fidei morumque suo judicio confirmat, errare non posse."[140] Ta se formula u biti slaže s onom u schematu, premda inače njezin pojam nije ni izdaleka tako točno određen, kao u schematu.

Kako je ljetna vrućina pritisnula sve žešće, željele su obje stranke, da se rasprava o nepogrješivosti papinoj čim prije svrši.

---

polentes discussioni finem imponere nequeunt, quod cum hesterno die factum sit, haec vobis Emmi et Rmmi Praesides hisce significamus, ut nostra de iure Patrum voto rationes addendi protestatio testata fiat ac maneat.

Romae 4./VI. 1870.

[137] Granderath: Gesch. d. vat. K. III. 408.
[138] Ibid: III. 409.
[139] Ibid: III. 413.
[140] Ibid. III. 413.

Biskup Faict iz Brügge-a piše sam o toj stvari jednom zgodom mnogo kasnije (26. I. 1882.) kardinalu Billio-u u Rimu[141]: „2. srpnja prije gener. skupštine još se preko 80 (?) biskupa prijavilo za riječ. S više se strana čulo, da su mnogi oci spremni, da se odreknu riječi, ako se on (Faict) odreče. U auli sastane Strossmayera, i upita ga, je li to istina, što on potvrdi i zaište ujedno znak toga. Faict dade odmah u auli predsjednicima pismenu izjavu, da se odriče riječi. Na radost i želju predsjenika slijedili su odmah mnogi taj primjer, među njima i Strossmayer"[142] 4. VII. u 82. kongregaciji zahvali se tako golem broj (41 i 1 otsutan) na riječi, te su samo 2 govornika preostala (Gandolfi i Callot), da zaključe raspravu. Na veliku radost sviju svršila se specijalna rasprava (universalis hic factus est laetantium et plaudentium clamor). U svemu govorilo je 57 o tom schematu a 61 se zahvalio. 5. srpnja 1870. u 83. gener. skupštini[143] revidirali se ispravci čitavog schemata sve do 70. 71. i 72. ispravka, koji su se ticali 3. kanona schemata.

U schematu glasio je taj kanon ovako: Si quis dixerit, Romanum pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus quae ad fidem et mores, sed etiam quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent, aut hanc eius potestatem non esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac singulas Ecclesias sive in omnes et singulos pastores et fideles, a. s."[144] Ispravak 70. glasio je: „S. qu. d. R. Pontificem non habere plenam et supremam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam, tum in rebus, quae ad fidem et mores, tum in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; aut eum non habere ordinariae potestatis principatum sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes et singulos Pastores et fideles, a. s."[145] Isprak 71. glasio je: S. q. d. R. P. . . . in universam Ecclesiam in rebus, quae ad disciplinam et regimen totius Ecclesiae pertinent, aut hanc eius potestatem non esse

---

[141] Gesch. d. v. K. III. 461.
[142] Grandr. Gesch. III. 461.
[143] C. V. 757 d
[144] Ibid. 283 d. ss.
[145] C. V. 345 d.

ordinariam et immediatam in omnes et singulos Pastores et fideles, a. s.[146]

Ispravk 72. glasio je: „S. q. d. Romani Pontificis Primatum esse tantum officium inspectionis et directionis et supremam ipsius potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam non esse plenam, sed tantum extraordinariam et mediatam, a. s.[147]

Odborski izvjestitelj predložio je saboru u ime odbora, što je proučavao ispravke, da se primi 72. ispravak, ali preudešen (iuxta modum), a prema tome će predašnja 2 otpasti. Pošto se ovdje radilo o stvari, o kojoj je valjalo malo bolje promisliti, kako će se stilizirati, zatražiše oci, da im se ovaj ispravak tiskan porazdijeli, te da ga mogu točnije pregledati, učinjeno bi im po volji. Ali međutim dao je odbor taj kanon preudesiti tako, te se nije obazirao na smisao ispravka[148] 72. već je u prvotni tekst kanona, kakav je u schematu, iza „pertinent" umetnuo „aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem huius supremae potestatis"[149]. Pošto se ovim ispravkom htjela osobito istaknuti neograničena jurisdikcija papina nad čitavom Crkvom, o čemu se nije u ispravcima nigdje tako jasno naglasilo, te budući da je to veoma važan ispravak, potužilo se 62 biskupa manjine pismeno predsjedništvu sabora poradi ovcg ispravka, jer sadržaje nešto novo, o čemu još sabor nije raspravljao. Poslovnik pak sabora traži, da se prije raspravi o stvari, o kojoj će se glasovati, a ne da se naprosto glasuje o tom prije, nego li se stvar ispitala. Zato traže, da sabor prije nego li glasuje o toj novoj formuli, ispita taj ispravak, pa ako ga ne primi, neka se ostavi onaj tekst, koji je bio u schematu.[150] Od Hrvata potpisaše taj spis: Strossmayer, Dobrila, Smičiklas i Legat.[151]

13. VII. 1870. u 85. gen. skuštini bilo je konačno glasovanje o čitavom schematu „Constitutio dogmatica I. de Ecclesia Christi." Od 601 biskupa glasovao je 451 biskup placet, 88 s non placet, a 62 s placet iuxta modum, dok je, 70 biskupa bilo otsutno.[152]

146 Ibid.
147 Ibid. ss.
148 C. V. 991. a
149 C. V. 346. b
150 C. V. 991. ab [9. VII. 1870.]
151 Ibid. ss.,
152 Ibid. 760 a; Granderath o. c. III. 479.

Naša običajna četvorica glasuju negativno. Nijedan od ovih ne pribiva svečanoj sjednici.

Manjina je vidjela, da nikako ne će moći osujetiti definicije. Učinila je stoga posljednji pokušaj, ne bi li joj definiciju uspjelo modificirati tako, te bi u 3. poglavju bile izostavljene riječi „plenitudo potestatis", a u 4. poglavju da se izrazu „ex cathedra" doda još „non exclusis episcopis" ili „et testimonio ecclesiarum innixus" ili ovim izrazima slični, koji bi ublažili smisao definicije. U tu svrhu zaputi se 6 nadbiskupa 16. VII. 1870., i to Darboy pariški, Ginoulhiac lionski, Simor ostrogonski, Scherr münchenski, Rivet iz Dijona i Ketteler iz Mainza u ime manjine k sv. Ocu s molbom, neka bi dopustio pomenutu modifikaciju teksta u definiciji, jer će onda biti svi oci manjine spremni da glasuju sa placet.[153] Dakako da sv. Otac nije mogao na to privoliti, jer ne samo da bi to učinilo definiciju nejasnom već i neispravnom. Tako se izjalovio i posljednji pokušaj manjine.

U predvečerje svečane sjednice (17. VII.) zaključila je manjina glasovanjem 36 : 28,[154] da ne će prisustvovati svečanoj sjednici. Veći dio ovih otputova još iste večeri iz Rima.[155] Na odlasku dalo je 55 otaca pismenu izjavu sv. Ocu, kako ne bi mogli u svečanoj sjednici glasovati prema svojoj savjesti drukčije, nego sa non placet, što bi im bilo vrlo neugodno reći u prisutnosti same njegove svetosti. Zato ne će pribivati svečanoj sjednici, ali obećaju pokornost sv. Ocu. Jednu od tih izjava, koju je potpisalo 55 biskupa manjine, potpisali su i hrv. biskupi: Strossmayer, Smičiklas, i Dobrila.[156] Dne 18. srpnja 1870. primljena bi napokon i svečano proglašena u 4. svečanoj saborskoj sjednici pod predsjedanjem papinim sva 4 poglavlja konstitucije „De ecclesia

153 Granderath. o. c. III. 480., C. V. 992 c.
154 C. V. 1703 a.
155 God. 1880. našao je kard. Simeoni, prefekt Propagande među starijim listovima Propagande i Strossmayerovu posjetnicu, na kojoj je bilo napisano: I. G. Strossmayer, Ep. Bosnensis et Syrmiensis, a l' honneur d' informer Msgr. le Patriarch Audu, que le Comité international a resolu: 1. de ne pas intervenir á la seance solennelle de demain, 2. de signer une declaration dont le texte se trouve dans les mains du Cardinal Rauscher. Kartica je pohranjena u arhivu Granderath Gesch. d. v. K. III. 497. C. V. 994. nota 1. infra.
156 C. V. 995. ac.

Christi", koja je u 4. poglavju sadržavala definiciju papine nepogrješivosti. Predano je 535 glasova i to 533 placet i samo 2 non placet.[157] Definicija je dakle primljena od velike većine sabora. Nauka je nepogrješivosti papine napokon svečano sankcionirana. Predstavnici čitave Crkve, dostojanstven zbor saborskih otaca na čelu sa nasljednikom sv. Petra posvjedočiše i rekoše konačnu neopozivu riječ; za njenu istinitost i nepre-varljivost jamči pak sam ugled božanskog utemeljitelja Crkve, ugled Isusa Krista. Kocka je dakle pala. Ono, protiv čega se manjina svom snagom borila, dogodilo se. Najsvečanije sudište Crkve izreklo je konačnu presudu, protiv koje više nema priziva, već joj je svatko dužan pokoriti se u savijesti. Prije ovog časa moglo se o stvari slobodno raspravljati, ali od časa definicije nema više mjesta dvoumljenju ili prištajanju uz protivno mišljenje. Tako ne preostade ni pristašama manjine drugo, nego da se pokore ovoj konačnoj presudi. Sasvim je prirodno i razumljivo, kako je taj korak mnogomu bio težak, iza kako se sav uživio u protivnom uvjerenju bilo na temelju teoretskih poteškoća, bilo pod uplivom svoje okoline, svojih sumišljenika, što su vodili takoreći strastvenu borbu protiv većine. Povrh toga su i protivnici sabora još sveudilj živo nastojali, da i nadalje podržavaju biskupe pristaše manjine u oporbi. Zato čim bi koji od biskupa manjine htio udovoljiti svojoj dužnosti, odmah sasuše na nj neprijatelji sabora bujicu prijezira i pogrda, e su tobože kukavci, što nemaju smjelosti da ustraju u borbi. Ali uza sve to ipak su doskora svi biskupi pristaše manjine uvidjeli svoju dužnost i pokorili se odluci sabora.[158] Nas će ovdje najviše zanimati držanje Strossmayerovo nakon definicije do časa, kad se i on pokorio definiciji.

157 Granderath o. c. III. 499.
158 Granderath. o. c. III. 542 s.

2. Držanje Strossmayerovo poslije definicije do vremena, kad je izjavio pokornost god. 1873.

Ovo je razdoblje u životu Strossmayerovu još danas vrlo nejasno. Nepotpuna jednostrana vrela, što su nam iz toga razdoblja pri ruci, ne mogu da nam podadu pravu sliku Strossmayerovog mišljenja iz toga doba. S druge strane opet, ako držimo na umu, što je morao Strossmayer u to doba da proživi u duši svojoj, bit će nam sasvim razumljivo njegovo držanje. Bilo je to za Strossmayera doba unutrašnje borbe, kad je morao popustiti svome osobnom uvjerenju, te sagnuti glavu pred najvišim ugledom, S jedne je strane bio sebi svijestan, da radi prema glasu svoje savjesti, prožet žarkom ljubavi za sv. majku Crkvu i njezin boljitak, s druge strane neosporivo jamstvo tolikoga crkvenog ugleda. Pune je dvije godine njegova duša bila teški unutarnji boj, dok je napokon i on odlučio, da pristane uz definiciju vatik. sabora o nepogrješivosti papinoj.

Od austro-ugarskih biskupa opozicionalaca najkasnije se pokorio definiciji Strossmayer. Već se početkom prosinca 1870. pokorio bečki kard. nadb. Rauscher, a doskora i ostale nadbiskupije sa svojim sufraganima, proglasivši saborske konstitucije u svojim biskupijama. Primjer ovih slijedili su i hrvatski pristaše opozicije istarskih biskupija, Legat i Dobrila. Od ugarskih se biskupa najteže pokorio Haynald. On je krzmao s proglašenjem konstitucija sve do lipnja 1871. a na to bi oponienut od Antonellia preko bečkog nuncija oštrim pismom.

Strossmayer se za to vrijeme držao prema rimskoj kuriji sasvim pasivno. Kako se čini, nije općio s Rimom niti direkte niti preko nuncija. Što je pak trebao za svoju biskupiju, ishodio bi mu kanonik Voršak, svećenik i ravnatelj zavoda sv. Jeronima u Rimu.

Sva korespondencija Strossmayerova, što je objelodanjuje historik Granderath u svojoj povijesti vat. sabora,[159] kako on sam priznaje vrlo je jednostrana, a čini se i nepouzdana. Naš je historik crpao svoju građu iz djela Schulteovih, kojega povukoše protivnici definicije, raskolnici starokatolici u svoje

159 Granderath, Gesch. des vat. Konzils III. 580.

kolo. Već za vrijeme zasjedanja vat. sabora bio je Schulte suradnik i pomoćnik Döllingerov kod „Rimskih listova", koji su vješto znali iskriviti vijesti što su ih ulovili s koncila, te im prikrpati kojekakvih izmišljotina. Nije stoga nemoguće, ne bi li se i ovdje moglo potkrasti kojekakvih neispravnosti, što ih je Schulte i njegova svojta mogla podmetnuti peru Strossmayerovu, da se pod njegovim plaštem pred svijetom opravdaju. Uostalom, bilo s tim listovima, što mu drago, recimo da su i istiniti, ne mogu da potamne ime Strossmayerovo, ako imademo na umu, što smo malo prije rekli o teškom njegovom doložaju, u kojem se našao.

Vođe se novoosnovaone sekte „starokatolika" često pismeno obraćali na Strossmayera. Listovi, što bi ih Strossmayer pisao, bili su većim dijelom vrlo razvučeni, kao da pisac ne zna svršiti, pa sâm po nekoliko puta moli adresata, da mu oprosti, što govori tako „ex abundantia cordis. Ignosce frater rdme loquacitati meae!" Obiluju retorskim digresijama i hiperbolama, što čine više utisak izljeva časovitog čuvstvovanja, negoli hladnokrvnog i ozbiljnog razmišljanja. Takav je npr. već prvi list, što ga Schulte objelodanjuje. Strossmayer moli u tom listu profesora Reinkensa,[160] da posreduje kod njegovog odgovora bonnskom Komiteu.[161] On (Str.) da još nije svoje uvjerenje prema Rimu promijenio (t. j. da na vatik. saboru nije bilo one slobode, koja je nužna za pravi koncil, što bi bio kompetentan, da stvori zaključke, koji u savijesti vežu čitav svijet. Već sam saborski poslovnik bio je sasvim apsolutistički čin, što se sasvim protivi duhu kršćanstva i pravom ustroju Crkve. Kod raspravljanja poduzimale se sve moguće mjere, samo da se osujeti, ne bi li tko raspravu mogao upotrijebiti u tu svrhu, da na njoj razvije svoje mišljenje.[162] Najposlije, kad nije ni to dostajalo, povrijeđeno bi ono

[160] Reinkens, profesor u Breslau-u, čovjek častohlepan, koji je želio, da se samo što jače ističe. Poveo se za Döllingerom i drugim vodjama starokatolika, te se dao god. 1873. zarediti za starokatoličkog biskupa. Kao takav umro je 1896. cf. Grand. o. c. III 553 s, 615 s 630 i dr., Marx: Kirchengeschichte [6]1913. str. 828.

[161] Društvo nezadovoljnika, što se oko 23. IX. organiziralo u Bonnu, da istupa proti dekretima koncila. Za sebe htjedoše predobiti biskupe opozicije, te upraviše na njih molbu, neka bi im bili na pomoć u njihovom nastojanju. (Grandr. Gesch. III. 630)

starodrevno pravilo: quod semper.... Jednom riječju, bila je nužna najsurovija i najodvratnija zloporaba pap. nepogrješivosti, da se uzmogne proglasiti taj dogma).[162] Slično se žestoko izražava biskup o biskupskoj skupštini u Fuldi, o grabežu crkvene države, o tom kako je nužno, da i biskupi sudjeluju u crkvenoj učiteljskoj službi. Što bliže prema koncu, biva ton mirniji i tiši. Moli doduše još jednom profesora, da on razjasni njegovo mišljenje o pometnutim odnošajima prema bonnskim prijateljima, ali ne zaboravlja ipak da spomene, neka za sada još ništa o tom ne razglašuje u javnosti. Njegov položaj da je preovisan i nesiguran. On je u opoziciji radi svojih slavenofilskih nastojanja i s bečkom i s peštanskom vladom. I jedna i druga voljele bi, da ga se riješe danas nego sutra, što mora po mogućnosti nastojati da spriječi, ne poradi svoga osobnog interesa, već poradi svoga siromašnog i nesretnog naroda. Zato da mu se valja kloniti svega, po čemu bi se moglo činiti, da se ističe. Inicijativu pak u koncilskim pitanjima, da prepušta ugarskom episkopatu. — U zaključku čini se, kao da se formalno odriče svih novotarija, jer izjavljuje, kad bi mu se još jednom pružila zgoda sudjelovati u kakvom pokretu za crkvenu reformu, on bi je izveo tako, da ne prekine vez jedinstva. Ovaj završetak, kao da diše skroz protivnim duhom, negoli onaj početak. Premda na koncu biskup još jednom oštrim tonom ponavlja svoje mišljenje, što ga je izjavio na koncilu, ipak jasno priznaje, da on nipošto ne kani ustrajati u tvrdokornosti.[163] Odatle možemo sa sigurnošću zaključiti, da se Strossmayer u duši već bio pokorio odluci sabora. Što pak sveudilj još krzma s formalnom izjavom i što još uvijek na neki način podržaje saobraćaj s nezadovoljnicima, koji su se okupili oko Döllingera, zacijelo će biti stvar Strossmayerove taktike, ne bi li mu kako uspjelo, da ove ljude polako primiri, te tako predusretne njihovu otpadu. To bismo mogli tim sigurnije predmnijevati, ako imademo na umu, kako je Strossmayer bio vazda valikodušan i plemenit značaj, napose kako je uvijek u svojoj velikoj odanosti, počitanju i ljubavi prema sv. majci Crkvi radio nesebično oko njezinog probitka.

[162] Koliko vrijedi taj prigovor, vidjeli smo gore str. 12 u vezi s tumačenjem poslovnika str. 9 i dalje.

[163] Granderath, o. c. III. 582.

Međutim su jošte sveudilj liberalne grupe: bonška i münhenška, podržavale svezu sa Strossmayerom. Što više, početkom lipnja 1871. usudio se prof. Friedrich upitati Strossmayera, ne bi li bio voljan, da opozicijonalcima zaredi novog biskupa, oko koga bi se mogli okupiti opozicijonalci, te koji bi mogao izopćenom svećenstvu dopustiti, da vrši svoje funkcije.[164] Na to nije htio ni mogao Strossmayer da pristane. Strossmayer umoli dakle Döllingera (10. VI.), neka javi Friedrichu, što je već jednom prije pisao Reinkensu, t. j. da je austro-ugarskoj vladi trn u oku, zato da mora šutjeti, da ga sasvim ne ture na stranu. Stoga ne može „barem zasada" prihvati ponude. List odiše sasvim duhom „Rimskih listova", što ih je n a v o d n o Strossmayer 4./III. 1871. pohvalio, kao najvjerniju i najbolju povijest vatikanskog sabora.[165]

Strossmayer prilaže Döllingeru prepis latinskog akta, što ga je 23./I. poslao biskupu Dupanloupu. Ovaj je upitao Strossmayera, da li je Rim možda štogod pokušao, da iznudi privolu na saborske odluke. Strossmayer je odgovorio, da Rim još nije pozitivno poduzeo nikakvih mjera, kojih se Dupanloup boji, ali negativno da mu se čini, te ne treba o tome sumnjati. Morao se Strossmayer naime glede više važnijih poslova obratiti u Rim. Prije kaže da je uvijek brzo dobio željeni odgovor preko učenoga i marljivoga kanonika Nikole Voršaka. Ovaj puta pak ne samo da već dugo ne dobiva nikakova odgovora, već mu kanonik javlja, da uopće ne će dobiti nikakovog rješenja, dok se ne pokori dekretima sabora. Rimska kurija da kani uopće na taj način prisiliti biskupe na dužnu pokornost, što će najprije pokušati takav postupak s pojedinim nepokornim biskupima, a zatim pozvati sve zajedno na pokornost, tvrdovrate pak izopćiti. Tako da veli taj njegov kanonik i stari mu prijatelj Theiner.[166] Obojica da ga svjetuju, neka se barem izvana pokori, pošto je gotovo većina opozicijonalaca popustila, a Strossmayer je još svome narodu potrebit. Zatim ponavlja Strossmayer svoje mišljenje o koncilu, kao i u listu Reinkensu, te svršava: „Ne mogu nikako da priznam zakonitost vatik. sabora, niti dopustiti

[164] Granderath: Gesch d. v. K. III. 582, kaže, da je to Schulte falsificirao.

[165] Ibid. 582

[166] August Theiner S. J. učeni upravitelj papinskog arhiva (cf. Smičiklas: Nacrt za život i djela bisk. J. J. Strossmayera [Zagreb 1906.] str. 119)

valjanost njegovih zaključaka. Namjera rimske kurije, da prisili biskupe na pokornost time, što im uskraćuje potrebne dispenze, jest zloporaba, što doista zaslužuje ime tiranije."

Granderath kaže na to:[167] „Ovo je mišljenje zacijelo neispravno. Nasuprot bilo je krzmanje s dispenzama doista najblaže sredstvo, što ga je Rim mogao upotrijebiti, da sklone još ono malo biskupa, što se nijesu pokorili, da se predomisle. Ili zar je Rim mogao dopustiti, da ma i samo jedan biskup trajno odbaci nepobitno istinitu definiciju? Ne bi li tim bilo neposredno pomućeno crkveno jedinstvo? Da li je pak papa namjeravao sve zajedno pozvati, da se pokore i prema potrebi izopćiti nepokorne, kako je Voršak javio Strossmayeru, ne potvrđuje nikakva druga vijest. Sigurno je, da se biskup, koji ustraje u nepokori, time odijelio od kat. Crkve. Strossmayerov pak karakter nije se nikako mogao složiti s mišlju, da se samo izvana pokori."

Schulte objelodanjuje još 4 Strossmayerova lista: 1 Döllingeru, 2 Actonu i 1 Reinkensu, u kojima nema ništa osobita. Posljednji je pisan 2./X. 1871.

Svjetska štampa, pošto još nije bila na čistu sa Strossmayerovim držanjem, da li se pokorio definiciji ili nije, širila je o tom različite glasine svijetom.[168] Jedni su tvrdili, da je Strossmayer ostao vjeran svome uvjerenju i besjedi, što je reče na saboru, drugi da se samo izvana pokorio, a u srcu da je još uvijek protiv nepogrješivosti. Što više, govorkalo se, da su mu liberalci ponudili, da stane na čelo njihovoj stranci.[169] Protivnici su tvrdili, da za Stromayera ne može biti dosta, što je tek usmeno očitovao na odlasku iz Rima sv. ocu svoju pokornost, već bi trebao, da to učini javno pred svijetom, što je posve suvišan zahtjev, jer se Crkva vazda zadovoljavala time, što su biskupi ili bogoslovi svoje znanstvene rezultate podvrgli sudu vrhovnog crkvenog učiteljstva.

Ovu su priliku upotrijebili različiti liberalni elementi, te su pod krinkom Storssmayerovih govora širili svijetom pamflete, u kojima su se nabacivali lažnim potvorama proti vatik. saboru. Kratko vrijeme nakon zasjedanja vatik. sabora poplavila je Italiju

[167] Gesch. d. V. K. III. 583.

[168] Kat. list 1872. 11./II. str. 13.

[169] Granderath. Gesch. III. 584

brošura: „Papa i Evanđelje, govor, što ga je rekao Msgr. Strossmayer na vatik. saboru". Uopće se danomice sve jasnije moglo vidjeti, kamo smjeraju protivnici vatik. sabora. Oni su pod svaku cijenu naumili da prekinu zajednicu s Rimom, a kao najbolju izliku za to htjeli su da upotrijebe vatik. sabor. Dašto, da im je mnogo bilo do toga, da sebi pribave bilo ma kojim načinom ugled pred javnošću, pod čijim bi se plaštem mogli sakriti. Zato su evo stali sve drskije istupati, i doskora se raskrinkali, te je svatko mogao vidjeti, da tim ljudima uistinu nije više ni najmanje stalo do prave istine, kao ni do jedinstva s Rimom, već lih do toga, da posiju u Crkvi razdor.

To je jasno vidio i Strosmayer, koji je prema ovim ljudima još sveudilj bio do skrajnosi obziran i susretljiv, ne bi li ih ipak još predobio. Budući da su oni tu susretljivost izrabili u svoje nepoštene svrhe, uvidio je Strossmayer, da u tih ljudi nipošto nema dobre volje. Izmišljeni letaci, što su ih podmetali imenu Strosmayerovu, prisilíše ga, te je morao javno istupiti pred svijetom i reći, što misli. Zato premda je obraz Strossmayerov bio u očima sv. Oca i biskupa, koji su pribivali vat. saboru, sasvim čist i neokaljan, te mu s obzirom na njih ne bi trebalo nikakve obrane, budući da su dobro znali, što je Strossmayer na saboru govorio, ipak je morao Strossmayer poradi novinske publike, kojoj nijesu pristupačna saborska akta, ograditi se protiv besramnih potvora, što su ih u toj brošuri njemu stavljali u usta, davši po kanoniku Nikoli Voršaku u „Volkszeitung" 20./XII. 1871. i u „Osservastare Romano" izjavu, da je pomenuti spis lažna izmišljotina. Niti je igda takav govor na saboru izrečen, niti je potekao iz pera Strossmayerova.

Ne dugo nakon toga raširila se i po našim krajevima brošura. „Govori biskupa Strossmayera na vatik. saboru 1870." što se svom snagom oborila na dogmu primata i nepogriješivosti papine. Liberalno je novinstvo u zvijezde kovalo Strossmayera. I u njemačkom je prijevodu kolao svijetom taj spis.

Tajnik vatik. sabora biskup Fessler zamolio je Strossmayera, neka se izjavi glede toga govora. Strossmayer mu pisa ovo pismo. „Vi znate, kaošto i svi drugi, koji su bili u saboru, da ja nijesam nikada držao takvoga govora, kakav mi se podmeće. Moja su načela skroz protivna onim, što ih razvija pomenuti

govor. Ja sam sebi svijestan, da nijesam nikad ništa rekao, što bi moglo oslabiti ugled sv. stolice, ili što bi moglo ikako škoditi jedinstvu sv. Crkve. Ja vam dajem, prečasni gospodine, vlast, poslužiti se ovim listom, kako vas je volja." Djakovo, 18. III. 1872.

Fessler predao je tu izjavu javnosti i time oborio sve lažne potvore, što su ih neprijatelji katolicizma htjeli podmetnuti Strossmayeru, te tako umanjiti i njegov ugled i crkveni, dodavši, da kod njega (Fesslera) stoji to pismo svakomu na uvid.[170]

Usprkos svim tim izjavama Voršakovim i Strossmayerovim raspačavale su i nadalje hrvatske knjižare, napose osječka, tu brošuru u njem. jeziku. Kanonik je Voršak oštro prekorio[171] ovaj besramni postupak štampe, gdje ovakim podlim načinom izrabljuje i ocrnjuje svijetlo ime velikoga muža, kojemu je vrhovno geslo: „Sve za vjeru i za dom". Spominje i postanak toga spisa. Prviput se pojavio anonimno u Fiorenzi, a kasnije mu negdje u Njemačkoj i Engleskoj pripisaše ime Strossmayerovo. Voršak se poziva na izvorne rukopise Strossmayerovih govora što ih je držao na vat. saboru, u kojima nema traga onome, što ti spisi hoće da prišiju Strossmayeru.

Napokon je Strossmayer formalno izjavio pokornost saborskim dekretima, kad ih je u svom dijecezanskom glasilu[172] god. 1873. u 1. i 2. br. proglasio u izvornom latinskom tekstu. Prosta je dakle i tendencijozna laž, što ju je naše naprednjaštvo pred kojih desetak godina širilo u „Slobodnoj misli", gdje među ostalim neispravnostima u članku „Povijest vatik. koncila" imade i ta, da je Strossmayer istom god. 1881. t. j. punih 10 godina iza vatik. koncila popustio i proglasio novu dogmu u svojoj biskupiji. (Slobodna misao, br. 1. str. 35—41 god. 1910.)

---

170 Kat. list 1872. br. 2. i 15. priopćuje taj Stross. list Fessleru i izjavu Fesslerovu, što ju je predao javnosti u ime Strossmayera.

171 Glasnik bisk. djakovačke 1873. br 1. i 2.

172 Ibidem.

3. Strossmayer prema dogmatu nepogrješivosti papine poslije proglašenja saborskih dekreta u „Glasniku“ god. 1873.

Otkako je Strossmayer proglasio saborsku konstituciju, nestalo je u njegovoj duši smetnje, koja ga je tištila. Uvidio je Strossmayer i shvatio, koliki je zamašaj saborske definicije; upoznao je, da nije moguće, e bi Duh Sv. dopustio, da Crkva Njegova ma samo i za čas skrene s pravoga puta istine, jer joj je to zajamčio sam njezin božanski utemeljitelj, Isus Hrist, obećavši joj, da je vrata paklena ne će nadvladati. Zato sada on spremno pristaje uz definiciju papinske nepogrješivosti, te je odsele svakom zgodom brani. Osobito lijepo čini to Strossmayer desetak godina kasnije u svojoj pastirskoj poslanici 4. II. 1881., gdje govori o sv. braći Ćirilu i Metodiju.[173] U II. dijelu te poslanice dotiče se Strossmayer pitanja papine nepogrješivosti. Povod, da o tom progovori, daju mu česti krivi pače i smiješni prigovori proti sv rimskoj stolici. Ponajprije upozoruje na hrvatski izraz „nepogrješivost“, koji daje povoda neispravnim pojmovima, te sam veli, da ni on nije zadovoljan s tim izrazom, jer bi mogao koga zavesti na pomisao, da papa ne može pogriješiti uopće ni u kojoj stvari. Strossmayeru se čini, e bi taj pojam jasnije i točnije označivala riječ n e z a b l u d i v o s t. Po tom veli, da Crkva ovom naukom ne uči ništa novo. „Crkva Božja — veli on — kao i sam vječiti zaručnik njezin, nepromjenljiva je, ostaje danas, i uvijeke jedna te ista. Divni nutarnji sustav njezin se ne može razvrći, jer je ona pravo otajstveno tijelo Isusovo. Nezabludivost Crkve i nezabludivost pape jedna je ter ista stvar, niti je ikomu u Crkvi dano razdvojiti u Crkvi Božjoj tijelo od glave, ni glavu od tijela. Kad Crkva proglašuje i tumači sv. nauk, čini to uvijek po ustima glave, kad glava to isto čini, crpe vječnu istinu iz istih svetih i nepromjenljivih izvora, crpe je istim duhom opojena, kao i Crkva sama. Kad sabor kalcedonski slušajući poslanicu sv. Lava. Vel. s ushićenjem kliče. „Svi to isto držimo, to je prava vjera Crkve Božje, po ustima Lava sam sv. Petar govori“, tada po ustima papinim čuva Crkva i štiti kršćanski svijet proti bludnji i prevari. Prema tome ludo je govoriti, da je poslije proglašenja dogme nepogrješivosti sve u Crkvi samovolji izvrženo, proti kojoj se nikakvo osobito pravo ili običaj obraniti ne može, ili prebacivati, da rimska Crkva teži za svjetskim despotizmom.“

[173] Glasnik 1881, br ?. ili Smičiklas I, Nacrt života Str. Zagreb 1906.

Dalje izvodi potrebu egzistencije ove istine. „U Crkvi Božjoj, kao i svakom društvu mora biti vrhovna moć i sudište, koja razmirice, što se u toli širokom svijetu događaju odlučnim i neopozivim načinom rješava. Narav pak same stvari jamči nam, da su te odluke vazda mudre, pravedne i istinite. U Crkvi je Božjoj upravo rukom sve tako u jedno spojeno, da prirođenim pravcem jedno drugo veže, pazi, čuva, podupire i popunjuje tako, da se nigda zabluditi ne može. Kad sv. otac papa u rijetkim slučajevima sam kano glava i vrhovni naučitelj kršćanskih naroda koji nauk člankom vjere proglašuje, mi katolici držimo i vjerujemo, da je to nedvojbena istina Bogom objavljena, poglavito zato, jer smo uvjereni, da po ustima njegovim sam sv. Petar govori, koga je Isus vječitim i neporušivim temeljem Crkve svoje postavio, komu je osobitim načinom ključe nebeske i pastvu ovaca i jaganjaca povjerio.“

Ovu misao ističe opet kasnije Strossmayer u svojim listovima, što ih piše biskupu Maesu u sjev. Americi 18./VI. 1889. i nadb. Brüxenskomu 19./VIII. 1890. prigodom, kad se opet pojavio u njegovom okružju lažni Strossmayerov govor. Strossmayeru je pisao neki svećenik iz Buenos-Airesa u Južnoj Americi, kako se kod njega na samrti ispovjedio neki apostata svećenik, te mu u ispovijedi otkrio, da je on bio pisac onih iskrivljenih govora, što ih je podmetnuo Strossmayer. Taj jadnik zamoli svoga ispovjednika, da umoli Strossmayera za oproštenje. U njegovom arhivu da se čuva izvornik toga lista. Hvali u svom listu Brüxenskom biskupu, što smatra taj govor patvorinom, što mu je zlobno i sramotno podmetnuta. On smatra svojom najvećom srećom, što je rođen u krilu sv. majke Crkve, te bi tisuću puta volio umrijeti, nego da je igda izgovorio ili napisao ikoju riječ, koja ne bi odavala njegovo klanjanje, počitanje, ljubav, pouzdanje i poslušnost pram sv. Crkve Božje i njezine časne vrhovne glave. Crkva Božja i njezina glava, bez koje nije moguće pomisliti

prave crkve... to dvoje su mu svijetlo i istina svijeta, jedini nutarnji zalog pravoga mira i pokoja među narodima i državama. Stoga je glavni uzrok, zašto danas gotovo nigdje na svijetu nema pravoga mira i sigurnosti, i što svi idemo ususret žalosnim i kobnim vremenima, jer se ne priznaje ne štuje i ne štiti viša misija, dostojanstvo i sloboda Crkve i njezine vrhovne glave, kako treba. Voli tisuću puta umrijeti, nego igda samo i najneznatnije povrijediti Crkvu i vrhovnu joj glavu. — Za ovo uvjerenje da voli i krv proliti.[174] Biskupu Maesu opet posvjedočava svoju vjeru riječima: „Papa, nasljednik sv. Petra, zamjenik je na ovoj zemlji samoga Isusa Hrista, Boga i Spasitelja našega. On je vidljiva glava Crkve Božje, on je otac sviju vjernih, vrhovni pastir stada

[174] Granderath: Gesch. d. v. K. 584. n. 6. infra.

Die Rede, die ich angeblich im Konzil von Vatikan gehalten haben soll und die seit beiläufig zwanzig Jahren von Zeit zu Zeit in verschiedenen Gegenden der Welt unter meinem Namen verbreitet wird, ist ein elendes Machwerk, kaum der Erwähnug wert, wenn die Feinde der Kirche und des heiligen Stuhles sich derselben nicht bedienen würden, um mich zu verleumden, um meine Autorität zu untergraben und zugleich um unschuldige und schwache Seelen zu verführen oder wenigstens an ihrem Glauben irre zu machen... Vor beiläufig zwanzig Jahren hat ein unglücklicher, apostasierter Priester dieses elende Machwerk einer Rede mir unterschoben, um seinen häretischen Lehren und seinen perversen Intentionen Vorschub zu leisten. Derselbe unglückliche Priester hat indessen am Ende seines Lebens Busse getan und hat den Priester, vor dem er seine letzte Beicht abgelegt, gebeten mir zu schreiben und mich um Verzeihung zu bitten... Dieser Brief wird in meinem Archive aufbewahrt, und ich habe seinen Inhalt auch Rom bekannt gegeben.. Sie haben Recht, hochwürdigster Herr, und ich danke Ihnen innigst dafür, daß Sie diese Rede für unecht und mir fälschlich und verleumderisch unterschoben hielten. Ich halte es für die höchste Gnade Gottes, daß ich im Schosse der Katholischen Kirche geboren und erzogen wurde, und ich bitte Gott innigst so wie ich schon stets bat, mich eher tansendmal sterben zu lassen, als daß ich je ein Wort ausprecheoder niedersehreibe, das nicht A n b e t u n g, Ehrfucht, Liebe, Hingebung und Gehorsam gegen die Kirche Gottes und ihr ehrwürdiges Oberhaupt wäre. Mir ist die Kirche Gottes und ihr Oberhaupt, ohne das die wahre Kirche nicht einmal gedacht werden kann, die wahre und substantielle Erlösung und das Heil des Menschengeschlehtes... Die Kirche und ihr ehrwürdiges Oberhaupt sind mir das Licht und die Wahrheit der Welt, sie sind mir das einzige Unterpfand des wahren Friedens und der Tranquillität unter den verschiedenen Nationen und Staaten, und wenn heutzutage fast die gesamte Welt sich des wahren Friedens und der wahren Sicherheit nicht erfreuen kann, und wenn wir offenbar alle trüben

Gospodnjega, on je n e p o g r j e š i v i u č i t e l j s v i j u i o v a c a i j a g a n j a c a u C r k v i B o ž j o j".[175] Može li biti već jasnijega svjedočanstva, nego li je ovo, kako je Strossmayer priznavao nauku nepogrješivosti papine?

Besmisleno je dakle i ludo, što se često u našem laikatu čuje nabačena fraza, da se Strossmayer tobože samo prividno izjavio da pristaje uz definiciju papinske nepogrješivosti, kad imademo tako očitih dokaza o protivnom.

und verhängnissvollen Zeiten entgegengehen, so geschieht dies haupsächlich deshalb, weil die höhere Mission, die Dignität und Freiheit der Kirche und ihres ehrwürdigen Oberhauptes nicht gehörig anerkannt, verehrt und geschützt wird... Lieber tausendmal sterben, als je auch mit einem Scheine die Kirche und ihr Oberhaupt zu verletzen, lieber tausendmal sterben, als je in der Verehrung und der schuldigen Verteidigung der Kirche und des Papsttums auch nur um eine Haarbreite nachzulassen. Das sind Prinzipien, für die ich gern mein Leben und meinen letzten Bluttropfen opfern würde.

[175] Granderath: Gesch. III 585 infra nota: Smus Ptfex S. Petri successor, ipsius Jesu Christi Dei et Salvatoris nostri hisce in terris vices subit; ille visibile Ecclae Dei caput, ille credentium agminun pater; ille supremus gregis dominici pastor, ille infallibilis et ovium et agnorum omnium in Eccle Dei doctor est.

D. Držanje hrvatskoga klera prema nauci papine nepogrješivosti za vatik. sabora.

1. Naše Stranke.

Kod nas možemo u glavnom podijeliti mišljenja u tri grupe. Jedna, i to jača pripada taboru žestoke oporbe. Druga, brojem vrlo neznatna brani svim mogućim znanstvenim aparatom tu nauku. Tim dvjema strankama pripadaju prvaci tadanjih naših bogoslova. Velika većina ostalog svećenstva pristaje uz Strossmayera, a neki opet čekaju, dok padne konačna saborska odluka.

Promotrit ćemo ukratko držanje naših opozicionalaca i njihove najznatnije razloge, o koje su se upirali i borili protiv ove nauke. Valja spomenuti, da se nijesu ni ovi svi jednakom žestinom protivili, nego treba da u tom taboru razlikujemo dvije struje. Jedna radikalna, koja uopće poriče istinitost ove nauke izvrgavajući je ruglu i držeći je apsurdnom. Ovu zastupaju: Iveković, Posilović i Balenović. Druga mnogo blaža, koju zastupa Stipetić, dopuštajući ovu nauku tvrdi, da nije nipošto podesno vrijeme za definiciju te nauke.

Budući da je „Katolički list"[176] kao glavno glasilo našega klera bio u to doba malone jedini list, koji je budno pratio događaje, što su se ticali ovoga predmeta, te se najviše obazirao na mišljenja svjetske štampe, držim sasvim opravdanim, da je to bilo zrcalo, u kojem se najjasnije odrazivalo mišljenje hrvatskoga klera o toj stvari. Stoga smatramo najpodesnijim, da promatramo, koje činjenice napose bilježi K. l. o toj stvari, i kako K. l. odnosno njegov urednik i suradnici sude o mišljenjima i glasovima strane štampe, već prema tome, da li s njima simpatiše ili ne. Da je pak K. l. s velikim zanimanjem pratio raspravu o tom pitanju, vidi se odatle, što je već dulje vremena prije sabora pripravljao javnost na saborsko djelovanje naglašujući osobito tema o nepogrješivosti papinoj. Što se većma

176 Katolički list 1869. i 70.

približavao urečeni dan vatik. sabora (8. pros. 1869.), sve su više učestali članci, koji su isticali važnost sabora ili raspravljali o nepogrješivosti. „Kat. list"[177] u članku „Rad budućeg sabora" nagoviješta, da će se raspravljati na njemu o nepogrješivosti. Donosi kroz nekoliko brojeva[178] u kratkim crtama povijest svih općenitih crkvenih sabora i crta znatnost njihovu za Crkvu. Još prije već u veljači[179] opažamo, kako se osvrće na jedan članak iz njemačkog lista „Sion", koji raspravlja o mogućnosti sjedinjenja istočne crkve i protestanata sa zapadnom katoličkom crkvom, gdje se kao uvjet sjedinjenja stavlja Crkvi, da dopusti protestantskim pastorima, da mogu biti oženjeni, kao i grkokat. svećenici, te da im dade liturgiju na njemačkom jeziku. Neko vrijeme kasnije[180] pobija u članku „Skori crkv. sabor i protestanti" razloge, što ih protestanti navode, zašto bajage neće da se odazovu papinu pozivu na sabor. U tom članku ima jedna izreka, po kojoj možemo, ako i ne baš jasno naslućivati, kakvo će mišljenje usvojiti K. l. glede. nepogrješivosti, a to je ova: „Ako pak evangelici odbijaju pozivnicu s one stare potvore protestantske, da papa svojevoljno kuje članke vjere, a katolici ih moraju primiti, i onda sude krivo; jer kada papa može svojevoljno narinuti članke vjere, a katolici ih moraju primiti, onda mu ne bi trebalo sazivati crkveni sabor, nego zapovijediti".[181] Već iz ove posljednje riječi čini se, da se može nagovieštati, da K. l. stoji na stanovištu, e je papa vezan na sabor, te da barem u nekim stvarima ne može sam izreći konačnu odluku, dogmatsku definiciju, a to mišljenje nije ispravno.

Doskora objelodanjuje K. l.[182] okružnicu senjsko-modruškog biskupa Soića, kojom poziva sav svoj kler, da mu podastre želje, koje da iznese pred sabor. Iza toga iznesena je sinteza misli klera biskupije senjsko-modruške. Tu se predpostavlja kao stvar o kojoj je suvišno i govoriti, da je općeniti sabor nepogrješiv zato, jer je tu zastupana svakolika Crkva i što mu je na čelu vrhovna glava Crkve. Kler je bio pun optimističke nade, da

177 Kat. list 1869. s. 298.
178 Kat. list 1869. brojevi izmedju 19./VIII.—23./IX.
179 Ibidem, br. 6. II./11.
180 Ibidem, VI./3. 1869.
181 Ibidem, 1869. s. 170.
182 Ibidem br. 37. i 38. s. 269. etc.

će ovaj sabor izravnati opreke između rimokatoličke i grčko-istočne crkve te protestanata, i da će doći do žuđenog sjedinjenja. Uza to da će sabor pretresati i politička pitanja, u koliko zasijecaju u područje morala.

U narednom broju pod rubrikom „Obzor“[183] osvrće se na priprave vatikanskog koncila. Spominje i dva pitanja, što ih je bavarska vlada upravila bogoslovskom i juridičkom fakultetu münchenskog sveučilišta, a ta su:

1.) Koje bi promjene nastale u dosadašnjem praktičkom i teoretskom odnošaju Crkve i države, ako se definira silab i nepogrješivost papina?[184]

2.) Da li bi u tom slučaju javni učitelji dogmatike i crkvenog prava bili dužni, da definiranim naukom obvezuju savijest svakoga kršćanina?

Nadalje se spominje, kako je ruska vlada jedina naumila oponirati općenitom saboru zabranivši svima biskupima polazak na nj. Malo zatim dotiče se pitanja, hoće li kapitularni vikari biti pripušteni na sabor.[185]

Tik pred otvorenjem sabora donosi K. l.[186] prikaz Dupanloupove rasprave o oportunitetu proglašenja dogme nepogrješivosti papine. Iz članka se vidi, da još nijesu bili sasvim na čistu gleđe tog pitanja. Kao poglaviti razlog protiv oportuniteta iznosi taj biskup jaz, što bi se uslijed toga između katoličke crkve i raskolničkih povećao. Kako je Crkva 18 vjekova mogla postojati bez proglašenja te dogme, tako može i nadalje ostati. Prebacuje časopisu „Univers“, što zagovara to pitanje.

U narednom broju[187] raspravlja o tom, zašto nijesu pozvani na sabor zastupnici i suvereni civilnih vlasti. Crta prilike i duh modernih diplomata, što svom silom nastaje oko otcijepljenja Crkve misleći, da će tako ona ostati sasvim nemoćna bez državne pomoći. Međutim ovima dovikuje glasoviti biskup westmünsterski Maning, da će se ljuto pokajati, što nijesu poslušali glas

[183] Ibidem. br. 39. god. 1869.
[184] U svijetu se naime mnogo govorkalo o tom, da će se na vatik. saboru i silab definirati, čega se političke vlasti bojale.
[185] Kat. list. br. 48. g. 1869.
[186] Ibid. br. 48. g. 1869. Biskup orleanski o nepogrj. papinoj.
[187] Ibid. br. 49. g. 1869.

Crkve. Crkva time ništa ne gubi, jer ne će li vlastodršci da čuju njezin glas, čut će ga puk. Pastiri poznaju svoja stada i ona svoje pastire. Namjesnik je Hristov uvijek govorio svim narodima svijeta, i oni su slušali njegov glas. Crkva nije nikad moćnija, nego kad stoji s pukom u tijesnim simpatijama.

Odmah iza toga spominje se, kako je praški nadb. kard. Schwarzenberg otputovao na koncil, a putem navratio se u München glasovitomu slobodoumnom bogoslovu Döllingeru.

Već u I. broju K. l. god. 1870.[188] upozoruje Andrija Stipić u članku: „Misli o nepogrješivosti papinoj“ duhove, neka se ništa ne uzrujavaju, ako bi eventualno i moglo doći do definicije nepogrješivosti, jer katolici znadu, tko bdije nad Crkvom i komu vjeruju. Pisac je jedan od najhladnokrvnijih posmatrača suvremenih događaja, ali ipak pripada stranci antiinfalibilista, kako se to razabire iz jednog članka kasnije.[189] Upozoruje na nepokolebivost Crkve među tolikim bludnjama, progonstvima i drugim nasiljima. Je li to tek slučaj, ili je tomu uzrok koja druga moć? Izvodi analogiju iz prirode: kod svakog organizma nalazimo uvijek nešto, što je bitni uvjet opstanka njegovog, neko središte, srce života. Bez sumnje bit će nešto takovo i u organizmu Crkve. To da bi trebalo razjasniti.

Odsele donosi K. l. gotovo redovito u svakom broju dopis iz Rima o koncilu. U narednom[190] broju opisuje dopisnik veličajni dojam, što ga učiniše odasvud sabrani saborski oci, te odborske konstitucije. Najzanimiviji je pak senzacionalni utisak, što ga je pobudio biskup Strossmayer sa svojim prvim zanosnim govorom u generalnoj skupštini dne 30./XII. 1899. od 10—11$^1/_2$h. Svjetska je štampa najrazličitije komentirala taj govor. Što je pak najznatnije, opozicionalce je izvanredno obodrio.[191]

Nadalje[192] iznosi mišljenje francuskog lista „Le Francais“, koji kritizira saborski poslovnik i prebacuje saboru, što stavlja zapreke opoziciji. Urednik se sasvim slaže s tim prigovorima. S ponosom ističe, što među brojnom opozicijom (180 biskupa) zapremaju Hrvati sa Strossmayerom časno mjesto.

[188] Ibid. g. 1870. br. 1. str. 4
[189] Ibid. g. 1870 br. 29. str. 262.
[190] Ibid. g. 1870. br. 2. str. 13. i dalje.
[191] Vidi gore sadržaj str. 29.
[192] Kat. list god. 1870. br. 3. (Koncil).

Zanimivo je mjesto,[193] gdje K. l. prenosi dopis iz nekoga njemačkog lista. Prevodilac napominje, da se ne će pačati u samu stvar dotle, dok se ne riješi pitanje nepogrješivosti, nego će samo promatrati, što se o tom u kat. svijetu govori. Najprije prenosi glavne točke postulata, kako obrazlaže shodnost definicije nepogrješivosti. Najpoznatiji informativni organ „L' Unita cattolica" tvrdi, da je već 15./I. 1870. do 400 biskupa potpisalo postulat. S druge strane iznosila je stranka antiinfalibilista znatnih razloga protiv nepogrješivosti. Dupanloup, biskup orleanski, jedan od prvaka antiinfalibilista, ne samo da u svojoj okružnici, što ju je upravio svomu kleru, ne preporuča nauke o nepogrješivosti, štoviše, nastoji je i s historijskoga i dogmatskoga gledišta prikazati kao neispravnu ili, što je još gore, apsurdnu.

Ističe, kako je u njemačkoj opozicija vrlo jaka. Na čelu su joj profesori: kanonist Schulte i filozof Michaelis, koji tvrde, da nema nijednog biskupa u Njemačkoj, koji bi bona fide mogao posvjedočiti za nepogrješivost papinu kao postojanu vjeru svoje biskupije. Ni u katekizmima, da nema o tom govora.

Za ovima povodi se mišljenje našega klera. Prevodilac naime, koji je te misli prenio u K. l., primjećuje na koncu ovoga prikaza, kako se ni kod nas o nepogrješivosti nigdje ne propovijeda, nema joj traga ni u vjeri puka, niti naš katekizam što o njoj govori. O tom pitanju, da se kod nas raspravlja samo u školi.

Dalje[194] navodi jednu od protivnih peticija opozicionalaca, gdje oni obrazlažu nezgodnost definicije. Potpisali je 33 biskupa i opata, ponajviše iz Austro-ugarske, i par njemačkih. Među ovima nalaze se i naši biskupi.[195]

Urednik hoće da potkrijepi mišljenje opozicije i navodi u tu svrhu poteškoće münchenskog historika i bogoslova Döllingera, koji dokazuje, da je nauka o nepogrješivosti papinoj apsurdna. Najveće poteškoće da zadaju općenitost lionskoga i florentinskog sabora, te pitanje pape Honorija.

[193] Ibidem br. 4. str. 29. »Stranke pro i contra«.
[194] Ibidem g. 1870. br. 5.
[195] Vidi gore str. 32

U narednom broju[196] odgovara Dr. Stadler kritički generalno na poteškoće, što ih gore spomenuti prevodilac donosi u K. l.[197] izbrajajuću mišljenja Schulteova i Michaelisova. Lagano i jednostavno obara poteškoću, što je zadaje slučaj pape Honorija. Urednik našavši se u neprilici ne može, nego da se uteče sofizmima, kojima u bilješkama zabavlja kritiku rugajući mu se, e da li se možda i historijska data moraju pokoravati metafizici. Dr. Stadler nastavlja[198] svoju kritiku,[199] te obara daljnje poteškoće, što ih Schulte navodi. Schulte prebacuje, kako se na starodrevnim crkvenim saborima papinske odluke, što se tiču vjere, slobodno potresale, što više, sabori su ih često zabacili, a papa opozvao. Dr. Stadler odbija sasvim taj prigovor veleći, da ne stoji tvrdnja, e bi saborski oci po svojoj samovolji mogli odlučivati na saborima, već su papinske odluke bile uvijek neki putokaz i direktiva, od koje se oci nijesu smjeli udaljiti. Dužnost je otaca bila samo proučiti pitanja, o kojima se na saboru raspravljalo, te ih objasniti i podkrijepiti dokazima iz sv. Pisma i predaje. Uzalud prigovara urednik u bilješci kritiku, da to naprosto znači prihvatiti odluke papinske, jer biskupima uza sve to ostaje ipak široko područje njihova djelovanja. Uostalom, može li ikoji papa ili crkveni sabor naučati koji novi dogma, što već nije implicite sadržan u izvorima objave? A ipak ne će zato nitko ustvrditi, da su definicije biskupa na općenitim saborima suvišne.

Daljnju tvrdnju Schulteovu, što je isti drži sigurnom: da se naime od davnine općenito držalo, da papa može biti u nekim slučajevima suđen i osuđen, te prema tomu da nije nepogrješiv, već to svojstvo pripada cjelokupnoj Crkvi kao takvoj, obara Stadler naprosto navodeći izjavu pape Hadrijana II., koji kaže: „Čitamo, da je rimski biskup sudio o svima biskupima, a ne čitamo, da je itko o njemu sudio".[200] Dakle očito nema govora

[196] Kat. list g. 1870. br. 7.
[197] Ibidem g. 1870. br. 4.
[198] Da čitalac dobije jedinstveni pogled u tu kritiku, prikazat ću je u cijelosti, a kasnije ću se opet povratiti na pratnju kocila, što odsele izlazi prilozima.
[199] Kat. list g. 1870. br. 8.
[200] Romanum pontificem de omnium ecclesiarum pontificibus iudicasse legimus, de eo autem quemquam iudicasse non legimus.

o sigurnosti. Nadalje izvodi kritik iz nauka otaca i razuma, kako je nepogrješivost papina nužni uvjet za crkveno jedinstvo. To se jedinstvo osniva na primatu rimskoga biskupa. Primat pak nema sam za sebe smisla da postoji bez nepogrješivosti, jer ako igdje, a to je sigurno u stvarima vjere i ćudoređa nuždan vrhovni posljednji auktoritet.

Na izbrojena svjedočanstva sv. otaca, kojima Stadler utvrđuje istinitost dogme i proti Michaelisu i Le Page Renoufu kao i proti samomu Dupanloupu, premda štuje njegov auktoritet, ne može urednik drugo, nego se izgovara u neprilici na nedostatak svjedočanstava sv. otacâ.

Kritik se obara i na Döllingera,[201] što tvrdi, da se nepogrješivost papina vjeruje fide humana. Evo što veli na to kritik: „Ili vjeruješ, da je papa nepogrješiv, ili toga ne vjeruješ. Ako ne vjeruješ, nikakve vjere nemaš, ako li pak vjeruješ, to vjeruješ zato, jer je Bog objavio, da je i samomu papi udijelio nepogrješivost, a to znači vjerovati fide divina. Vjerovati naime ne znači ništa drugo, nego držati za istinu ono, što je od Boga objavljeno. Zato je sasvim neumjesna ona rugalica Döllingerova: „Dosada rekao bi katolik: ja tako vjerujem, jer me uči nepogrješiva Crkva — Crkva svih vremena, u buduće pak morao bi reći: ja tako vjerujem, jer tako uči papa, koga su 1870. proglasili nepogrješivim“,[202] kao da papa budući nepogrješiv može drugo učiti, nego li je učila vasiona Crkva. Urednik je u bilješci prigovorio kritiku, što on tvrdi, da se nešto može prije vjerovati fide divina, negoli fide catholica, jer da se istom po ovoj potonjoj dolazi do one prve. Ovdje se međutim urednik očito malko porezao, jer kritik imade sasvim pravo. Bogoslovi i danas tako uče.[203] Stadler se obara na Döllingera, što poriče općenitost florentinskoga sabora, jer mu taj najviše smeta kod poricanja nepogrješivosti. Ova tvrdnja Döllingerova, kako i naš urednik priznaje, smeta i naše antiinfalibiliste.

---

[201] Katol. list g. 1870. str. 76.

[202] Cf. Granderath Gesch. d. vat. Konzils, II. 605.

[203] Cf. Tanquerey: Dogm. spec. vol. II. pag. 79. n. 138. — Ratione objecti fides est simpliciter divina, quando id quod creditur, est a Deo revelatum et nondum ab ecclesia authentice definitum sive solemni iudicio sive ordinario et universali magisterio. v. g. S. Pontificis infallibilitas ante conc. vatic.

Kritik opaža dalje,[204] kako Schulte ne shvaća ispravno pojma papine nepogrješivosti, budući da je opisuje kao nešto psihično u osobi papinoj. Zgodno osvjetljuje kritik taj pojam jednostavnom poredbom iz života. Kaošto, veli on, majka pazi i čuva dijete, što je tek prohodalo puštajući ga, neka samostalno koraca, dok nema pogibli da padne, a čim opazi, da tetura, priskoči svojom rukom, da ga zadrži, tako otprilike i Duh sv. ravna vrhovnom glavom Crkve u stvarima vjere i ćudoređa.

Stadler tangira ovdje još jedno škakljivo pitanje, a to je: „Kakvu bi osnovu imao primat, a prema tomu i nepogrješivost papina, kad bi se eventualno dokazalo, da Petar nije umro u Rimu?“ On veli, da to ne bi ništa smetalo samoj stvari. U tom slučaju prelazi primat na Petrovog nasljednika. Veli naime, te bi u tom slučaju imao Petrov primat onaj, koji bi ne samo poslije Petra, nego i iz Petra bio Petrovim nasljednikom. Ovom nazoru prigovara urednik u bilješci, veleći, da je vrlo pogibeljan, jer bi tako nastale u Crkvi pogubne prepirke o tom, tko je zapravo pravi nasljednik Petrov.[205]

Kritik se osvrće jošte na posljednju poteškoću prevodiočevu, t. j. da o nepogrješivosti papinoj nema u našim katekizmima ni govora. Kaže, da nipošto ne moraju sve istine naše vjere biti izložene u katekizmu. Eno npr. dogma Bezgriješnog Začeća ne nalazi se prije proglašenja (1854.) u katekizmima. Dogmata nijesu nikakve novo objavljene nauke, već su sva objavljena u nauci Kristovoj i u njoj sadržana, kao klica u sjemenu. Obazrevši se tako na sve navedene razloge sv. Pisma i crkvene predaje na koncu radosno zaključuje, kako nije ni najmanje nerazložno vjerovati u papinu nepogrješivost.

Svršivši kritiku spominje još proglas ostrogonskog biskupa Juraja Szelepcheny-a od god. 1682. na kršćane cijele Ugarske, u kojem osuđuje naročito jednu od propozicija galikanskoga klera, što se baš tiče ovoga pitanja. Propozicija glasi: . . . in fidei quoque quaestionibus praecipuas Smi Pontificis esse partes

---

[204] Kat. list g. 1870. br. 9.

[205] To teoretsko pitanje se i danas medju bogoslovima pretresa. Na vatik. saboru razilazila se u tom mišljenja saborskih otaca, te ostaviše to pitanje neriješenim. (cf. Granderath: Constitutiones dogmaticae Con vaticani 150 ss).

eiusque decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi ecclesiae consensus accesserit". Ovu tvrdnju osuđuje najodlučnije i zabranjuje, da je itko čita ili prihvati, a još manje, da se usudi tko u tom smislu štogod učiti, dok o tom ne reče svoju „*infallibile apostolicae sedis oraculum, ad quam solam divino immutabili privilegio spectat de controversiis fidei iudicare*". Proglas završuje riječima, kojima se izriče potpuna odanost i pouzdanje u sv. rimsku Crkvu, koja je jedina sebi uvijek dosljedna i ne može zabluditi. Dakle opet jedan partikularni dokaz iz tradicije za vjeru u istinu nepogrješivosti.

Karakteristična je bilješka urednikova na koncu ove kritike, koja veli: „Po načelu pravice ušao je ovaj članak u list, od *nagona ortodoksije* ne upuštajući se ipak u samu stvar rasprave, proistekle su bilješke pod članak, da mu pokažemo klimave razloge, jer nam se ovakav nauk čini u skrajcih svojih heterodoksan. Iz pravoga poštovanja prama primatu suzbijamo ga, jer natezati preko mjere bilo na ovaj ili onaj kraj jednako je griješiti i kvariti ugled prve u Crkvi stolice. *Nesreća*, što se to pitanje danas i potaklo. Nego neka bude; baš zato jer vjerujemo u nepogrješivost Crkve, vjerujemo, da će se mudro svršiti. Odatle vidimo, kako su naši opozicijonalci bili čvrsto uvjereni, da su oni na pravom putu.

Vratimo se opet onamo, gdje smo prestali pratiti događaje.[206] Prilog 7. br. K. l. posvećuje opet pažnju koncilu. Opisuje tok sabora i poslovnik, zatim govori napose o pitanju nepogrješivosti. Saborska je većina znatno porasla (na 500). Još nešto samo vrlo smeta većinu, što se razilaze glede obrasca definicije. Jedni bi htjeli, da se u definiciju uzmu riječi sv. Alfonza Liguoria,[207] a drugi su predložili obrazac vrlo neodređen, više negativan, nego li pozitivan tako, te bi poslije takve definicije bila širom otvorena vrata bogoslovskim navlačenjima. Urednik zabavlja mišljenju ovih potonjih prigovarajući im, što ne nastoje, da se o tom pitanju temeljito raspravi, već naprečac hoće raspravu da prikriju bijelom papinskom kapicom, t. j. hoće da se što većma požure s definicijom, jer se boje, da im se stvar inače ne bi mogla sretno riješiti. Iznosi i prepirku, što je nastala između Dupanloupa i Dechampsa. Ovaj potonji prebacuje Dupanloupu, zašto mirnim okom gleda, da mu pristaša Gratry piše spis izravno naperen proti nepogrješivosti. Spominje, kako Döllingeru stižu danomice priznanja i pouzdanice sa sviju strana zato, što pobija nepogrješivost. Napokon primjećuje, kako se je nadati, da uz tolike poteškoće, ako i dođe to pitanje u saboru na pretresanje, ipak će pasti. Listu pak „Civilta cattolica" prebacuje, što se prepušta vodstvu subjektivnih razloga, te hoće da ga natjera u protivurječje.[208]

U sljedećem prilogu[209] izvješćuje se napose o događajima na koncilu. Odavle se jasno vidi, kako K. l. simpatiše s opozicijom. Sasvim se slaže s mišljenjem francuskog časopisa „Moniteur", koji oštro kritizira postupak vatik. koncila prigovarajući, što je na ovom saboru biskupska sloboda sasvim skučena, jer je sve podvrženo samovolji papinskoj i onoj nekolicini narinutih odbora, u koje nijesu birani oci prema sposobnostima, već protekcijom. Nadalje zabavlja saboru, što je neprirodan razmjer između broja biskupa iz Italije prema biskupima iz ostalih krajeva; što je tobože papa nasilnim, protuzakonitim načinom stvorio sebi većinu u saboru pozvavši u nj titularne biskupe i generalne vikare, koji zapravo ne pripadaju u sabor; prigovara nespretnosti poslovnika, što je uzrok sporom djelovanju sabora i njegovom neuspjehu. Izvrgava ruglu nastojanje infalibilista, koji

---

206 Kat. list 1870. prilog 7. broja.

207 Ta formula glasi: Hinc, sacro approbante Concilio, docemus et tanquam dogma fidei declaramus, vi assistentiae divinae fieri, ut Romanus Pontifex, cui in beato Petro Apostolo a Domino dictum est: »Ego rogavi pro te; ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos« errare non possit, quum tanquam totius Ecclesiae caput atque doctrinae fidei et morum interpres et custos, cum quo semper unita manet universa Ecclesia, ut corpus capiti et domus suo fundamento, († dum) supremi omnium Christianorum Doctoris munere fungens, pro Apostolica sua auctoritate, in controversiis circa fidem et mores ad aedificationem doctrinae christianae pertinentes, definit, quid ab universis fidelibus tanquam de fide tenendum, vel tanquam fidei contrarium reiiciendum sit; et huiusmodi decreta, per se irreformabilia, ab omnibus pleno fidei obsequio excipienda et tenenda esse. Si quis . . . (cf. C. V. 379 c).

Kako se vidi, ova je formula bila najbliža onoj, što ju je kasnije sabor prihvatio za definiciju. Sastavljači se njezini pozivali na sv. Alfonza Ligorija, veleći da proizlazi iz njegove nauke (cf. C. V. 379 d).

208 Da li s pravom, ne znam, jer nijesam mogao, da vidim original. Uostalom ne mijenja na stvari ništa.

209 Kat. list g. 1870. prilog 10. br.

napinju sve sile, da dokažu taj dogma, a kraj toga da prečesto zapadaju u naivne i smiješne argumentacije. Tipična da je u tom pogledu „L' Unita cattolica". Svi su ovi prigovori neopravdani i subjektivni. Kako spomenusmo već gore (str. 12 i dalje), nije nipošto istina, da je na saboru bila skučena sloboda biskupa, već je naprotiv sam papa izričito naglasio, da biskupi mogu predlagati na saboru, što drže da je korisno za čitavu Crkvu. Ni odbori nijesu bili silom narinuti, već izbrani od sabora većinom glasova[210] sasvim slobodno bez ičijeg pritiska. Što se tiče poziva titularnih biskupa na sabor, ne može se s pravom prigovarati, što su pripušteni na sabor, jer je od davnine bio običaj, da su imali pravo glasa, ako su bili pozvani na sabor. Što se tiče poslovnika, istina da se ispočetka pokazalo, da nije bio najsavršeniji, što je napokon i sasma razumljivo, jer se nijesu odmah mogli predvidjeti nedostaci, već se tijekom iskustva pokazali. Sabor je međutim tomu doskočio, pobrinuvši se za dopunjak poslovnika.[211]

Kako se naime baš u to doba (u veljači i ožujku) najžešće razmahala borba među biskupima glede pitanja nepogrješivosti papine, hoće li ga uzeti sabor na raspravljanje ili ne, prebacivali su opozicijonalci listu „L' Unita cattolica", da čini pritisak na sabor naglašujući, kako je sada upravo najbolja zgoda za definiciju nepogrješivosti papine. Tako bi jednim udarcem bio presiječen taj zamršeni čvor, i to bi bio najkraći put, da se među biskupima učini kraj svim daljnjim prepirkama, jer će se morati svi pokoriti auktoritetu. Evo, koje razloge zato navodi:

1.) Definicija zadat će smrtni udarac liberalizmu, koji daje svakomu pojedincu osobnu neovisnost, a skupštinama nepogriješivost. Čim se pak jedan t. j. papa proglasi nepogrješivim, eo ipso svi su drugi pogrješivi, (što dakako ne stoji) dakle se imadu pokoravati papi.

2.) Liberalci tvrde i onako, da sabori nijesu ništa drugo, nego parlamenti, a biskupi zastupnici naroda.

3.) Ako biskupi, koji se sada grade bračom s papom, izjave, da su njegovi sinovi, podići će se tim ugled papin.

[210] Granderath o. c. II. 65 ss. u 2. gener. skupštini 14/XII. 1869.
[211] Vidi gore str. 18 s.

4.) Usljed brzih komunikacija šire se brzo bludnje, pa će papa tako brže svojom riječju učiniti kraj bludnjama, nego kad bi trebao istom da se posavjetuje sa svim biskupima.

5.) Da su blizu vremena Antikrstova, a jer će taj imati apsolutnu vlast nad svojim pristašama, zgodno bi bilo, da se s druge strane njemu nasuprot stavi apsolutna crkvena vlast.

6.) Danas, gdje su protivnici upravo pobijesnili protiv pape, neka bi se tim kao za zadovoljštinu iskazala njemu dolična počast.

7.) Najjači je napokon razlog, što su sve objekcije teoretske i praktičke raspršene.

Da li su ovi navodi doslovno citirani iz lista „L' Unita cattolica", ne mogu da kontroliram. Uzmimo u najgorem slučaju, da su istiniti, ipak ne mora to da bude ništa neobično. Držimo li na umu, kolika je općenita uzrujanost u to doba obuzela duhove, razumjet ćemo, da se lako moglo dogoditi, da tkogod i u prekomjernom zelotizmu predaleko zađe. Dakako, da je to onda još većma izazvalo protivnike, te nijesu štedili ni najkrupnijih izraza, da se njima nabace na pristaše većine. Nije stoga čudo, što ovu grupu s oduravanjem nazivlju petoliscima. K. l. odgovorivši na gore navedene razloge zaključuje: kad ne bi bilo ništa boljih razloga, koji bi vojevali za definiciju, ele nijedan od saborskih otaca ne bi pomišljao na definiciju, a kamo li njih 400.

Nadalje[212] iznosi prikaz nekoga njemačkog lista, koji grupira stranke glede toga pitanja u 7 grupa. Po tom iznosi držanje Döllingerovo i Montalembertovo. To su dva najžešća protivnika nepogrješivosti papine. Kritiku o mišljenjima te dvojice prepušta K. l. čitaocima, samo napominje, na koje se laike bogoslove, što žele da sebi na Vatikanu podignu idol, Montalembert obara.

Doskora[213] donosi K. l. prigovore iz pera Döllingerova proti poslovniku koncila, te navodi razloge i uvjete, koji se po njegovu mišljenju traže za općenitost crkvenog sabora. Brani ono općenito priznato pravilo Vincencija Lerinskog, koje veli, da se za dogmu traži suglasje svih otaca o onom, što su svi vazda i

[212] Kat. list g. 1870. br. 11. str. 99 »Pitanje nepogrješivosti«.
[213] Kat. list. g. 1870. br. 13. prilog.

svagdje vjerovali.[214] Vatikanski koncil da nema tih uvjeta. Urednik pripominje, da nipošto ne iznosi ovaj Döllingerov članak iz tendencijoznih razloga, već zato, da štioci sami promatraju i vagnu razloge. Osobito pak da svrate pozornost na ono, što Döllinger brani, da se za definiciju ište moralis unanimitas catholicorum episcoporum; što više, da je bilo slučajeva, gdje se odvažna manjina znala oprijeti pretežnijoj, ali kukavnoj i nevjernoj većini. Kamo to nišani, jasno je.

U 16. br. donosi K. l. dopis iz Rima o Strossmayerovu govoru 22./III.[215] Ovaj dopis na mnogim mjestima odaje, da je crpljen iz iskrivljenih podataka Friedrichovih, koji je štošta potencirao, što se tiče burnijih scena, što ih je sabor doživio prigodom ovoga Strossmayerovog govora. Dopisnik primjećuje, kako su se vikači usljed protesta Strossmayerovog zastidjeli svoga vladanja, a ugled opozicije, da se ne malo podigao. Uz Strossmayera, da pristaju još od hrvatskih biskupa: Smičiklas, Dobrila i donekle biskup kotorski Markić. Međutim za ovoga potonjeg znamo već otprije, da je pristajao uz većinu. Ostali dalmatinski biskupi i apostolski vikari bosanski i hercegovački pristaju uz većinu. Za ove potonje ujedljivo primjećuje K. l., da ne treba ni spominjati, uz koga pristaju. Svi se opozicijonalci okupili oko kard. Rauschera, Dupanloupa i Hefelea, koji su riječju i perom neustrašivo branili opoziciju. Na brošuru ovoga posljednjega „Causa Honorii" osvrnuo se i u našem listu oduljom kritikom Žerjavić, o kojoj ćemo niže nešto reći.

Nakon izvještaja o 3. svečanoj sjednici vatikanskog sabora, gdje je jednoglasno primljena „Constitutio dogmatica de fide", stalo se živo u saboru raspravljati, kakav je moralni sporazumak nuždan za definiciju. Dopisnik[216] se opet obara na poznatu nam već „Civilta cattolica", što tvrdi, da papa svakako ima odlučan glas na saboru, bilo sa svima, mnogima, s jednim ili pače da je sâm, te potom papi uopće ne bi trebalo biskupa niti sabora. Kori infalibilističke listove, što antiinfalibiliste trpaju među heretike i raskolnike, što se ne može za njih reći, jer ti biskupi sa svojim pukom stoje u čvrstoj zajednici s rimskom stolicom. Stoga da je pravo, što antiinfalibilisti traže na saboru za definiciju jedan moralni glas i sporazumak. To da su sjajno obrazložili mnogi čuveni bogoslovi i biskupi.

[214] Kako smo gore vidjeli, biskupi su manjine na saboru veoma isticali važnost toga pravila (cf. str. 35).

[215] Sadržinu smo toga govora vidjeli već gore (str. 29. i 30. ovog rukopisa).

[216] Kat. list g. 1870. br. 18.

Vlasti se silno bojale definicije o nepogrješivosti papinoj,[217] a to zato, jer su držale, da se tim papa učinio neograničenim gospodarom cijeloga svijeta, obvezavši sav svijet u savijesti, da se pokorava njegovoj volji. Mislilo se, e će time zauvijek odzvoniti svakoj državnoj vlasti, a zavladati despotizam papin. Kraj takvoga konfuznog shvaćanja nije čudo, da su se svi državnici uskomešali i podigli graju na koncil, prijeteći se, da će morati skroz promijeniti svoje stanovište i vladanje prema Crkvi. Kardinal je Antonelli usljed toga odgovorio austrijskom drž. kancelaru Beustu preko nuncija Falcinelli u Beču 20./IV. na njegovu notu od 10./II. 1870.[218] na umirenje svima, da Crkva ne sprema tim svojim činom nikake urote protiv koje državne vlasti, jer se nauk o nepogrješivosti ne kosi nimalo s interesima pojedinih država. Crkva znade dobro, dokle siže njezina vlast, a jednako poštuje, dă i nalaže posluh prema zakonitoj svjetovnoj vlasti.

Opozicija je u svojoj peticiji 10./IV. obrazložila papi svoj zahtjev, neka bi se prije 11. poglavja (schemata o nepogr.) raspravljalo o poglavju 13. i 14., koja govore o snošaju Crkve i države, a iza toga tek da se prijeđe na raspravu o nepogrješivosti, jer će se tada lakše moći opredijeliti opseg toga pojma. Svi su naime sada uvjereni, da se princip, što ga izlaže Bonifacije VIII. u buli „Unam sanctam", danas ne može više održati, jer je bez osnove. Kad bi dakle Crkva proglašenjem dogme nepogrješivosti htjela da ponovno uspostavi ona načela, svi bi joj se s pravom narugali i okrenuli joj leđa.

I doista kraj ovakvog shvaćanja antiinfalibilista razumljivo je njihovo opozicinnalno držanje. Zato opozicija naziva infalibiliste papinskim ulizicama i skutonošama, oni im pak uzvraćaju, da su liberalci i cezaristi.

[217] Ibidem g. 1870. prilog br. 22.

[218] C. V. 1588.

Dalje[219] opet brani urednik tezu, da na koncilu ne dostaje numerička većina za definiciju, nego se traži moralno suglasje sviju (consensus moraliter unanimis). Tako da se postupalo na svim općenitim saborima. Tako se radi i na drugim provincijalnim saborima, kao i kod izbora pape. A zar je izbor jednoga pape znatniji čin nego li proglašenje nepogrješivosti sviju? To da moraju priznati i sami infalibilisti. Oporba je ovu tezu zato tako živo branila, jer je to bio još jedini način, pomoću kojega je prilično brojna opozicija mogla spriječiti definiciju.

K. l. priopćuje polemiku između američkog nadbiskupa Spaldinga u Baltimoru i biskupa Dupanloupa. Spalding se naime braneći nepogrješivost papinu pozvao na praksu svoga predšasnika nadb. Patricija Kenricka, koji je nauku o nepogrješivosti znanstveno u knjizi: „De Ecclesia“ branio.[220] Brat nadb. Kenricka, biskup u St. Luisu prigovorio je Spaldingu glede toga navodeći riječi svojega brata, iz kojih se jasno vidi, kako isti nije učio nepogrješivosti, štoviše, da je bio i njezin protivnik. Ali iz citata, što ga Kenrick navodi iz djela svoga pokojnog brata, nipošto ne slijedi gore navedeni zaključak, jer taj citat niječe samo osobnu nepogrješivost pape, kao privatnog učitelja, što nijedan infalibilista ne tvrdi.

Američki opozicijonalci prosvjeduju kod Dupanloupa na Spaldingovo pismo veleći, da ako velika većina američkih prelata i zagovara nepogrješivost, ipak je oni priznaju tek kao mnijenje. Uostalom oni da imadu i znatan razlog sa svoje strane, da sumnjaju o ispravnosti te nauke, jer tko će pametan priznati, da papa ima pravo po miloj volji skidati vladare, lišavati podanike prisege vjernosti itd., što bi se također logički moralo izvesti iz te nauke. Odatle vidimo, kako je bilo mnogo protivnika nepogrješivosti i među samim biskupima, koji je uopće nijesu pravo shvaćali.

U istom članku[221] izgovara se očito ironiji sav napor infalibilista, što nastoje da pospješe definiciju tobože u Marijinom mjesecu svibnju, da tako Pio IX. bude nagrađen, što je proglasio

[219] Kat. list g. 1870. str. 199. Moralni sporazumak i jedan glas na koncilu.
[220] Vd. C. V. 1362c ss.
[221] Kat. list g. 1870. str. 201.

dogmom njezino Bezgrješno Začeće. Urednik K. l. i opet ne štedi s prijekorima protiv infalibilista, što tako bezobzirno vrijeđaju opozicionalce trpajući ih u broj osuđenih sofističkih raskolnika i carskih reponoša, kao Hontheima, Eybela, Jansenija i dr., nad kojima će triumfirati katolička istina.

Naše javno mišljenje, kako se iz svega vidi, slavi prvake opozicije kao osim spomenutog već Dupanloupa, Rauschera, Kettelera, Hefelea i dr. Ta kako i ne bi, kad su u tom kolu vidjeli samoga Strossmayera, o čijim se sjajnim govorima pronio glas po čitavom svijetu. Nije ispravno, što je K. l. tvrdio, da je od austrijskih biskupa bio jedini Schwetz pristaša definicije nepogrješivosti. Bio je tu osim Schwetza u prvom redu Fessler, biskup u. St. Pöltenu, koji je vršio službu saborskog tajnika, zatim Gasser, b. brixénski, Zwerger b. sekavski te kako smo već spomenuli, svi dalmatinski biskupi. Prvaci većine bili su: Konrad Martin, b. Paderbornski, Dechamps, ndb. u Mechelnu, Senestrey, b. regensburški, Maning b. westminsterski i drugi.

Međutim od dana u dan opažali se sve veći uspjesi saborske većine, a opozicija bivala je sve manjom. Dakako, da je to sve većma uzrujavalo opoziciju, koja si daje oduška u štampi. I u K. l. odjekuju zvuci toga neraspoloženja i potištenosti. Manjina dolazi u sve veću nepriliku i smetnju.

Kad je opozicija vidjela, da većina živo pospješuje svoju stvar i uspijeva kod sv. stolice, uprla je još svoje posljednje sile, ne bi li kako osujetila definiciju. Papa je Pio IX. vidio, da tu treba vrlo oprezno postupati, jer samo neznatna kakva netaktičnost mogla bi uzrokovati pogubnih posljedica u opozicionalnom taboru. Od 130 opozicionalaca bilo ih je 90 osobito upornih što non placetista što iuxtamodista.[222] Tri su poglavita razloga opozicije, što ih navedoše engleski biskupi protiv shodnosti definicije što iz Amerike, a što iz same Engleske, te ih poslaše papi u svome memorandumu.

1. Da će se raspravom o nepogrješivosti papinoj očitovati, da među katol. biskupima nema prave sloge.

2. U krajevima, gdje oni živu, vladaju hereze, a ova će

[222] Najbrojnije zastupana je u opoziciji Austro-Ugarska, i to njih 42 Francuska 28, Amerika 41, Engleska 5, Španjolska 4, Italija 10.

definicija smutiti i odbiti još i one, što bi se inače možda vratili u krilo kat. Crkve.

3. Predviđaju nebrojene poteškoće, koje će se tom zgodom pojaviti, te praviti svakojakih neprilika i osujetiti plod koncila.

Međutim je ipak uspjelo većini, te je odlučeno, da se raspravlja o nepogrješivosti papinoj. U adresi, kojom se mnogi biskupi većine zahvaljuju papi, što im je uslišao molbu i udovoljio njihovoj žarkoj želji, odobravaju djelo nadb. Cardonia „Elucubratio de dogmatica Smi Ptficis infallibilitate eiusque definibilitate".

Međutim se održala 3. svečana sjednica 24./IV. Kako su kod nas imali netočne i konfuzne pojmove o toku saborske rasprave, vidi se odatle, što je dopisnik pomiješao 3. svečanu sjednicu, na kojoj je proglašena „Constitutio de doctrina catholica", sa specijalnom raspravom konstitucije. što radi o primatu i nepogrješivosti. S negodovanjem spominje, kako se kod rješavanja poteškoća postupalo samovoljno i nekritički, jer da se preko mnogih jednostavno mukom prelazilo. Međutim to nipošto ne stoji, jer su svi prigovori bili temeljito ispitani i riješeni.[223] Spominje nadalje, kako se sa zanimanjem očekivalo, kako će glasovati prvaci opozicije: Rauscher, Schwarzenberg, Darboy i Hefele. Rekoše placet.

Dok se u to sve većma približavalo vrijeme rasprave o infalibilitetu, pojavila se sva sila brošura i letaka s jedne i druge strane, što zametnuše boj o pitanju nepogrješivosti papine. Naša je publika poznavala tek nekoliko njih, te su za naše polemike bile gotovo jedini arsenal, odakle su crpale svoje oružje. Dakako, da je kod toga odlučivalo uvijek subjektivno uvjerenje pojedinaca. Nitko se gotovo nije trudio, da ispita objektivnu vrijednost razloga, kojima se služio, pogotovo ne pristaše opozicije. Zagrijani strastvenim entuzijazmom nijesu se mogli oteti predrasudama, što su im sputale duh, te su tako reći slijepo primali sve, što im je bilo iole u prilog, za gotovu stvar.

Najznatnije brošure, što su tom prilikom izašle i koje daju građe i povoda polemikama kod Hrvata jesu:

[223] C. V. ispor. str. 888c, i 421a relatio Vincent. Gasser.

Observationes quaedam de infallibilitatis Ecclesiae subjecto. (anonimno u Napulju) 87 str. 8°). Pisac te brošure jest Rauscher. Pisana je teškim i ozbiljnim stilom. Odgovara biskupe od definicije nepogrješivosti, te iznosi sve znatne prigovore i teškoće. Natrušena je galikanizmom, jer drži da je koncil nad papom. Mimoilazi mnoge historičke momente, koji daju jasni dokaz za papinu nepogrješivost.[224] Svu silu dokaza stavlja Rauscher na pravilo Vinc. Lerinskog.

„Causa Honorii" od Hefele-a bisk. rottenburškog odgovara na 3 pitanja: 1.) Je li odluka Honorijeva bila definicija ex cathedra? 2) Da li je ek. sabor prisvojio sebi vlast osuditi papu? 3.) Kako su osudu shvatili suvremenici, napose rimski biskupi? Njegovi su izvodi pogrješni. Pošto mu se prebacilo, da u svojoj povijesti koncilâ zastupa drugačije mišljenje, napisao je u svoju obranu brošuricu: Defensio episcopi Rottenburgensis. (10 str.)[225]

„Quaestio" 66. str. od P. Quarella S. J. jedinog člana D. I., koji je pisao protiv nepogrješivosti papine. Odgovara na dva pitanja: 1.) Da li je crkvena hierarhija strogo monarhička ili umjereno? Odgovara ovo posljednje: Rimski biskup da imade u Crkvi doduše najveću vlast, ali ne svu, nego znatan dio te vlasti pripada bisknpima. 2.) Da li je nužno, da papa sam bude nepogrješiv? Odgovara, da to nije nužno za opstanak i razvitak Crkve. Spis je otisnut u Solothurnu u Ugarskoj, a raspačavao ga u Rimu biskup Ketteler.

Spis, koji posvećuje najviše pažnje reguli Vincencija Lirinskog, jest anonimna brošura: „De l' unanimite moral necessaire dans les conciles oecuméniques" od Dupanloupa, na koji se najviše pozivali biskupi Haynald i Strossmayer.[226]

Anonimni spis: „Disquisitio moralis de officio episcoporum in emittendis suffragiis circa personalis et independentis infallibilitatis Rni Ptficis definitionem", po svoj prilici također od Dupanloupa, dokazuje, da ne može nijedan biskup bez smrtnoga grijeha glasovati za definiciju, o čijoj istinitosti nije u svojoj savijesti

[224] Granderath: Gesch. d. vat. K. III. 16.—26.
[225] Ibid. 31 ss.
[226] Granderath: Gesch. d. V. K. III. 83. pripisuje ga Dupanloupu.

uvjeren. Taj je spis uvrijedio biskupe na saboru svojom drzovitošću, što im se usudio da diktira, kako moraju da rade. Na taj se spis u svom govoru o schematu nepogrješivosti pozvao i biskup Verót, kad je istupio protiv te nauke. Simpatije „Kat. lista“, što se opažaju prema ovim brošurama, odaju da i on diše njihovim duhom.

Još se jasnije vidi, kako „Kat. list“[227] veoma stoji pod uplivom štampe, što je protivna definiciji nepogrješivosti, kad s ironijom ismjehiva od protivnika iskrivljene dokaze, (falsifikat „Rimskih listova“) što ih tobože pristaše većine navode za nepogrješivost papinu. Tako da biskup Piè iz Poitiersa, izvodi dokaz za nepogrješivost papinu odatle, što je Petar bio strmoglavce razapet. Sam je Dupanloup neposredno iza skupštine, u kojoj je taj govor rečen, izjavio, da biskup Piè nije tim mislio izvesti nikakvoga dokaza, već se samo poslužio slikom Leona IX. i htio reći jedino to, kako ne valja rastavljati pape od Crkve, kašto nijesu glave Petrove rastavljali na samrti od njegovog tijela.[228] Izvorni tekst kaže: — Glava Crkve, kad izriče konačnu vjersku odluku, nije rastavljena od ostalog tijela Crkve, kaošto nije ni za mučeništa Petrova bila rastavljena glava od tijela.

Isto tako porugljivo donosi „Kat. list“[229] kao gotovu činjenicu po Döllingeru iskrivljenu vijest o govoru mesinskoga nadbiskupa Natoli-a 14. V. u gener. kongregaciji, što ju je tobože taj biskup naveo kao dokaz za nepogrješivost papinu. Evo što mu Döllinger stavlja u usta: Kad je sv. Petar propovijedao kršćanima na Siciliji, napomenu im i nauku da je on nepogrješiv. Da se o tom uvjere, poslaše ovi poslanstvo B. Dj. Mariji s upitom, da li je ona ikad o tom štogod čula. Ona da im je odgovorila, e je njezin sin dao tu povlasticu napose Petru.

Na stvari je ovo: Biskup je u svom govoru spomenuo, kako među njihovim vjernicima od davnine postoji vjera u nepogrješivost papinu. Sasvim usput spominje, da je Sicilijance obratio već sv. Pavao. Odmah pak nakon obraćenja poslaše oni

[227] K. l 1870 br. 24 prilog.
[228] Granderath: Gesch. d. Vat. K., II. 583. cf. etiam C. V. 290. d ss.
[229] K. l. 1870. br. 24. prilog.

poslanstvo B. D. Mariji, koja je još bila živa, da joj očituju svoju vjeru.[230]

Kat. list priopćuje završetak generalne rasprave o nepogrješivosti, te crta nezadovoljstvo manjine usljed takvog postupka. Napetost je u masama postigla svoj vrhunac. Jedni vele, da đavao pravi velike smutnje na saboru, a drugi, da se opaža utjecaj Duha sv. Civilne su vlasti očekivale kao izvjesnu stvar, prolom između Crkve i države. Nadale se, da će moć Crkve sasvim biti skršena, a država će se tako osloboditi jednoga nepovoljnog faktora. Takve su otprilike misli zaokupile u to doba lajikat. Dotle je sabor grozničavo nastojao, da stvar privede čim prije kraju. Manjina napinje sve sile, da osujeti definiciju. Većina pak žuri svom silom, da dođe do svršetka.[231] Osobito su uzrujale oporbu Dechampsove konkluzije, što su ih kanili definiciji dodati, te udaraju anatemom svakoga, koji bi zanijekao, da rimska biskupska stolica nije prava nepogrješiva stolica Petrova, ili ustvrdio, da postoji odijeljeno od rimske nepogrješiva stolica, ili da nije nužna nepogrješivost Petrove stolice, da ljudima pokaže pravi put u život vječni. Tako i one, koji hoće, da zakoniti rimski biskup nije pravi nasljednik ne samo Petrov, već i njegovih povlastica t. j. primata i nepogrješivosti, ili da je moć općenitoga sabora nad papom.

Dopisnik primjećuje na to s ironijom: „Samo slovo ovih točaka govori dosta jasno, kakav bi se organizam u Crkvu katoličku utisnuo, a još jasnije se to može razabrati iz glavnih organa stranke većine: „Civilta“ i „Univers“, osobito pak iz brošure: „Frage eines Jesuiten an die protestierenden Bischöfe Dr Strossmayer etc. kao i na profesora Döllingera i sve bogoslove, što se protive papinskoj nepogrješivosti: Wollt und könnt ihr die ganze katholische Kirche zur Lüge machen?“

Kat. list[232] upozoruje na čuveni govor kardinala Guidia, izravno uperen proti nepogrješivosti, što je još jače povećao razdor među objema strankama. Nije doduše nijedna stranka uz njega pristala, ali ih je ipak svojim izvodima za čas smeo. Pre-

[230] Granderath: Gesch. II. 584. i 585.
[231] Kat. list 1870. br. 26. str. 242.
[232] Kat. list 1870. br. 27. str. 249.

nosi[233] i tobožnji dialog između pape Pia IX. i istoga kardinala, gdje mu je papa spočitnuo njegovo držanje i rekao mu ove karakteristične riječi: „La tradizione sono io", za koje veli K. l., da ih ljudi uspoređuju s krilaticama, kao onom iz bule Bonifacija VIII. „Papa sve pravice nosi u škrinji svojih prsiju", ili s onom Ljudevita XIV. „l'etat ce moi".

I ovaj izvještaj, „Kat. lista" odaje, kako se dao zavesti od iskrivljenih izvještaja Friedrichovih.

Govor kard. Guidia pobudio je doista svuda veliku senzaciju. On je podvrgao nauku o nepogrješivosti papinoj suptilnoj analizi. Poglavje je o nepogrješivosti razdijelio u 2 dijela. Prvi dio uči nepogrješivost papinu, a drugi nalaže posluh prema papinskim odlukama i obvezuje svakoga katolika, da imade poihvatiti definirane istine, kao prave vjerske istine. On kaže: „Svečano i od srca rado priznajem, da sam uvijek držao i držim oba dijela istinitima, te tvrdim, da ih svi imadu prihvatiti kao istinu. Oboje sam ja vazda učio i ako mi se pruži kadgod zgoda, učit ću kao najvjerniji učenik nepokolebive nauke sv. Tome Akvinca". Kako odatle razabiremo, kard. Guidi se u svom poimanju nauke o nepogrješivosti papinoj u bitnosti ne razilazi od definirane nauke o nepogrješivosti, te nigdje nema traga galikanizmu, kako su to rastrubili svijetom „Rimski listovi", da je Guidi najgorljiviji galikanac. Prema izvještaju ovih ustvrdio je odmah na početku svoga govora, da do 14. vijeka uključivo nema u Crkvi ni traga nauci o odijeljenoj osobnoj nepogrješivosti papinoj, kakvu uči preinačeni schema 4. poglavja. Da Guidi nije toga ustvrdio, slijedi već iz daljnjega konteksta njegova govora, gdje navodi nepobitne dokaze za tu nauku iz sv. Pisma, sv. otaca, koncila i papinskih odluka. Dalje razjašnjuje Guidi, kako se imade shvatiti pojam nepogrješivosti papine, te veli, da ta nepogrješivost stoji u obećanoj asistenciji Duha sv., koji čuva od zablude. To je neka pomoć, djelo osobite providnosti Božje, ili neko rasvjetlenje, što rasvjetljuje razum papin, da može upoznati istinu, i krijepi volju, da može te istine predlagati i potkrijepiti. To je samo časovita i prolazna pomoć, koju doduše dobiva papina osoba, ali ne tako, da se tim u biti svojoj promijeni, ili primi kakvo

[233] Kat. list. 1870. br. 30. str. 273.

novo svojsvo, po kojem bi dobila novi naziv, već se ta pomoć daje samo da djeluje, kad papa vrši svoju vrhovnu učiteljsku službu. Prema tomu je nepogrješiv čin, koji se zbiva, i djelovanje toga čina, ali ne sama osoba, jer se osoba ne naziva po činu, već po svojem stanju i svojstvu. Kako se odatle vidi, Guidino je shvaćanje sasvim ortodoksno i u skladu sa shvaćanjem pristaša definicije. Što se pak tiče načina izražavanja, koje zastupa govornik, nema tu nikakve poteškoće. Svejedno je, da li se taj dar nepogrješivosti daje papi u obliku svojstva ili vanjske asistencije, o čemu nije ništa definirano; glavno je, kako se imade shvatiti ta nepogrješivost s obzirom na svoj učinak.

Nego ima ipak jedna neispravnost, što ju je ustvrdio Guidi, da papa nije sam za sebe, t. j. odijeljen od ostalog tijela Crkve ili neovisno od biskupa nepogrješiv, već kad s njima u svezi izriče presudu u stvarima vjere i ćudoreda. Ta je ovisnost, kako hoće Guidi, dvojaka:

1. Papa se ima obazirati na savjet i mišljenje biskupa, i
2. upućen je na biskupe, da od njih sazna općenito mišljenje Crkve, te kakva predaja postoji u pojedinim crkvama.

Ovo je mišljenje svratilo na sebe pozornost obiju stranaka, a u vanjskoj publici rasturila se posvuda vijest, kako se sabor iznenadio istupom Guidinim. U njemu da se dosada krio najradikalniji pristaša galikanizma. Friedrich je paće izmislio, da je u saboru nastala velika buka kod većine, te je morao sići s govornice, na što da mu je manjina odobravala, a Strossmayer da ga paće i zagrlio. To su sve bajke, što ih Granderath oprovrgava.

Što se pak tiče onoga privatnog razgovora s Pijom IX., što ga svuda novinske vijesti donose, pa je tako dospio i u naš „Katol. list"[234] i „Narodne novine",[235] nije ništa poznato, o čemu su razgovarali, te se prema tomu ne zna, da li je istina, da mu je papa rekao: „La tradizione sono io".[236]

Doskora je svršila rasprava o nepogrješivosti, a 18./VII. proglašena je njezina definicija. Opažalo se, kako su se naši

[234] Ibidem. str. 273.
[235] Narodne novine 1870. 5./VII.
[236] Granderath: Gesch. III. 389. ss.

opozicionalci isprva nalazili u neugodnoj smetnji, dok su se pomalo utišali. U članku „Žaobe na koncil"[237] jadikuje urednik poradi potvora, što ih svjetska štampa baca na jednu i drugu stranku koncila zbog neuspjeha, što ga je doživio, a te potvore, da nažalost nijesu bez temelja. Vatikanski sabor da defacto nije ništa učinio, a najviše je tomu uzrok nesretno pitanje o nepogrješivosti. Ono da je mučilo sabor bez prestanka, a bez ikakve koristi. Svrha, što ju je definicija postigla, baš je protivna onoj, što se htjelo postići. Mjesto da se utvrdio najviši ugled, sada evo sa svih strana bezobzirno napadaju na nj. Napokon zaključuje pisac, da je bio dužan čitaoce upozoriti na taj znak vremena.

---

2. Prepirke naših bogoslova o pitanju papine nepogrješivosti.

Preostaje nam jošte napokon, da se u koliko još to nijesmo dosad učinili, osvrnemo na privatne znanstvene prepirke naših domaćih bogoslova, što su povodom toga pitanja kod nas nastale. Već smo tijekom dosadašnjeg raspravljanja imali prilike upoznati trojicu, i to jednoga gorljivog pristašu nepogrješivosti, dra Stadlera, i dva protivnika, a to su Stipić, osobito pak urednik K. l. Šimun Balenović. K ovima treba da još pribrojimo Ivekovića i Posilovića, strastvene opozicionalce, s kojima se živo pograbio u koštac infalibilista Žerjavić. Uopće vidimo u tim polemikama naših bogoslova, kako su se tu sukobile dvije škole. Jedna tkzv. kritička njemačka slobodnija, kojoj pripadaju naši prvaci: Iveković i Posilović, druga stroža skolastička tkzv. rimska ili jezuitska, kojoj pripadaju Štadler i Žerjavić. Između tih dviju škola vlada uvijek neko trvenje. Kolika je antipatija vladala u to doba kod nas između tih dvaju smjerova, vidi se najbolje iz žestokoga polemičkog tona, kojim navaljuju jedni na druge. Uzalud prebacuje Žerjavić, pristaša rimske škole, onima drugima, zašto ih tako progone. Nema razloga, da se međusobno glođu. I jedne i druge mora da vodi istina kao vrhovni princip do prave spoznaje, samo što je neka razlika u načinu. Ovaj prijekor

[237] Kat. list 1870, br. 29. str. 264.

čini se da je slabo uspio, jer kako opažamo u polemikama, Iveković i Posilović se i nadalje svom žestinom obaraju na romaniste.

Prije svega da se osvrnemo na Stipićev članak „Jeli papa sam nepogrješiv?"[238] K. l. donosi ga već poslije definicije, ali pisac ga je napisao neposredno prije nje. Pisac, ogradivši se riječima: „in dubiis libertas, in omnibus caritas", brani mišljenje, kako nije potrebno, da papa osobno bude nepogrješiv. Dostaje, da Crkva kao takova ne može pogriješiti. Papa je doduše po odredbi Hristovoj kao nasljednik sv. Petra vidljiva glava Crkve i prema tomu centrum jedinstva. Pisac poređuje ovdje konstituciju Crkve s organičkim tijelom, koje mora da imade svoje središte, svoju srčiku. Cijelo tijelo spojeno je sa središtem, a središte da ne može biti bez tijela. Duh sv. vodi ovo tijelo i bdije nad njim, da se u njemu nepokvaren uščuva poklad vjere. Da li pak Duh sv. cijelo ovo tijelo vodi pomoću središta, t. j. pomoću osobne papine nepogrješivosti, a da ostalo tijelo za sebe kao takvo te povlastice nema, to da se niotkale iz Hristove nauke ne može zaključiti, ili barem nema tomu traga u svojkolikoj starini. Istina, kaže dalje pisac, iz analogije, da je Crkva slična organizmu, dalo bi se lijepo izvesti, kako bi Duh sv. upravo središte morao čuvati, da tako pomoću njega uzdržava na životu organizam Crkve, ali ova poredba, da u tom slučaju ne može vrijediti. Evo zašto. Papa kao čovjek slobodno je biće, a kao takav može da se opre i istom Bogu, dakle i Duhu sv. i može pogriješiti.

Nadalje cijela Crkva zajedno uzeta nasljeduje život Isusov, te je nepogrješiva. Za pape pak znamo, da je bilo kojekakvih, a takovima nije moguće da pripada nepogrješivost. Prema tome nije potrebna definicija nepogrješivosti niti vjera u nju, jer sam papa da ne može biti svjedok svekolikog poklada vjere. Ako bi se pak definicijom htjela postići centralizacija Crkve, kaže pisac, da se to ni na koji način ljepše ne postizava, nego ljubavlju. Tako bi i za primat bio najljepši ures ono, po čemu je Isus dobio ime nad svako drugo, a ne da ga kitimo nepogrješivošću. Sve ove misli podlaže ipak pisac sudu Crkve.

[238] Ibidem. str. 262.

Iz svega se vidi, da pisac nije bio na čistu s pojmom nepogrješivosti, a napose o tom, što je isključivo predmet papinske nepogrješivosti. Nepogrješivost papina ne tiče se ništa slobodne volje papine, zato on u tom pogledu može, kao i svaki drugi čovjek slobodno odlučivati svojim činima. Nepogrješivost je papina asistencija Duha sv., što bdije, da razum papin teoretski ne pogriješi u naučanju vjerskih i moralnih istina. Ništa dakle ne smeta, što je na papinskoj stolici bilo i takvih papa, koji su svojim rđavim moralnim životom bili Crkvi na sablazan. Ta okolnost ništa ne upliva na dar nepogrješivosti. Ta ne kazuje li nam i sv. Pismo na jednom primjeru, kako to nije nemoguće, da netko može biti voljan da čini zlo, a opet to ništa ne smeta, da bude poslanik i vijesnik volje Božje. U IV. knjizi Mojsijevoj (23.) pripovijeda se, kako je Balak poslao proroka, Balaama, da prokune Izraelce, ali on kad je htio izreći prokletstvo nad njima, izrekao je blagoslov.

Neispravna je nadalje tvrdnja, da papa ne može bili sam svjedok svekolikog poklada vjere, jer je baš izričito sv. Petar, a po njemu i svaki njegov nasljednik od samoga Hrista postavljen pećinom i čuvarom poklada sv. vjere. Sv. Petru je Hrist napose obećao, da se njegova vjera ne će nikad uskolebati.[239] Sv. Petar odnosno njegovi nasljednici nepomična su pećina, na kojoj počiva kao na svom temelju čitava zgrada sv. Crkve Hristove, t. j. ona je jedina nepogrješiva čuvarica istinitog poklada sv. vjere.

Znamenita je polemika između Ivekovića i Žerjavića.[240] Ovaj je baš te godine prigodom vatikanskog sabora napisao brošuru „Nepogrešljivost papina“, gdje opširno razvija dokaze za nepogrješivost papinu i pobija prigovore protiv nje. Dakako Iveković kao gorljivi protivnik toga pitanja oborio se svom kritičkom žestinom na pisca te brošure iznoseći ponajviše aprioristične prigovore antiinfalibilista. Karakteristično je, što već odmah na početku svoje kritike ističe Iveković, kako je dužnost K. lista, koji je već višeput pokazao, da pristaje uz manjinu, dakle da je protiv definicije papine nepogrješivosti, da progovori o Žerjavićevoj brošuri. Urednik doduše nastoji u

[239] Luk. 22, 32.
[240] Katol. list g. 1870. br. 21. str. 183. etc.

bilješci da to ublaži riječima: e bi K. listu bilo drago, da kojim darom Božjim svaki posljednji kapelan bude nepogrješiv, a kamo li ne papa, ali dok je ovako, kako je dragi Bog od starine odredio, i dokle možda drukčije ne naredi, smijemo i moramo počekati tim većma, što veliki razlozi proti njoj vojuju. Dakle u biti slažu se obojica.

Kritik Iveković prebacivši piscu brošure, da nije dosta precizan u biranju izraza vrstajući protivnike nepogrješivosti odmah u tabor protukršćanski ili podmećući svoje mišljenje cijelome svijetu, te mimoišavši druge stvari u toj brošuri zaustavlja se kod pitanja Honorijeva, najosjetljivije i najobičnije teškoće kod pitanja nepogrješivosti papine. Kritik je iskalio sav svoj kritički gnjev na piscu brošure, stojeći na stanovištu Hefeleove brošure, te je svojim žestokim tonom dokazivanja htio takoreći pisca ubiti u pojam.[241] Na Honorijevo ćemo se pitanje osvrnuti još jednom malo niže.

Dalje prigovara Iveković dokazima iz sv. Pisma, kojima infalibilisti nastoje potkrijepiti taj dogma, a tako i dokazima iz razuma nazivljući ih sofisterijama, kojih ozbiljan bogoslov ne smije upotrebljavati, dok Žerjavićevo djelo (osobito 3. glava) da sve vrvi njima. Dobacuje mu, neka se ne prijeti Döllingeru i ne potcjenjuje ga, jer je to kapacitet, koji već preko 40 godina neumorno radi na polju Crkvene povijesti i kod sviju stekao priznanje, osobito pak, da ne prelazi s takvom lakoćom preko dogmatičkog pravila Vincencija Lerinskog, koje veli, da je kriterij katoličke vjere, što su svagdje uvijek i svi vjerovali (quod ubique, semper ab omnibus creditum est). Kritik se izgovara,[242] da ne može s ocjenom duljiti, jer bi mu to previše prostora zauzelo, pa zato da se ne može osvrnuti na sve dokaze, što ih pisac navodi iz tradicije. Osim toga da mu ne dostaje vremena da prekopa sve izjave otaca i akta općenitih sabora pogotovo poradi netočne piščeve citacije. To je doduše dosta slab izgovor, te se čini, da će tomu biti drugi razlog, t. j. da veliku većinu izjava otaca kritik ne bi mogao oboriti, a taj postupak ne izgleda baš sasvim kritički. Žerjavić je doduše naveo

[241] Kat. list 1870. br. 23. str. 207.
[242] Kat. list 1870. br. 25. str. 232.

dosta dokaza, koji nijesu sami po sebi baš najjači, ali to nipošto ne vrijedi za sve. Napose pak veli kritik, da pisac kod svoga dokazivanja griješi per petitionem principii, kad navodi dokaze, koji vrijede za prvenstvo, a ne za nepogrješivost papinu. Iveković naime ne uvažuje piščevo obrazloženje, kako se može to spojiti. Dakako, da je time moć kritike oslabljena.

Slično prigovara[243] još nekim Žerjavićevim dokazima i prebacuje mu, zašto prelazi pomoću sofizmata preko mnogih poteškoća, kaošto je npr. među ostalima i bula Bonif. VIII. „Unam sanctam". Da tu za infalibiliste nije bilo poteškoće, ne treba ni spominjati, jer se stvar ne tiče vjere i ćudoreda u onom, što protivnici prebacuju.

Najposlije prigovara kritik, da je djelo površno, manjkavo, i da pisac nije dosta pazio na kritičku vrijednost djelâ, kojima se služio, a to da se kod pisca ne smije dopustiti.

Osim s Ivekovićem još se u dva maha Žerjavić ogledao na kritičkom mejdanu s Posilovićem. Ovaj oprovrgva[244] Žerjavićev dokaz za nepogrješivost papinu, što ga gradi na osnovi Petrova vladanja na jerusolimskom apostolskom saboru, te veli, da taj sabor ne podaje baš nikakva dokaza za nauku o nepogrješivosti papinoj. Obara se i na Pasaglino djelo: „De praerogativis B. Petri", veleći, da su mu dokazi vrlo slabi i klimavi, tako te bi protestante i raskolnike prije mogli odvratiti od obraćenja, nego ih privesti u krilo katoličke Crkve. I Posilović, kao zagrijani antiinfalibilista ne simpatiše s takozvanom jezuitskom školom, koja je kao glavni stup infalibilista trn u očima protivnika. Posilović ne samo da poriče nepogrješivost pape, već i tvrdi, da je općeniti sabor nad papom, što je očito galikanski princip. „Stoga je, veli on, općeniti sabor najviše sudište u Crkvi". Kao dokaz za svoju tvrdnju navodi baš jeruzalemski apostolski sabor. On kaže, da su tomu saboru bile povodom raspre, što su nastale među pojedinim crkvama. Trebalo je stoga, da se službeno izvidi i dade svjedočanstvo, da je doista nauk svih apostola isti, te da tako suglasje sviju učini kraj onim raspramа, što ih pojedinci nijesu mogli utišati.

[243] Kat. list 1870. br. 26. str. 239.
[244] Kat. list 1870. br. 22.

I doista, ako strogo svar uočimo, iz samoga jeruzalemskog apost. sabora vrlo bi se teško mogao izvesti neposredni dokaz za papinu nepogrješivost. Zato dok u sv. Pismu imademo mnogo jasnijih i tvrdih dokaza za jedan dogmat, bolje je, da onih mjesta, koja su nejasna, i ne navodimo, jer se tim dogmat samo izlaže prigovorima, koje protivnici mogu crpsti iz ovakovih mjesta. Uza sve to se ipak ne može Žerjaviću poricati valjanost njegovih dokaza.

Kao posljednji odjek raznolikosti mišljenja glede infalibiliteta makar već i poslije defininicije vidimo u polemici između Žerjavića i Posilovića, a tiče se opet Honorijeva pitanja.

Honorijevo je pitanje prigodom vatikanskoga sabora uzvitlalo veliku prašinu. Najglavniji pokretač toga pitanja bio je historik i u to doba biskup u Rottenburgu, Hefele. Poznamo ga već otprije kao jednoga od najžešćih protivnika nauke papine nepogrješivosti. Čuli smo netom za njegov spis „Causa Honorii papae".[245] Hefele je u tom spisu htio dokazati, da je papa Honorije prigodom monoteletskih prepiraka ex cathedra naučavao krivovjerje. Kao takvoga osudio ga je VI ekumenski sabor u Carigradu 680. g. Ovu osudu pak ponovili su još dva sljedeća koncila. Hefele je nastupio u tom svom spisu veoma žestoko. Osim toga je podjarivao duhove, koji su bili neskloni definiciji, te je u tom našao dobar odziv. Navlastito je našao oduševljenih pristaša kod njemačke škole, kao Döllingera, Schultea, Friedricha. U Francuskoj je pak pristajao u za nj Dupanloup i drugi opozicijonalci, a napose svećenik Gratry, što se baš glede Honorijeva pitanja upleo u žestoku polemiku s Dechampsom na obranu Dupanloupovu.[246]

Kako je dakle to pitanje svuda pobudilo toliku pažnju, te je malo ne svima bilo na jeziku, nije ništa neobično, ako je i kod nas Hrvata živo odjeknulo u polemikama naših bogoslovâ. Premda je to pitanje u svoje doba bilo vrlo zamršeno i teško, ipak danas ne zadaje tolikih poteškoća s obzirom na pitanje infalibiliteta. Zna se naime, da tu ne može prije svega biti gogora o kakvoj definiciji ex cathedra, gdje je smisao Honorijevih

[245] Granderath: Gesch. III. 31. ss.
[246] C. V. 1379 a ss.; Granderath: Gesch. II. 523 ss.

listova tako nejasan. Sve da i dopustimo, da je to bila definicija ex cathetra, ako se dobro uoči kontekst, nema u Honorija ni traga kakvoj herezi, već uči sasvim ortodoksnu nauku. Sasvim je pak drugo ditanje oportuniteta, gdje je Honorije, kao i svaki drugi papa mogao pogriješiti. Uostalom nije mi zadaća, da to pitanje rješavam, jer se o tom i onako već mnogo pisalo ne samo u doba sabora, već i kasnije.[247]

O to se dakle pitanje zakvačili međusobno, kako već gore spomenusmo, Žerjavić i Iveković, a sada opet Žerjavić s Posilovićem. Žerjavić je, kako se iz tona njegova članka vidi, tako reći triumfirajući naumio da na laku ruku riješi ovu poteškoču, oborivše se svom snagom na Hefeleovu brošuru „Causa Honorii", te braneći Honorija od svake krivnje i hereze. U članku često izazivlje Ivekovića. što li će on sada na njegove prigovore odgovoriti? Mjesto Ivekovića odgovorio je ozbiljno na taj članak Posilović[248] pobijajući dokaze Žerjavićeve. Da pak odbije od sebe svaku sumnju, pozivlje se napokon na izjavu VI. općenitog crkvenog sabora, koji je Honorija osudio kao začetnika hereze.

Kako spomenusmo, ova je stvar o Honoriju doista vrlo zakučasta, te se dade navlačiti na svaku stranu. Na jedno ipak obojica zaboravljaju, što sam već gore spomenuo, t. j. da u tom slučaju, gdje je stvar tako nejasno rečena, ne može biti govora o definiciji ex cathetra. Prvi je naime uvjet za definiciju, da se jasno i razgovijetno navijesti dogma, koji treba vjerovati, a toga ovdje nema. Još jednom susrećemo Žerjavića, kako godinu dana kasnije istupa[249] na obranu saborskih dekreta vatikanskih, kad podvrgava kritici brošuru dra Šandora Bresztyenszkoga „Placetum regium". Bresztyenszki opravdava postupak austro-ugarske vlade, što je odmah poslije proglašenja dogme nepogrješivosti ukinula konkordat, sklopljen sa sv. stolicom 1855. te uvela

[247] Osim Granderatha: Gesch. III. 30 ss. Hergenröthera i drugih znatnih historika napisali su o tom monografije, od kojih su najpoznatije: Pennachi: De Honorii I. Rni Ptficis causa in Conc. Romae 1870. Ghilardi O. P. Honorius papa ab accusationibus veterum et novorum infallibilitatis Smi Ptficis adversariorum vindicatus, Taurini 1870. Od novijih napisao je D. J. Sinthern u reviji: Slavorum litterae theologicae, Velehrad 1907. »De causa Honorii«.

[248] Kat list 1870. br. 32—34.

[249] Kat. list 1871....

„placetum regium" u svojim zemljama, po kojem zabranjuje svima biskupima u području svojih zemalja proglašivati dekrete vatikanskog sabora ili druge papinske dekrete, dok ne dobiju kraljevsku privolu. Taj je cezaropapistički abusus bi proveden i kod nas u Hrvatskoj kraljevskim pismom, upravljenim na hrvatskoga bana L. Raucha 26./VIII. 1870.[250]

[250] C. V. 1725 b ss. Evo ga doslovce: Euere Excelenz! Imfolge einiger Beschlüsse, welche das am 8. Dec. v. J. einberufene römische Concil gefasst hat, und durch welche die Rechte Sr. Majestät als apostolischen Königs von Ungarn und der vereinigten Königreiche verkürzt werden, geruhte Se. K. K. apost. Majestät mit allerhöchsten Entscheidung von 9./VIII. l. J. allergnädigst anzuordnen, daß das Recht der königlichen Sanction (ius placeti regii) ins Leben zu treten und die Regierung zu diesem Zwecke die nötigen Anordnungen zu treffen habe.

Ich beehre mich Euere Excelenz davon in Kenntnis zu setzen mit dem Beifügen, daß keine Beschlüsse oder Anordnungen des römischen Concils u. Sr. Heiligkeit des Papstes weder proclamiert noch versendet werden dürfen, wenn sie nicht früher der Regierung vorgelegt wurden u. von Sr. Majestät die Promulgierung u Versendung derselben in geeignetem Wege genehmigt worden ist.

Ich bin überzeugt, daß es Ew. Excelenz für ihre patriotische Pflicht halten wird, diesem allerhöchsten Befehle Sr. M. in ihrem Erzbistum bei jeder gebotenen Gelegenheit Giltigkeit zu verschaffen u. ausdrücklich dafür sorgen wird, daß solche Beschlüse u. Anordnungen des römischen Concils u. Sr. Heiligkeit des Papstes die mit der allerhöchsten Sanction (placetum) nicht versehen sind, nicht veröffentlicht werden.

C. Mišljenje hrvatske šire publike o pitanju nepogrješivosti papine.

Ne će biti zgorega, da se obazremo još na mišljenje naših širih krugova o pitanju nepogrješivosti papine, e bi nam tako prikaz bio potpuniji, predočujući uistinu mišljenje svih Hrvata. U tu sam svrhu pregledao vijesti naših dnevnika: „Zatočnika“, što je u Sisku u to doba izlazio i „Narodnih novina“ 1869. i 70. Drugih izvora nijesam imao pri ruci, pa sam se morao zadovoljiti s ovim. Napokon i to će dostojati, da nam osvijetli mišljenje naše šire publike o tom pitanju.

Kako smo vidjeli, ni naši učeni bogoslovi nijesu još u to doba bili sasvim na čistu glede shvaćanja pojma nepogrješivosti papine, a pogotovo će to kud i kamo više vrijediti za šire slojeve lajičke. Novinska publika, koja hvata dnevne vijesti bez kontrole i kritike, nema prilike i ne daje si truda, da se o njima točnije i dublje uputi, nego se nabacuje besmislenim frazama, koje na brzu ruku otkale iz svijeta uhvati. Jasno je stoga, da mišljenje publike, što se osniva na dnevnim novinskim vijestima, nema trajne vrijednosti, jer masa je nestalna kao trska, pa danas misli ovako, a sutra sasvim protivno. Ovakvo je mišljenje sasvim nesamostalno, posvema ovisno od vanjskih prilika, kaošto su časovite osobne ili političke simpatije, ili kakva probit. Zato i nema smisla kod šire publike u takvim slučajevima govoriti o kakvom razložnom ili znanstvenom uvjerenju. Kod publike igraju ulogu sasvim drugi razlozi, nego kod naučnjaka. To vidimo i kod ovog pitanja.

Sva je naša široka javnost protiv nepogrješivosti papine gotovo jedino zato, jer je Strossmayer, koji je tada bio općenito popularna i obljubljena ličnost po svoj Hrvatskoj, ustao na vatik. saboru protiv nje. Razumljivo je, da se tu nije ispitivalo kako i zašto je Strossmayer bio protiv te nauke nego se slijepo prihvatilo, što su donijele strane novine, ne brineći se, iz kakih je vrela crpljeno, a motiviralo se s razlozima, što su u onom času

bili na brzu ruku ishitreni. Dostajao je dakle razlog, da je to nauka besmislena, koja se tobože protivi svakom modernom napretku znanosti i kulture;[251] da je to obskurna nauka, što sputava svaku slobodu bilo opću ili pojedinačku, riječ u jedno, s ovom bi naukom nastupilo dosad nečuveno ropstvo, iz kojega se nitko ne bi smio maknuti. To su razlozi, što potpuno zadovoljavaju publiku. Razumljivo je dakle, zašto je naša publika Strossmayera smatrala braničem liberalizma uopće, zaštitnikom slobode znanosti, što se bori protiv mrske tobožnje centralizacije i ultramontanskog ropstva.[252] Ako k tomu još uočimo, da je u to doba većina Hrvata pristajala uz njegova politička načela, lako ćemo razumjeti, što oduševljenju za nj nije bilo kraja ni konca. Kad se kod nas pronio glas o njegovim govorima, na vatik. saboru, stizalo mu je neprestano bezbroj brzojavnih pouzdanica, čestitaka i adresa u znak odobravanja u Rim, i to sa svih strana Hrvatske, od svećenstva,[253] lajika,[254] akademske[255] i srednjoškolske[256] mladeži, izrazujući mu na taj način znak osobite odanosti.[257] Štoviše, i ona publika kod nas, što baš ne begeniše Strossmayera poradi političkih razloga, t. j. vladina stranka sa svojim glasilom „Narodne novine“, pristaje uz stranku manjine vat. sabora. Premda im je veoma teško priznati slavu Strossmayerovu, ipak pohlepno hvataju novinske vijesti iz stranog svijeta, i to gotovo isključivo iz štampe koncilu neprijateljskog tabora.[258] Od prvog početka[259] budno prate saborske događaje, te upozoruju na prolom između saborskih otaca,[260] što se već u početku sabora pokazao,

---

[251] Zatočnik g. 1870. br. 3. 64. 139. 147.

[252] Zatočnik ibidem.

[253] Zatočnik 1870. br. 59. 80. 127. 139. 150. etc.

[254] Zatočnik 1870. br. 27. 28. 35 37. 39. 40. 43. 45. (iz Graca), 53, 58. 64 78 127. 134. 189. 162.

[255] Ibidem br. 19.

[256] Ibidem 64. 69.

[257] Pozdravne adrese, čestitke i listovi Strossmayeru u Rim za vatik. sabora. Zagreb, Stubica, Našice, Karlovac, Jaska, Kapela, Sisak, Varaždin, Požega, Belovar, Vel. Tabor, Križevci, Gradiška, Krapina, Ivanec, Osijek, Vinkovci, Županja i svećenici drugih dekanata u đak. bisk. Vidi Cepelić-Pavić: Strossmayer 1850.—1900. str. 290.

[258] Glavni izvori: Pester Lloyd, Times, Augsb. Allg. Zeitung, Volksfreund, Wanderer, Agenze Havas, Morning Herald, Vaterland i dr.

[259] Nar. Nov. 1869. 10./XII.

[260] Ibid 27./XII.

kao i na nezadovoljstvo saborske manjine. To je sve davalo povoda, te se i kod naše publike duboko uvriježilo mišljenje, da na saboru nema prave slobode, već da vlada tiranski despotizam većine.[261] Da je na saboru spriječeno svako samostalno kretanje duha, jer nema sumnje, da će apsolutiste ugušiti svojom većinom svaki otpor.[262] Natucalo se, da će biti definiran sylab, a nepogrješivost papinu držali su svi za „horribile monstrum", gdje će doći najviše do izražaja ultramontansko mračnjastvo, što teži da sputa ropskim lancima svaku slobodu mišljenja. Strossmayer je u očima sve naše šire publike („Nar. novina" i „Zatočnika") liberalni katolik, što stoji na braniku kulturne slobode, slobode znanosti i mišljenja. No nerijetko se desilo, da se naše novinstvo međusobno znalo zavaditi poradi Strossmayera. Zavidnim okom gledaju „Nar. novine", kako Strossmayer danomice dobiva brojna priznanja iz domovine, te često prebacuju „Zatočniku" ima li smisla toliko isticati i slaviti Strossmayera, pogotovo ne u ovakvom smislu, gdje ova priznanja imadu biti tobože kao politička demostracija.[263] Napose se žestoko počupale „N. N." sa „Zatočnikom" glede pravničke adrese Strossmayeru.[264] O Strossmayerovim govorima donosi naše novinstvo ponajviše iskrivljene i izmišljene vijesti prema duhu „Rimskih listova".[265] Tek je šaka zagrižljivih političkih protivnika Strossmayerovih poricala njemu svaku slavu, što ju je stekao na saboru, te je iz subjektivnih razloga bila principijelno protiv svega, što je Strossmayer na saboru branio. To je bila poglavito stranka Davida Starčevića. Ovi su svakom zgodom klevetali Strossmayera, da je tobože protivnik katoličke Crkve, te da kani prijeći sa svim narodom na pravoslavlje, ako se nepogrješivost papina proglasi dogmom.[266] Navlastito je pak vlada zabranjivala akademskom i srednjoškolskom đaštvu,[267] da šalju adrese Strossmayeru u Rim, ali dakako bez uspjeha.

---

[261] Nar. N. 1869, 18. XII.
[262] Ibid. 10./XII.
[263] N. N. 12./II., 18./II. 1870.
[264] N. N. 27./I. 1870.
[265] N. N. 30./III. 1870.
[266] Zatočnik 1870. br. 64. 69. 147.
[267] Zatočnik 1870. br. 16. 17. 19. 37. 69. 147.

Kad je pak naposljetku ipak proglašen dogmat papine nepogrješivosti, tješi se novinstvo, da ga zacijelo ne će kršćanski svijet prihvatiti, jer da je svima poznato, kakvim je načinom i prisilnim sredstvima došlo do definicije. Papizam da je kukavnim orudem, podmuklošću i prijetnjom izvojevao Pirhovu pobjedu, koju će, bojati se, skupo platiti. Kao primjer navodi događaj s kard. Guidijem.[268]

No kako danas vidimo, bila je ova bojazan sasvim suvišna. Nauku je papinske nepogrješivosti rado doskora prigrlio sav katolički svijet, te još do danas nema ni traga kakvim kobnim posljedicama, što su ih nemirni duhovi proricali, da će njima definicija uroditi.

---

[268] N. N. 18./VII. 1870.

KRATAK OSVRT.

Koji su razlozi kod nas utjecali na razvitak mišljenja o nepogrješivosti papinoj?

Vidjeli smo dosada otprilike misli i događaje, što su se zbivali kod nas u doba vat. sabora. Hajde da sada malko ogledamo koji su uzroci, da se kod nas Hrvata, napose pak kod našega klera mišljenja o pitanju papine nepogrješivosti razdijelila u 2 tabora, poglavito pak, zašto je kod nas bila opozicija tako jaka i uporna.

Na prvo pitanje, kako su se naime mišljenja podijelila u dva tabora, odgovorili smo već donekle gore spomenuvši Žerjavićev članak „Romanizam, skolasticizam i njemačka znanost“,[269] odakle možemo razabrati, da se kod naših bogoslova zapaža utjecaj dviju različitih bogoslovskih škola, koja se i u ostaloj Evropi ističu, a to su, kako smo već čuli, tkzv. rimska ili novoskolastička, koju zastupaju poglavito Isusovci, a druga njemačka ili kritička. Karakteristika je one prve po tadašnjem shvaćanju među našima tradicionalno konzervativni metod u bogoslovskoj znanosti, koji premda počiva na tvrdoj osnovi, ipak svojim načinom i svojom formom nekako odbija moderne umove, a to zato, jer se u moderno doba stalo sumnjati, da li je ta osnova, t. j. objavljene istine vjerske, na kojima počiva potom pomoću razuma dalje izgrađena bogoslovska znanost, dovoljno čvrsta. Kod skolastika vrijedio je naime princip: fides praecedat mentem Sasvim je drukčije kod njihovih protivnika, takozvane njemačke

[269] Kat. list 1870. str. 133. br. 15.

kritičke škole. Ova je škola shvativši potrebe modernog vremena uvidjela, da za moderno doba treba naći neku drugu Arhimedovu točku, koja će biti uporištem, da se uzmogne oduprijeti modernom bezvjerju, a to su načela zdravoga razuma. Moderni um posiže dakle dalje nego skolastici, te traži razloge vjeri, (motiva credibilitatis et credenditatis) podvrgavajući ih sudu razuma i ispitujući njihovu istinitost. Odatle i ime toj struji kritička škola. Dakako, da je usljed toga ta nova škola, ponosita na tu svoju novu ideju, postala takmacem za prvenstvo i stala zapostavljati skolastike. Ova digresija neka nam dakle pomogne, da jasnije razumijemo antagonizam, što je postojao između tih dvaju smjerova. Lako ćemo stoga razumjeti, kako je sasvim prirodno, te se konzervativna škola priklopila stranci infalibilista, dok su slobodoumniji duhovi one druge škole tako energično ustali protiv nepogrješivosti. Osim toga pridošle su k starom stranačkom antagonizmu između tih dviju struja usljed uzrujane napetosti, što ju je izazvalo raspravljanje o tom pitanju, strasti i uzbuđenost, a to je bio jedan od najglavnijih faktora, koji je ljudima zamaglio oči, te je došlo do tako žestokih istupa, kako je to već na početku istaknuto. Odatle ona nesnošljivost između tih dviju stranaka, tako te jedni drugima ne dadu ni odahnuti u polemici. To je dakle jedan od najznatnijih uzroka, što je podao pravac mišljenju naših za ono vrijeme kod nas najučenijih bogoslovaca, kao Ivekovića, Posilovića, Stadlera i Žerjavića.

Drugi uzrok, koji sam već na početku istaknuo, bilo je odrešito držanje biskupa Strossmayera na vatik. saboru. Hrvatski opozicionalci, koji su bili kod nas u većini, ponosni na njegove vrline, kojima se na saboru istaknuo i prodičio hrvatsko ime pred očima cijeloga svijeta, ćutili su u njegovom ugledu moćno zaleđe za svoje nazore, premda se Strossmayerovo mišljenje, što ga on na saboru brani dosta razlikuje od onoga naših antiinfalibilista. Strossmayer je na vatik. saboru bio ne samo antioportunista, već i antiinfalibilista barem neko vrijeme, kako smo vidjeli i zaključili na temelju dokumenta navedenog tijekom našeg raspravljanja.[270] Glavni pak razlog u Strossmayera, na kojem je temeljio svoje mnijenje, bila je bojazan, da se time

[270] Vidi gore str. 33.

ne okrnje moć i prava biskupa. Naši pak antiinfalibilisti bili su naprosto principijelno protiv osobne nepogrješivosti papine, kako smo to vidjeli iz gore navedenih kritika.

Treći uzrok bit će ostaci jozefinističkog duha u našem kleru, što potječe još onamo od vremena biskupa Vrhovca. Naći će se i drugih natruha liberalizma sa zapada, kao galikanizma, a osobito febronianizma, koja je pogubna struja naročito bila naperena proti vlasti papinoj, ističući, da primat rimskoga pape stoji tek u prvenstvu časti, a ni u čemu drugomu. Rimski biskup da je po vlasti jednak svim drugim biskupima. Tek je primus inter pares. Ako se i nije kod nas ta zabluda tako izrazito očitovala, ipak smijemo ustvrditi, da je koji taj od opozicije naginjao toj struji, izdižući preko mjere moć i samostalnost biskupa, osobito ono, kad se gdjegod oklizne misao, da je koncil nad papu.

Kod velike je većine najznatniji razlog, zašto se protive nepogrješivosti papinoj, jer ne shvaćaju jasno njezinog pojma, u čemu naime stoji bit papine nepogrješivosti. Širi slojevi nemaju uopće o tom nikakvoga ispravnog shvaćanja, jer prikazuju nepogrješivost kao neki monstrum, kojim će zauvijek biti skučena sloboda znanosti i mišljenja. Papa da će po svojoj volji izmišljati nova dogmata i njima sputati slobodu razumnog iztraživanja. Nimbus papinske moći da će tako postići svoj vrhunac, ultramontanizam doživjet će svoj triumf. Jače da već ne može pretjerivati papinsku vlast pobožnost, što je pripravna na svaku žrtvu razuma.[271] To su evo besmislene fraze, kojima se lajikat još i danas nabacuje protiv te nauke.

Ali niti kod klera ne nalazimo svagdje ispravnoga shvaćanja o biti toga pitanja, jer mnogi imadu preširok pojam o tom, te trpaju u nj, što onamo i ne pripada. Odatle i mnoge dosjetke, kao npr. kad se papi tim dogmatom pripisuje nadahnuće Duha sv. (inspiratio), ili da papa može što nova objaviti svijetu, ili slično. Treba doduše da priznamo, e je takvim dosjetkama dala povoda i nerazborita pretjeranost mnogih listova, koji su u nakani da brane nauku nepogrješivosti prečesto pretjerivali i izno-

[271] Mirbt: Geschichte der Kath. Kirche von der Mitte des 18. Jahrh. bis zum vatik. Konzil. Göschen Ausgabe Nr. 700. g. 1913.

sili upravo smiješnih stvari na javu, te naravski tim izvrgli ruglu ozbiljnu stvar.

Ne da se nadalje tajiti, da su nauci o nepogrješivosti vrlo smetale i znatne poteškoće, što ih je iznosila crkvena povijest iz crkvene predaje, osobito ona o papi Honoriju. Takve su poteškoće iziskivale mnogo truda, dok su se riješile i razbistrile. I za pozitivne je dokaze u prvi čas bila nestašica, jer još nijesu bila sakupljena i sustavno poredana i proučena svjedočanstva ni sv. Pisma ni sv. otaca.

Državne se vlasti također bojale za svoju kožu, držeći da će im dogmat nepogrješivosti biti vrlo pogibeljan, jer će tako pape vežući u savijesti duše podanika moći praviti velikih neprilika državi. Pala im naime na pamet bula Bonifacija VIII. „Unam sanctam“, te su mislile, da će papa sebi nepogrješivim ugledom prisvojiti vlast, da po svojoj volji postavlja i skida vladare i podanike lišava prisege vjernosti, koje je mišljenje dakako bilo sasvim neosnovano. Stoga je i u diplomatskim krugovima dogmat nepogrješivosti imao mnogo protivnika. No taj razlog možemo kod nas Hrvata mirne duše mimoići, jer nije ulazio u račun.

Napokon treba da se osvrnemo još na jedan uzrok, što je za nas Hrvate osobito znatan, a i Strossmayer ga na koncilu češće istaknuo, a to je bojazan, da se definicijom nepogrješivosti još jače ne poveća jaz, što dijeli katolike od pristaša istočne nesjedinjene crkve, te ne otešća mogućnost sjedinjenja. Sve je očekivalo od vatik. sabora, da će poraditi oko toga, kako da se protestanti i istočnjaci opet privedu u krilo kat. Crkve, pa makar im se u to ime dale neke koncesije, samo da ih lakše predobe. Čim se pak stalo govoriti o nepogrješivosti papinoj, svi su ovi već iz načela bili protiv svake unije. Stoga je i to bio jedan od najjačih subjektivnih razloga osobito kod antioportunista, što je vojevao protiv definicije. Napose pak treba da mi Hrvati uočimo prilike i ideje, kojima su u to doba bili zadojeni južni Slaveni pod vodstvom Strossmayerovim, koji se bavio velikom mišlju, kako bi se jugoslavenski narodi što većma jedni drugima približili, a to bi se najprije moglo postići, da se ukloni nesretni raskol, koji najviše toj ideji smeta.

Razlog je ovaj doduše sam po sebi plemenit, ali promotri li se objektivna njegova vrijednost, vidjet ćemo, da stvar ne može

praviti nikakve veće poteškoće uniji, nego li je bila prije. Dogmat je naime nepogrješivosti papine nužna posljedica primata rimskog biskupa. Tko dakle priznaje papin primat, mora nužno priznati i nepogrješivost papinu, što je mora imati papa kao vrhovni učitelj i ugled u stvarima vjere i ćudoreda. Prema tome nije rimokatolička Crkva proglašenjem dogmata nepogrješivosti papine ništa dalje od istočne odijeljene crkve, nego li je to bila prije. Čim dakle istočnjaci priznadu primat rimskoga biskupa, morat će logički prihvatiti i dogmat nepogrješivosti.

Pravi pak razlog, što dijeli mišljenje naših širih slojeva u dva tabora, jesu samo osobne simpatije ili antipatije naših političkih stranaka prema Strossmayeru. Prema tomu ne možemo nipošto smatrati takvo mišljenje manifestacijom vjere kršćanskog puka, te stoga ne dolazi kod pitanja, o kojem govorimo, nimalo u obzir.

Kako dakle iz svega vidimo, i Hrvati su kod ovoga momenta, gdje se radilo o proglašenju dogme nepogrješivosti, sudjelovali ne baš u posljednim redovima, štoviše, smijemo reći, da se posredno preko Strossmayera naša riječ čula među prvim redovima opozicije. S ponosom možemo se spominjati, što nam je domovina rodila tako velikog i slavnog sina, čija je dostojanstvena pojava tako otmeno zastupala pred svijetom našu narodnost.

Rasuđujući događaje, kaošto je ovaj, treba da smo vrlo oprezni, da koga prebrzo ne osudimo. Treba držati na umu prilike onoga doba, kad se događaj odigravao. Pitanjem se nepogrješivosti tada bavila štampa cijeloga svijeta. Borba se razmahala tako žestoko, da su jedni i drugi u strastima prekoračili granice, kako smo to već na početku spomenuli. Stoga nipošto ne smijemo da zamjeramo našim bogoslovima poradi njihovog držanja. Pogotovo pak ne možemo da ih okrivljujemo s hereze, jer im je vazda bilo na umu dobro katoličke Crkve, za koju su radili svom odanošću srca.

SADRŽAJ.

Ispravi tiskarske pogrješke!

Str.	4.	red.	2.	odozgo	mj.	aputstvima	čitaj:	uputstvima.
„	5.	„	12.	„	„	Geschihte	„	Geschichte.
„	7.	„	14.	odozdo	„	filozovski	„	filozofski.
„	11.	„	11.	„	„	memorim	„	memoriam.
„	15.	„	17.	odozgo	iza:	u s t a n u	metni	zarez.
„	16.	„	11.	odozdo	mj.	VII.	čitaj:	VI.
„	20.	„	2.	„	„	galikalizma	čitaj:	galikanizma.
„	24.	„	17.	odozgo	„	nanj	čitaj:	na nj.
„	25.	„	16.	odozdo	iza:	p o d r i j e t l a	treba da bude	točka.
„	26.	„	3. i 4.	odozdo	mj.	Pontifer, Idqux	čitaj:	Pontifex, Idque.
„	30.	„	14.	odozdo	mj.	u d	čitaj:	i d.
„	30.	„	13.	„	iza	p a t r e s	metni	zarez.
„	46.	„	4.	„	mj.	jerurz.	čitaj:	jeruz.
„	47.	„	7.	odozgo	mj.	Ecclesai	čitaj:	Ecclesia.
„	57.	„	6.	odozdo	mj.	Storssmayerovih	čitaj:	Strossmayerovih.
„	60.	„	2.	„	iza	L a v a	metni	zarez.
„	65.	„	1.	odozgo	mj.	**D**	čitaj	**B**.

Tisak Josipa Goldbergera u Križevcima.

Širimo jeftinu i valjan

Književno društvo

„Zbor duhov. mladeži zagrebačke“

Kaptol 29. **ZAGREB,** Kaptol 29.

imade na skladištu ova svoja izdanja:

1. Dr. V. Čebušnik: **Sv. Pismo st. i nov zavjeta** u hrv. prijevodu 2 sveska. Cijena u platno vezano po - - - K 25·—
   Elegantno u polukožu vezano po - - - - - - - - „ 35·—
2. Dr. Franjo Iveković: **Čitanja i Evanđelja** za sve nedelje i blagdane IV. izdano 1911. Str. 201). - - - „ 15 —
3. Dr. Fr. Novak: **Pogledi u svećenički i bogoslovski život.** Aforizmi. (1917. 8⁰ str. 442). Cijena broš. - - „ 20·—
4. Grgur Galović: **Katolički đak.** Putokaz i molitvenik za srednje i visoke škole (1911. 16⁰ str. 466). Cijena u imitaciji kože vezano - - - - - - - - - - - - „ 36.—
5. M. Ćunko: **Organizacija i vođenje kat. omladinskih društava** - - - - - - - - - - - - - - „ 24·—
6. Konst Hasert: **Što je čovjek?** Apologetički razgovori. (1909. 3⁰ str. 158+VIII) Cijena broš. - - - - „ 20·—
7. Hugo Wehner: **Bombe i granate.** Apologetički razgovori. (1909. 8⁰ str. 158+VIII) Cijena brošir. - „ 5·—
8. **Isus prijatelj Malenih.** Molitvenik XXVII. izd. 1921. str. 414. Tvrdo vezan - - - - - - - - - - - - „ 26·—
9. A. Liguori: **Pohodi Isusu Kristu u presv. olt. sakramentu i Bl. Dj. M.** II. izdanje - - - - - - „ 10·—
10. **Sv. križni put.** Malo izdanje za puk. (1917.) - - - „ 2·—
11. Dr. Val. Čebušnik. **Sv. Elizabeta.** (1908. str. 405.) Tvrdo vezana - - - - - - - - - - - - - - „ 20·—
12. Hammerstein: **Razmatranja.** I. i II. sveska (1898. 8⁰ I. sv. 678., II. sv str. 551.) Cijena brošir. I. i II. svesku) „ 20·—
13. Dr Jos Volović: **Introdukcija u svete knjige staroga zavj.** (1903. 8⁰ Str. 301) Cijena broširanoj - - „ 15·—
14. Dr. R. Vimer: **Uvod u svete knjige novoga zavj.** (1903. 8⁰. Str 388). Cijena broširanoj - - - - - - „ 15·—
15. Dr. J. Dočkal: **Hebrejska slovnica.** (1793. 8⁰. Str. 150.) Cijena broširanoj - - - - - - - - - - - - „ 6 —
16. Dr. I. Dočkal: **Jedinstvo roda ljudskoga.** (1897. 8⁰. Str. 38). Cijena broširanoj - - - - - - - - - - „ 2 —
17. Bono Zec: **Pjesme.** (1909. 8⁰. Str 78 Cijena brošir „ 3·—
18. **Slave božje milosti.** Preveo s njemačkog A. Buljan Cijena u platno vezanoj - - - - - - - - - - - „ 15·—
19. Dr F. Jehlicska: **Vjera i ćudoređe.** Cijena brošir. „ 15 —
20. **Biser kreposti.** Preveo s njemačkog Dr. Pazman. - - „ 3
21. Dr. Stj. Zimmermann: Opća noetika. - - - - - - „ 25·—